

UNIVERZITA KARLOVA V PRAZE

Filozofická fakulta

DIPLOMOVÁ PRÁCE

MARTINA LEBEDOVÁ

Squatting jako součást životního stylu části mladé generace

Squatting as a lifestyle of a part of young generation

Katedra pedagogiky

Forma studia: kombinovaná

V Praze roku 2009

Ph.D.

Vedoucí práce: PhDr. Jitka Lorenzová,

“Prohlašuji, že jsem diplomovou práci vypracovala samostatně a výhradně s použitím citovaných pramenů a literatury”.

V Praze dne 17. 7. 2009

Martina Lebedová

Ráda bych zde srdečně poděkovala vedoucí mé diplomové práce PhDr. Jitce Lorenzové, Ph.D. za její vedení a podnětné připomínky.

Další poděkování by patřilo panu Bc. P. Syrovému za zapůjčení informačních materiálů; slečně I. Kůrkové za zapůjčení diktafonu; panu M. Tejkalovi za zapůjčení fotoaparátu a spoluúčasti na tvorbě fotografií ze squatu Milada; všem, kteří mi pomohli zkontaktovat respondenty; a v neposlední řadě samotným účastníkům výzkumného šetření za poskytnuté rozhovory a sdílení jejich názorů.

OBSAH

1. ÚVOD.....	6
1.1. SOUČASNÁ DOBA JAKO POZADÍ SQUATTINGOVÉ SUBKULTURY.....	7
2. ÚVOD DO PROBLEMATIKY SQUATTINGU.....	9
2.1. PRÁVNÍ POZADÍ SQUATTINGU V ČESKÉ REPUBLICCE.....	10
2.2. SQUATTINGOVÁ SUBKULTURA.....	11
2.2.1. SQUATTING JAKO KOMUNITNÍ ZPŮSOB ŽIVOTA.....	13
2.3. HISTORIE SQUATTINGU.....	14
2.3.1. POČÁTKY SQUATTINGU V EVROPĚ.....	15
2.3.2. HISTORIE SQUATTINGU V ČECHÁCH.....	17
2.4. PRAŽSKÉ SQUATY.....	18
2.5. ČESKÁ REPUBLIKA A MIMOPRAŽSKÉ SQUATY.....	33
2.6. ZAHRANIČNÍ SQUATTING V SOUČASNOSTI.....	36
2.6.1. FRANCIE.....	36
2.6.2. HOLANDSKO.....	40
2.6.3. NĚMECKO.....	41
2.6.4. VELKÁ BRITÁNIE.....	42
2.6.5. ŠVÝCARSKO.....	43
2.6.6. DÁNSKO.....	43
3. SOCIÁLNĚ PATOLOGICKÉ JEVY A SQUATTING.....	47
3.1. NARKOTIKA A ALKOHOLISMUS.....	49
3.1.1. TOXIKOMANIE.....	49
3.1.2. ALKOHOLISMUS.....	51
3.2. GAMLERSTVÍ.....	55
3.3. PROSTITUCE A SEXUÁLNÍ EXCESY.....	56
3.4. NÁSILNÁ TRESTNÁ ČINNOST.....	57
4. SQUATTING A ŽIVOTNÍ STYL.....	57
4.1. ŽIVOTNÍ STYL.....	58
4.2. SQUATTING V KONTEXTU SOCIÁLNÍHO ZRÁNÍ.....	64
4.3. ALTERNATIVNÍ SOCIALIZACE.....	66
4.4. KULTURA A UMĚNÍ VE VZTAHU KE SQUATTINGU.....	67
4.5. SVĚTOVÉ OBČANSTVÍ A GLOBALIZACE JAKO JEDNO Z TÉMAT ANARCHISTICKY ORIENTOVANÉ MLÁDEŽE.....	69
4.6. DŮVODY PRO VOLBU SQUATTINGU JAKO ŽIVOTNÍHO STYLU.....	70

5. EMPIRICKÁ ČÁST.....	74
5.1. DOTAZNÍK.....	77
5.2. VOLNÝ NESTRUKTUROVANÝ ROZHOVOR.....	78
5.3. VÝSLEDKY Z EMPIRICKÉHO ŠETŘENÍ	79
5.4. ROZHOVORY SE SQUATERY.....	88
6. ZÁVĚR.....	94
6.1. KONEC JEDNÉ SUBKULTURY V ČECHÁCH (?).....	94
6.2. SQUATTING JAKO JEDNA Z ALTERNATIV V PRŮBĚHU DOSPÍVÁNÍ	97

AKTUALITA – ČERVENEC 2009

RESUMÉ V ČESKÉM A ANGLICKÉM JAZYCE

SEZNAM POUŽITÉ LITERATURY

SEZNAM PŘÍLOH

PŘÍLOHY

ÚVOD

Dnešní doba nabízí různé alternativy životního stylu. Většina z nás má možnost si svobodně vybrat způsob svého života v závislosti na svých ideálech, potřebách či cílech. Jednou z možností, kterou dnešní doba nabízí, je i squatting. Této subkultuře, která má ovšem v posledních letech v České republice slábnoucí tendence, bych se ráda věnovala na následujících stránkách.

Tato diplomová práce bude mít vzhledem ke zvolenému tématu teoreticko-empirický charakter. Jejím cílem je představit problematiku squattingu jako alternativní životní styl specifické skupiny dnešní mladé generace. Jedním z dílčích cílů je i zjištění případné souvislosti mezi squattingem a problematikou související s určitou formou maladaptace, delikvencí či užíváním návykových látek a další činností hraničící se zákonem. Tato práce ovšem nemá být ani obhajobou ani kritikou daného životního stylu. Pouze se zaměří na zmapování mizející squatterské subkultury s přihlédnutím k různým, výše uvedeným, aspektům.

V teoretické části je práce zaměřená na squatting jako životní styl, jeho pravidla, povahu i historii. Vzhledem k tomu, že tento způsob života u nás má v posledních stále méně přívrženců, zaměříme se i na některé evropské země a jejich současnou situaci v oblasti squattingu. Následně se zmíníme o problematice užívání návykových látek, gamblerství, sexuálním chování a obecněji přiblížíme i oblast delikvence v souvislosti s vybranou subkulturou. Záměrem bude seznámení čtenáře s atypickým životním stylem, vyzvednout jeho hlavní myšlenky a ujasnit si vztahy této specifické subkultury v širším kontextu.

V druhé části se zaměříme na samotné empirické šetření, které proběhne formou dotazníků a rozhovorů. Zaměříme se zde na jejich přípravu, hypotézy, výběr respondentů, spolupráce s nimi, samotný průběh dotazování a vyplňování dotazníků, výstupy z výzkumné sondy a jejich zpracování. Součástí této části bude i publikace rozhovorů, které budou rozšiřující kvalitativní sondou do squatterského způsobu života.

V závěrečné části této diplomové práce zhodnotíme realizovanou empirickou sondu a pokusíme se o vytvoření samotného závěru předkládané práce.

Bylo by nyní troufalé říkat, jak připravované výzkumné šetření dopadne a zda-li skutečně existuje vazba mezi životním stylem squaterů a určitým negativním chováním. Jisté je, že dnešní společnost má tendence tyto lidi pokládat za delikventy (už jen díky ilegalitě obývání nemovitostí) a přisuzovat jim většinou více nezákonných činností či alespoň jiné formy nezdravého životního stylu.

Téma „Squatting jako součást životního stylu části mladé generace“ byl zvolen z toho důvodu, že tato subkultura, která měla v České republice největší počet přívrženců v 90. letech minulého století, pomalu ale jistě zaniká. Je možné, že za několik let by uskutečnění podobné sondy nebylo realizovatelné. Lidé, kteří strávili určitý čas ve squatterských komunitách jsou nejrozumnějšími reprezentanty české společnosti. Nalezneme mezi nimi vysokoškolsky vzdělané jedince, umělce, novináře, ekonomy a později i učitele či podnikatele, stejně jako lidi se základním vzděláním živící se manuální prací. Už jen kvůli pestrému složení členů této skupiny a veřejně propagovaným myšlenkám squattingu pokládáme tuto alternativu životního stylu za zajímavou.

V naší společnosti stále panují určité stereotypy ve vnímání alternativních přístupů k životnímu stylu. Proto bych se ráda podívala na problematiku squattingu blíže a zjistila, jaká je skutečnost, jelikož bude-li pokračovat úpadek této subkultury takovým tempem, jak se ukazuje za poslední dekádu, tak za pár let by již nebylo možné toto šetření provést.

1.1. SOUČASNÁ DOBA JAKO POZADÍ SQUATTINGOVÉ SUBKULTURY

Každá doba přináší něco nového, něco dobrého i něco špatného. Je těžké udělat bezchybnou reflexi statu quo a učinit nápravné kroky. Tato myšlenka je spíše utopií a tak přirozeně vznikají různé avantgardy, ukazující nové směry nejen v životním stylu, ale i v hodnotovém žebříčku. Ve 20. století, kdy se průměrná délka života člověka v západní civilizaci přehoupla přes 50. let a v posledních desetiletích stoupla téměř na 80 let, se ztrácí úcta k příroze, k přírodě a na piedestal se staví materiální hodnoty, diktatura trhu a moci, konzum, měšťácké vnímání světa a hodnoty nám určuje byrokracie a televizní reklamy. Člověk si už umí poradit s mnohými nemocemi, s nepřítelí přírody, ale jakoby ztrácel sám sebe. Ve druhé polovině 20. století stále více lidí vyvolává hesla z francouzské revoluce a

touží po rovnosti, spravedlnosti a svobodnému lidskému životu bez okovů připoutaných establishmentem.

V 50. letech minulého století došlo k rozdělení západní civilizace na dva tábory. Jeden ukazoval komercionalizaci a masovost jako ten správný životní směr, druhý se snažil umlčet individualitu politickým a ideologickým nátlakem. Přirozenou reakcí na nastalé situace bylo vytvoření nejrůznějších nonkonformních proudů, undergroundu či subkultur. Kdyby už nic jiného, tak minimálně rozšíření myšlenkového obzoru, alternativní kultura, umění a estetický pluralismus byl a zřejmě navždy bude přínosem těchto skupin, které svou přirozenou cestou vznikají, zanikají a nastavují zrcadlo tváři doby.

V České republice a i v ostatních zemích východního bloku můžou být diskutovaným tématem některé myšlenky, které nám právem připomínají hesla bývalého režimu. Ano, komunismus se ve všech zemích, kde se snažili či ještě snaží o jeho realizaci, ukázal jako zhoubný a lidi zotročující řád, ale některé jeho myšlenky stále přitahují tisíce lidí dodnes a věří v jeho lidštější podobu. Jak se dozvíme na dalších stránkách, i squatting v něm nachází některé své myšlenky a do jisté míry se snaží o jeho realizaci v kontextu komunitního způsobu života.

Výše uvedené může být chápáno jako jistý protiklad. Zatímco na západě vznikl underground zaměřený většinou proti komerci a konzumu, u nás byla avantgarda zaměřená zejména protipoliticky. Chápeme-li subkulturu squattingu jako alternativní reakci zaměřenou proti establishmentu a uvědomíme-li si, že squatting se u nás začíná rozvíjet až po Sametové revoluci počátkem 90. let, musíme uznat, že squatting je jevem objevujícím se v kapitalistické společnosti. Doba komunistické éry tedy nenahrávala vzniku squatů na našem území zřejmě proto, že některé ústřední myšlenky (regulovaný nájem, nesouhlas a distanc od tržní ekonomiky apod.) jsou totožné a tudíž k revoltě není totožný důvod objevující se na západ od našich hranic. Na druhou stranu je nutné si uvědomit, jakým způsobem reagovala komunistická společnost na protiproudové odchylky a jak netolerantní byla k jakýmkoliv odklonům od komunistické ideologie.

2. ÚVOD DO PROBLEMATIKY SQUATTINGU

Je pochopitelné, že každý řád a každá politická ideologie či doba si najde své příznivce i odpůrce. Kdyby tomu tak nebylo, lidstvo a jeho vývoj by stagnoval. Ne každá iniciativa vycházející z nějakého vzdoru je konstruktivní a vede k určitým smysluplným cílům. Nebylo by lehké se zabývat tím, existuje-li nějaká zaručená cesta, jak zdárně dosáhnout stanovených a zejména přínosných změn, ale existuje několik lepších či horších způsobů, jak nebýt pasivní a třeba i přispět k nějakým těm pozitivním změnám. Někteří lidé, patřící na stranu kritiků dnešní doby, ať již se jedná o globalizaci světa, komercializaci, tlak velmocí, neustálé zbrojení, zvětšující se propast mezi tzv. vyspělým a třetím světem apod., se mohou angažovat v různých zájmových organizacích, politických stranách, nátlakových skupinách a nebo např. vedením specifické formy životního stylu, v našem případě squattingu.

Je nutné hned na počátku definovat jasná pravidla pro to, co nazýváme squattingem. Je patrné, že lidé mají tendence vnímat squattery zejména negativním způsobem, především jako lidi patřící do určité subkultury, ke které patří zejména užívání návykových látek, ilegální užívání cizího majetku (zejména nemovitostí), kriminalita apod. V lepších případech se o squattingu hovoří pouze jako o jisté formě občanské neposlušnosti. Zamyslíme-li se ovšem nad vývojem tohoto jevu v posledních desetiletích, je jasné, že za touto subkulturou stojí obvykle i jistá ideologie. Squaty a jejich obyvatelé, o kterých se podrobněji zmíníme v dalších částech této práce, spojuje zejména snaha o určitou sociální či kulturní aktivitu a do značné míry i politická angažovanost.

Problematika subkultur je komplikovaná a těžce poznatelná, nejsme-li přímo jejich členy. Společným znakem ovšem bude tendence o odlišení od majoritní kultury, či chceme-li společnosti. Tato práce si vzhledem ke své teoreticko-empirické povaze klade za cíl zejména uchopení squattingu a tendence jeho přívrženců vést nonkonformní životní styl z pohledu sociálních věd. Přesto autorka pokládá za důležité zmínit i ideologické, politické či sociokulturní pozadí dané problematiky a zmínit se i o krajních alternativách jako je hrozba extremismu či anomie.

2.1. PRÁVNÍ POZADÍ SQUATTINGU V ČESKÉ REPUBLICE

Jedna z prvních věcí, která člověka napadne při vyslovení slova squatting je právě ta nejviditelnější část, která je v rozporu se zákonem, a to je neoprávněné užívání cizího majetku, respektive domu, bytu či nebytového prostoru. Možná právě z tohoto pramení znatelná tendence přisuzovat squatterům i další ilegální praktiky či alespoň určité formy oné občanské neposlušnosti. Pravdou ovšem nadále zůstává, že jeden ze základních pilířů této subkultury, tj. obsazování cizího majetku, je v rozporu se zákonem. V současné době lze porušení tohoto zákona trestat odnětím svobody na dobu až 2 let. Zda-li je ovšem možné a vhodné hledat i nějaká alternativní řešení k všestranné spokojenosti zůstává otázkou, o které se ještě zmíníme v závěrečné části této práce.

V současné době nalezneme v české legislativě § 249a, který se zabývá problematikou zásahu do práv vlastníků domů, bytů či jiných prostorů. Pojdme si ho nyní pro zajímavost představit:

§ 249a

Neoprávněný zásah do práva k domu, bytu nebo k nebytovému prostoru

(1) Kdo protiprávně obsadí nebo užívá dům, byt nebo nebytový prostor jiného, bude potrestán odnětím svobody až na dvě léta, nebo peněžitým trestem.

(2) Stejně bude potrestán, kdo oprávněné osobě v užívání domu, bytu nebo nebytového prostoru neoprávněně brání.¹

Je zřejmé, že squatting v zahraničí má více patrných prvků třídního boje, bývají obsazovány i drahé domy v luxusních komerčních čtvrtích, kde byly nemovitosti nezdědkakdy prvkem spekulací na trhu či se jejich majitelé všemožně snažili vyhnout regulacím nájmu. V Čechách je více patrný trend obsazovat budovy historicky cenné se snahou je zrekonstruovat a následně je „ochránit“ před komerčním využitím (Ladronka, Medáci). Ať už je pozadí vzniku squatu jakékoliv, obsazením cizího majetku získávají v závislosti na legislativě dané země squatteři i jistá práva (viz. např. kapitola 2.7.2, kde uvádíme současnou legislativní úpravu v Nizozemí). Policie má svázané ruce, jelikož je za jistých podmínek nutné respektovat domovní svobodu squatterů. Větší moc má v rukou soudnictví ve spolupráci se státní správou. Policie a nejrůznější bezpečnostní služby bývají

¹ Zákon č. 140/1961 Sb., trestní zákon; část II., hlava IX, § 249a

pak pouze výkonným nástrojem soudního systému, ovšem sama o sobě nemají právo squattery násilně vystěhovat. Máme zde tedy dvě misky vah, na jejíž jedné straně stojí porušování zákona o neoprávněném zásahu do cizího majetku a na druhé straně povinnost respektovat nedotknutelnost obydlí.

2.2. SQUATTINGOVÁ SUBKULTURA

V předchozí části této práce jsme se stručně seznámili s pojmem squatting². Ovšem celá problematika má daleko hlubší pozadí, jinak by tuto subkulturu charakterizoval sociolog, jinak antropolog a jinak psycholog. Podívejme se podrobněji na některé další charakteristiky, které sebou problematika squattingu přináší.

Existuje vícero druhů squattingu. Mezi základní dělení pak můžeme brát to, které dělí důvody pro volbu squattingu.

- bezdomovecký squatting³ (životní styl vznikl v důsledku nepříznivé bytové situace jedinců, ti jsou okolnostmi donuceni opustit své bydliště a tak dočasně či dlouhodobě obývají cizí prostory)
- drogový squatting (ne/bytové prostory slouží pro výrobu narkotik, sdružují se zde lidé závislí na drogách a alkoholu, představuje sociálně-patologický jev společnosti, např. v 90. letech 20. stol. squat White House (Bílý dům na pražském Petříně)
- sociální squatting – v zemích s trvale vysokou nezaměstnaností či přísnou sociální politikou lze sledovat jev, kdy sociálně slabý začínají obývat opuštěné byty a domy v důsledku špatné finanční situace (svobodné matky, lidé s nižším vzděláním, nezaměstnaní atd.)
- squatting jako životní styl – tímto squattingem míníme sympatizanty squattingové subkultury, kteří si dobrovolně vybrali tento životní styl, právě o jimi se v této práci budeme zabývat nejvíce⁴

² Příloha č. 1 – Pojmový slovník

³ Příloha č. 2 – Fotografie z pražského bezdomoveckého squattingu; autorka: Martina Lebedová

⁴ Od této části až po zbytek práce uvedením slova squatting máme na mysli právě tento význam, nebude-li v textu uvedeno jinak.

Squatting má základní rysy, jakými jsou alternativní způsob života, nesouhlas s tržní ekonomikou, důraz na zdravé sociální vztahy, akcent na kulturní dění, solidaritu, sounáležitost, zájem o ekologii, nesouhlas s globalizací a současnému establishmentu, politická angažovanost atd. Některé squaty žijí svým způsobem života, do společnosti se nesnaží zasahovat, nechtějí být vidět, jiné naopak touží po změně, medializaci, spolupracují s médii a organizují nejrůznější akce demonstracemi počínaje, organizováním autorských čtení poezie konče. Důležité je být vidět a slyšet⁵, poukazovat na změny a snažit se změnit statut quo, se kterým se neztotožňují.

Častokrát se pak objevují i znaky typické pro konkrétní squaty, které nejsou charakteristické pro jiné komunity, jako např. inklinování k esoterismu, různému náboženství, sektářství, okultismu, existují zde přívrženci fruktariánství, flexitariánství, freeganství či známější vegani a vegetariáni.

Mnoho squatů se angažovalo, či se o to alespoň pokusilo, v kulturní oblasti zejména organizací různých koncertů, výstav, divadelních představení, workshopů, budováním barů, čajoven, galerií, zkušeben pro začínající hudební skupiny, budování infocenter (např. squat Sochorka) atd.

Častým znakem je i zájem o tematiku již zmiňované ekologie, či lidských práv, práv dětí a mládeže, práv zvířat, feminismu, rovné příležitosti pro muže a ženy (mnoho současných squatterů zdůrazňuje to, že ženy i muži v jejich obydlí mají naprosto stejná práva a povinnosti, přičemž je nutné podotknout, že poměr žen versus muži bývá 1:4), odpor proti rasismu a jakékoliv formě diskriminace.

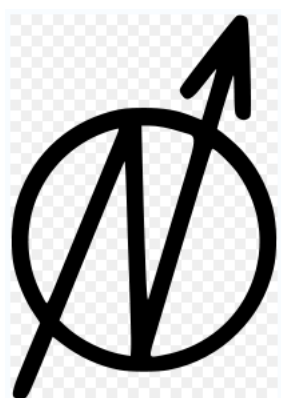
Neexistují žádné oficiální studie, které by podávaly ucelený přehled či statistiku zabývající se politickou orientací squatterů. Nicméně se předpokládá, že většina z nich sympatizuje s anarchisty popř. s hnutím punk. Z toho vyplývá, že většina squatterů bojuje (alespoň teoreticky) proti autoritářství, militarismu, diskriminaci, sociální nespravedlnosti či vykořisťování.

Hovoříme-li zde o jednotlivých znacích squattingu, či dělíme-li jeho přívržence podle znaků do různých skupin, není od věci si zde uvést ukázkou pocházející od samotných squatterů: „Naší motivací nejsou pouze úzce skupinové a osobní zájmy, ale snažíme se o

⁵ JIRÁSKOVÁ, Věra, et al. *Mezigenerační porozumění a komunikace*; str. 133: „Němý mlčí, ale také nemusí mlčet, protože jeho mlčení je druh vězení, v němž se nachází jen velmi těžko samozřejmost sdíleného přirozeného světa. Možnost společně prožívat originální chvíle je zrodem tohoto sdíleného světa v jeho samozřejmé platnosti, proto jsou prožitky tohoto druhu tolik důležité.“

vytvoření otevřeného prostoru, který nadřazuje mezilidskou sounáležitost nad význam hmotných statků. Život v pospolitosti zmírňuje odcizení mezi jednotlivci, je postaven na vzájemné toleranci, solidaritě a zodpovědnosti. Jeho nedílnou součástí je (vzájemná) otevřená komunikace. Naší snahou je ukázat, že komunitní způsob života postavený na rovnostářském rozhodování a genderově nepodmíněných rolích je možnou alternativou k současnému hierarchickému rozdělení společnosti.⁶

Vlajka squattingu

2.2.1. SQUATTING JAKO KOMUNITNÍ ZPŮSOB ŽIVOTA

Jak již bylo naznačeno v pojmové části této práce, squatting jako životní styl se formuje v menších sociálních skupinách se specifickými znaky. Tyto do jisté míry samostatné celky lze nazvat komunitami. Ty se kromě společných cílů a aktivit vyznačují právě tím, že v nich panuje vzájemná podpora (akceptace všech členů komunity), otevřenost (každý má právo sdělit svůj názor a ostatní ho vyslyší), výlučnost (každý má právo na individualitu a svou jedinečnost a ostatní ho tak akceptují) a indoktrinace (sdílení určitého přesvědčení všemi členy komunity). Tyto squatterské komunity vznikaly jako potřeba lidí sdílet stejné názory, přesvědčení a životní postoje, které nelze běžně v populaci nalézt. Tyto skupiny se iniciovaly spontánně, členství v nich je dobrovolné (nikdo nemůže být nucen se stát členem komunity) a obvykle v nich panuje solidarita (občas lze nalézt i prvky komunistické ideologie společného majetku, rovnosti lidí aj.). Tyto skupiny mají neoficiální statut samosprávy a samostatnosti (stát nikdy neuznal, až na výjimky, jejich samostatnost). Členství v takovéto malé sociální

⁶ Prohlášení kolektivu Šafránka: Kolektiv Šafránka. [Http://safranka.zde.cz/2009](http://safranka.zde.cz/2009)

skupině působí jako zázemí pro člověka, který by mohl být pro své názory v majoritní společnosti izolován.

Squatting v určitého jeho formě je stejně starý jako první lidské příbytky, ovšem squatting jako alternativní subkultura, tedy v tom smyslu, v jakém o něm hovoříme v této práci, se objevuje až ve druhé polovině 20. století, tedy v postmoderní době. Tato doba přináší především názorovou pluralitu a zpochybnění pozitivního pohledu na vývoj západní civilizace. V době, kdy židovsko-křesťanská tradice slábne, se objevuje místo pro synkretismus, tedy situace, kdy náboženství splývá s kulturou a je kladen důraz na individualitu a jedinečnost. Dosavadní doktríny, ať již náboženské nebo politické, nemají v době silícího terorismu takovou váhu jako v dřívější době a nastávající světová ekonomická krize (největší od 30. let 20. století) nás nutí zamyslet se nad funkčností ekonomického systému, jehož trhliny ztěžují životní situaci lidem po celém světě.

A právě v této době se pak objevují směry jako New age (vysvětlení pojmu lze nalézt příloze č. 1), které nabízí alternativu k dosavadnímu světonázoru. Velkou rychlostí narůstá množství příznivců východních náboženství, spirituality, esoteriky, léčitelství či naopak racionálně založených např. ekologických hnutí. Squattingové komunity po celém světě vykazují právě postmoderní prvky a ne málo z nich se hlásí právě k New age. Nyní, když se zpochybňuje jediné náboženství, jediná pravda, pochybuje se o Svatém písmu, centrální orgány jakoby přibývaly, ale zároveň ztrácí svou přirozenou moc a autoritu, je jedna z alternativ, vyjadřující svůj odlišný názor, právě squatting.

2.3. HISTORIE SQUATTINGU

Osídlování a zabírání cizího pozemku či obytných prostorů se datuje zřejmě od počátků lidstva. Již zřejmě naši předchůdci před tisíci lety, když při své pouti za obživou či příznivějším podnebím našli opuštěnou jeskyni, tak ji využili pro své potřeby. Ano, samozřejmě že v té době o soukromém vlastnictví ošetřené zákonem nemůže být řeč, ale i ona jeskyně byla původně někým zvelebována a někomu „patřila“ a následně, po opuštění původních obyvatel, byla využita někým jiným. Jak se nadále lidstvo vyvíjelo, tak bylo „vynalezeno“ i soukromé vlastnictví a jako protipól samozřejmě i jeho znevažování. Např. při válečných konfliktech či různých epidemiích byly domy opuštěny a následně obývány nezvanými hosty. Ovšem v této době bychom tuto iniciativu stěží nazvali squattingem, ale spíše pouze zatím „obydlováním cizího majetku“.

Příklad z latinské Ameriky

Jedním ze známých hnutí na mezinárodním poli, kteří samotní squatteři často připomínají, bylo brazilské MST (Movimento dos Trabalhadores Rurais Sem Terra; do češtiny nejčastěji překládané jako Hnutí bezzemků). Toto hnutí vzniklo v Brazílii v 70. letech 20. století z důvodu zabránění masovému odchodu rolníků z venkova a urychlení zemědělské reformy. V této době byla brazilská půda z velké míry v rukou místních latifundistů a hnutí usilovalo o rozdělení půdy mezi mnoho tisíc rodin bezzemků. Sympatizanté začali hromadně zabírat nevyužívanou půdu a brzy se stalo jedním z nejvýznamnějších sociálních hnutí Latinské Ameriky. Sehrálo roli i na politickém poli jako silná podpora tamní levice. Jeho činnost i vliv trvá dodnes⁷.

2.3.1. POČÁTKY SQUATTINGU V EVROPĚ

Historie squattingu jako subkultury, či chceme-li alternativního životního stylu, se datuje do 60. let 20. století, kdy v západním světě sílila potřeba hledání jiných způsobů života jako určitá forma opozice oproti životnímu stylu majoritní společnosti a jejích hodnotách stále více založených materialistickém vnímání světa. Je patrná snaha o nalezení nových hodnot a jistot, které jsou v rozporu s narůstajícím zbrojením, eskalací studené války, prohlubováním propasti mezi západní kulturou a komunistickými zeměmi koncem 60. let v Evropě. Zamyslíme-li se nad touto dobou, zvyšujícím se počtem obyvatel a narůstající bytovou krizí, obsazování nepoužívaných prostorů se samo nabízí⁸.

Rozvoj squattingu jde tedy ruku v ruce s historií odporu proti kapitalistické tradici moderního právního státu, kde peníze a odcizování vztahů mezi lidmi hrají důležitou roli. Tato nová vlna odporu neplnila pouze funkci bydlení, ale šlo spíše o jakési vyjádření nesouhlasu s nastavením společnosti v euroamerické zóně v 60. letech. Již od počátku byl patrný důraz na mezilidské vztahy a na kulturní a sociální zaměření. Stejně tak se squatteři zajímali o politické pozadí, zejména je pak spojoval protest proti establishmentu. Je proto logické, že většina průkopníků squattingu sympatizovala v 60. letech s hnutím hippies, ke kterým se v 70. letech přidalo hnutí punk a s ním související anarchistická scéna.

⁷ Zdroj: Kolektiv autorů, www.wikipedia.es, 2009. uvádí, že současný brazilský prezident Luis Inácio Lula da Silva přislíbil hnutí MST ve své předvolební kampani v roce 2002, že v případě svého zvolení přidělí půdu 400 tisícům rodin bezzemků do 4 let od převzetí svého úřadu. Prozatím se podařilo umístit pouze zhruba 20 tisíc rodin.

⁸ V části věnující se historii squattingu jsme čerpali informace ze *Sborníku textů o squattingu* a z brožury *Obsad' a žij* (více detailů o zdrojích lze nalézt v seznamu literatury uvedeném v závěru této práce)

Většina squatterů pokládá za své předchůdce tzv. „diggers“ (z anglického slova „to dig“ – kopat, rýt, bagrovat; „digger“ můžeme volně přeložit jako kopáč, ale i archeolog, zlatokop, a dříve se dokonce toto označení používalo pro komunisty), což byla takto nazývaná část lidí z hnutí hippies, kteří v 60. letech osídlili část San Francisca nazývanou Haigh Ashbury a vytvořili si zde svou komunu, podporující alternativní způsob života. Tato komuna si brzy vybudovala síť a spřátelené komunity po celých Spojených státech, organizovala kulturní setkání, podporovala vzdělávací aktivity, kde ukazovali lidem, jak by společnost měla fungovat po vzoru chodu jejich komunity.

Těžko bychom mohli souhrnně všechny squattery nazvat hnutím, tak, jak ho definují sociologové, jelikož znaky se v jednotlivých zemích i uvnitř států se lišily. Důvodů pro obsazování majetku bylo více, ale společným znakem byl právě odpor proti vlastnickému právu a odpor k tržnímu principu západní civilizace.

Subkultura squatterů začala v Evropě výrazněji sílit v průběhu 70. let, zejména pak v Německu a Holandsku (mimořádně tyto země dodnes patří mezi státy s největším počtem squatů v Evropě a samotný squatting je ošetřen částečně i v legislativě). Spolková republika Německo v té době prožívala období částečného uvolňování napětí se sousedící Německou demokratickou republikou a zároveň docházelo v rušení dělnických kolonií, kde následně zůstávalo velké množství opuštěných domů. Toto se německé, zejména pak levicově orientované, mládeži jevílo jako dobrá alternativa levnějšího, byť protiprávního, bydlení oproti nákladnému bydlení ve větších městech.

Jak už jsme zmínili výše, důvody vzniku i vývoj squattingu se v jednotlivých zemích lišil zejména v závislosti na toleranci či tvrdosti zásahu ze strany státu. V některých zemích docházelo k radikální represi, jinde docházelo k němé toleranci a v některých státech došlo dokonce k vytvoření legislativních změn, částečně nahrávajících právě squatterům. Mnoho squatů tedy nepřežilo více než pár dní a jiné s relativním úspěchem přetrvávají již desetiletí. Je pravděpodobné, že největší boom má squatting již za sebou, a i když jeho příznivců stále ubývá, tak počet nejznámějších a nejlépe fungujících squatů v Evropě je v posledních letech relativně ustálen za větší či menší tolerance státních institucí.

2.3.2. HISTORIE SQUATTINGU V ČECHÁCH

Squatting se do Čech dostal až počátkem 90. let 20. století. Komunistická epocha před rokem 1989 neumožňovala viditelné působení či pronikání subkultur do majoritní společnosti. Jisté pokusy o podobnou alternativu obydlování nevyužívaných prostor by se jistě našly, ale nelze je nazvat squattingem s jeho základními znaky, kterými jsou právě odpor proti tržní ekonomice kapitalistických států a soukromé vlastnictví. Proto až přerod společnosti na demokratickou sebou přinesl možnost vzniku klasických squatů, které ovšem, až na výjimky (Ladronka) zdá se, nemohly konkurovat obdobným počínům v zahraničí. Nemovitosti se v této době staly více než kdy předtím předmětem obchodu a různých spekulací a zároveň tato doba podporovala vznik „opozice“, tj. těch, kteří hledají skulinu v systému, popř. v legislativě, a využívají ji ve svůj (v těch lepších případech nejen ve svůj) prospěch. Majitelům, zejména těm, kteří vlastnili nemovitost v centru větších měst, se vzhledem k regulaci nájemného vyplatilo plochy využívat komerčně např. vybudováním kancelářských prostorů. V jiných případech se rozhodli pro demolici či samovolné zchátrání objektu s následným prodejem lukrativní plochy. Někteří restituenti prostě jen neměli peníze na rekonstrukci nečekaně získaného majetku a budovy rychle chátraly či o ně nikdo nejevil zájem. Byl-li vlastníkem stát, tak se vždy našlo mnoho důležitějších investic, než je rekonstrukce budovy či hledání vhodného postupu, jak se o chátrající státní majetek postarat. A právě dvě poslední uváděné možnosti daly vzniknout subkultuře squatterů u nás.

Z pochopitelných důvodů největší koncentrace nových squatů vznikla po politickém převratu v Praze, která byla nejvíce navštěvovaným a kosmopolitním městem u nás. V té době bychom mohli rozdělit squatting na dvě hlavní odnože: squatting z důvodu potřeby bydlení (bezdomovecký squatting) a ideový squatting, který se svými znaky nejvíce přibližuje hnutí v sociologickém významu. První zmiňovaná skupina už dle svého názvu nebojovala za žádné politické ideje, ani neměla sociální či kulturní ambice, ale pouze uspokojovala svou základní potřebu bydlení. Během posledních dvaceti let vzniklo v Čechách a na Moravě desítky, ne-li stovky takovýchto krátkodobých squatů, které většinou zanikaly po krátké době. Zajímavostí je, že těchto typů squatterů i ilegálně obývaných prostor bylo více, než-li v druhé skupině tzn. ideových squatterů, ale zůstávali mimo pozornost státních institucí i médií. Oproti tomu druhá skupina povětšinou propagující svou ideologii byla od začátku pod drobnohledem policie, jiných státních orgánů a médií.

Čeští squatteré přebírali hlavní myšlenky svých starších západních soukmenovců, ale zároveň okořenili tuto místní subkulturu o české prvky. Většina z nich si tento způsob zvolila zcela záměrně a dobrovolně, aby tím vyjádřili svůj postoj. Někteří z nich se angažovali i dále než pouze za prahem obsazeného domu, svolávali veřejné kulturní, společenské či politické akce, vydávali časopisy a často i pořádali doslova kampaně s určitým cílem (oprava budovy, vyčištění lesa aj.). A právě o těchto lidech se budeme dále zabývat v této práci, nicméně s první skupinou, tzv. bezdomoveckých squatterů, se ještě setkáme v empirické části.

Na následujících stránkách se seznámíme s nejnámějšími squatterskými počiny v České republice. Větší pozornost budeme věnovat pražským squatům, o jejichž existenci existuje lepší dokumentace, ale zmíníme i některé mimopražské pokusy. Některé z nich neměly dlouhého trvání a zanikly během několika málo dnů, ale zároveň i na nich lze demonstrovat atmosféru doby. Každý další pokus byl jakýmsi povzbuzením přívrženců squattingu zejména z autonomní scény. Některé squaty se podařilo po nějaké době opět obnovit a uspořádat další zejména kulturní akce, ale pravdou zůstává, že jedním z posledních fungujících squatů, tak jak jsme si ho definovali v předchozí části práce, je pouze pražský squat Milada.

2.4. PRAŽSKÉ SQUATY

Jak již bylo uvedené v předchozích odstavcích, squatting se dostal do České republiky až po politickém převratu v roce 1989. V prvním desetiletí vzniklo velké množství squatů, z nichž mnoho bylo spíše ilegálním obydlováním domů v důsledku ztráty vlastního domova. Nová politická situace dala vzniknout do té doby v Čechách nevídanému jevu tzv. „homeless people“, jinými slovy bezdomovcům. Ti pak řešili nastalou situaci tím, že bydleli, kde bylo možné. Stejně pak přibývalo v důsledku stoupající nezaměstnanosti i mnoho sociálně slabých rodin. Nemálo z nich se rekrutovalo z řad minorit, přistěhovalců z východu, utečenců z cizích států a lidí s minimálním vzděláním. I oni byli nuceni k obydlování nevyužitých domů či bytů a způsobovali tak obcím nemalé obtíže nejen neustále narůstajícím zadlužením, nepořádkem, ale stále nevyřešenou situací, kdy je státní instituce nedokázali umístit a plnohodnotně zařadit do řádného života. Třetí skupinou, která využívala protiprávně cizí obydlí byli narkomané. Ti sice nebyli novým jevem na území České republiky, ale jejich řady se rozrůstali rychlým tempem a bylo nutné, aby i oni někde žili či využívali pozemky na

výrobu či pěstování drog. Mnoho z nich bylo zatčeno právě za zneužití cizích pozemků pro pěstování konopí, které slouží pro výrobu marihuany a hašiše.

Máme-li ovšem hovořit o squattingu tak, jak jsme si ho na předchozích stránkách definovali, zjistíme, že během té samé doby došlo zhruba ke 30 pokusům o obsazení nevyužívaných objektů. Většina squatterů se rekrutovala z řad sympatizantů hnutí anarchistů či podobně smýšlejících lidí, jiní byli naopak orientovaní apoliticky a spíše se zajímali o kulturně-sociální, umělecké či duchovní záležitosti.

Nejvíce pokusů o vytvoření squatterských komunit bylo učiněno v Praze a my si ty nejznámější představíme na následujících stránkách⁹. Některé z nich byly zaměřené výhradně kulturně či sociálně, s minimálním či žádným akcentem na politické smýšlení, jiné se pak věnovali politice s velkým úsilím. Nicméně čerstvá demokracie, která sama byla ještě ve svém počátku, nebyla schopna přijmout tuto alternativu a výzvu k hledání jiných řešení, a tak počáteční rozpaky a prázdnotu často vystřídal spíše represivní přístup. Ve výjimečných případech pak některé squaty měly delší dobu své existence a relativně úspěšně se jim podařilo uspět zejména na kulturním poli pořádáním nejrůznějších akcí, festivalů, koncertů apod.

Dům u divného muže (1990 – 1991)

Tento první polistopadový squat byl alternativním kulturním centrem, které vstoupilo do povědomí veřejnosti jako první novodobý občanskokulturní počín a zároveň ho lze vnímat i jako určitý konec předlistopadového undergroundu v České republice. Squatteři sami vytvořili plán na kulturní využití objektu a předložili ho na ministerstvu. Návrh zůstal bez odezvy. První reakcí ze stran státních institucí bylo až nařízení k opuštění budovy, které squatteři neuposlechli, a proto byl dům obklíčen policií. Zároveň se dostavili zástupci z Federálního ministerstva vnitra a domlouvali se se squatterem na vyklizení budovy. Tím byla ukončena existence prvního squatu u nás.

⁹ Následně uvedené detaily o jednotlivých českých a moravských squatech byly čerpány ze dvou zdrojů (více viz. seznam literatury):

1. „Sborník textů o squattingu“, které v únoru 2005 vydalo jako svoji první publikaci autonomní nakladatelství Bezmocnost.co
2. „Obsaď a žij“, které v červnu roku 1999 v druhém rozšířeném vydání publikovalo Vydavatelství Autonomní literatury (VAL)

U zlaté lodi (1991 - 1994)

Jednalo se o jeden z prvních významnějších apolitických squatů, který vznikl přímo v centru Prahy 1. Byl zde uskutečněn první výraznější pokus českých squatterů o komunikaci s Magistrátem hlavního města, kterému byl předložen plán na kulturní využití objektu. Tento návrh nakonec skončil na druhém místě. Squat byl zaměřený spíše duchovně s patrnými prvky New age. Jeho obyvatelé se snažili o zviditelnění squattingu v souvislosti s kulturními počiny a chtěli tak veřejnost i Magistrát přesvědčit, že vnímat je jen coby lidi, kteří překračují zákon, je mylné.

Bud'ánka (1991 - 1992)

Dalším výraznějším počinem bylo obsazení polorozpadlých domů určených k demolici v osadě Bud'ánka na Praze 5. Tehdy dům obsadili mladí lidé z anarchistické skupiny Svoboda 91. Byly zde špatné životní poměry a squat byl také mnohokrát podroben policejní razii, proto také neměl dlouhého trvání. V průběhu dvou let své existence zde pobývalo 5-10 lidí, z nichž se nakonec poslední obyvatelé přesídlili do squatu Sochorka.

Sochorka (1992; 1995 – 1997); Papírna

Jedním ze známých squatů na pražské půdě byl ten v ulici pplk. Sochora v Praze 7. Jeho vznik byl dokonce oficiálně nahlášen na OÚ a byl znám zejména svou medializací a aktivním zapojením do boje za svou existenci. Během necelého roku své existence procházel různými peripetemi (rozhodnutí o vystěhování; zapojení médií; odvolání rozhodnutí o vystěhování; posudek o nevhodnosti budovy pro standardní bydlení; změna správce budovy; podání návrhu na využití prostoru pro vytvoření kulturně-sociálního centra; odmítnutí návrhu...), až byl po vpádu a střetu se členy hnutí skinheads a následném policejním zásahu koncem roku 1992 uzavřen. Jeho obyvatelům se zde podařilo zřídit neoficiální kavárnu Infocafé a konalo se zde i několik výstav, přednášek a koncertů.

Zhruba po 3 letech se do Sochorky nastěhovali další squatteři, kterým se po dvou letech za účasti Střediska sociální prevence podařilo uzavřít dohodu s Městským úřadem Prahy 7. Ten squatterům přidělil část domu v ulici Za papírnu kvůli realizaci projektu „Centra svobodného vzdělávání“. Vznikl zde tedy nejen nový squat nazývaný **Papírna**, ale právě i zmiňované centrum, jež si získalo širší podporu z řad známých osobností (Ivan Dejmál, Jan Keller aj.). Uzavřená smlouva byla důležitým krokem směrem k legalizaci obývání daného prostoru. Stejně tak bylo důležité i samotné otevření centra, jímž si Papírna

dostala do povědomí Pražanů, kteří v té doby squatting považovali spíše za parazitující jev. Papírna byla vnímána spíše politicky, ale díky centru začala mít i společensko-kulturní pověst. Nemalou měrou se o to zasloužila i překvapivá politická podpora.

Ladronka (1993 - 2000)

Bezpochyby nejznámějším squatem v Praze je, a i dávno po svém zrušení zůstává, Ladronka. Vzhledem ke svému významu a jedinečnému postavení budeme věnovat Ladronce celou následující kapitolu, kde se detailněji zaměříme na průběh existence tohoto squatu.

Kavárna Slavie (říjen – listopad 1993)

Případ kavárny Slavie není squattingem v pravém slova smyslu, i když společné prvky bychom zde našli. Na podzim roku 1993 obsadili členové Společnosti přátel kavárny Slavie tuto historickou kavárnu v centru Prahy a začali ji sami provozovat. Její znovuootevření se setkalo s velkou podporou veřejnosti i známých osobností. Po domluvě s vlastníkem objektu o uvedení kavárny do provozu byl prostor uvolněn a po jeho rekonstrukci zde byla kavárenská činnost spuštěna.

Wenzigova (1994)

Tento squat ve Wenzigově ulici na Praze 2 neměl dlouhého trvání. Kuriózním na něm bylo, že původní obyvatelé squatu U zlaté lodi a další sympatizanté z anarchistického hnutí zde obsadili dům, kde se nacházela telefonní rozvodna policie a státního zastupitelství. Policie však brzo zasáhla a squat byl bez větších problémů brzy opuštěn.

Českomoravská (1994 – 1995)

Squat, jehož osud po dvou letech zpečetila demolice, obývalo zhruba 15 sympatizantů hnutí punk či anarchisté. V prostorách bývalých kanceláří se pořádaly koncerty a fungoval zde bar. Squat byl známý zejména brutálním policejním zásahem, na jehož průběh si kromě samotných účastníků stěžoval i Český helsinský výbor.

Staré Střešovice (1995 – 2003)

Střešovický squat byl známý zejména svými obyvateli, kteří si říkali Medáci. Původní domy v dělnické kolonii byly určené v 80. letech k demolici, ale ta byla nakonec pozastavena a tak v 90. letech zůstaly domy opuštěné a prázdné. V roce 1995 se do tří z těchto domů

nastěhovali squatteři a obsadili tak č.p. 79, 96 a 946 (tento poslední dům byl obsazen až v roce 1999). O tři roky později squatteři zakládají občanské sdružení Dobročinný spolek Medáků s cílem nejrůznějších kulturních aktivit. Svým názvem tak navazovali na původní dobročinný spolek Medáků, který vznikl ve střešovickém hostinci U Štrosů v roce 1912 a zanikl krátce po 2. světové válce sloučením s jiným místním spolkem. Tato skupina organizovala bály, poutě, průvody a penězi získanými z těchto akcí pak dotovala nejrůznější dobročinnou akce. V tomto duchu plánovali pokračovat o více jak padesát let i tehdejší squatteři. Oproti jiným squatům neměli zájem o politickou činnost, ale zajímali se spíše o kulturní a společenské dění.

Medáci vytvořili i několik zajímavých projektů. Prvním z nich byl tzv. **Projekt alternativa pro staré Střešovice**. Cílem projektu byla rekonstrukce tří stavení do historické podoby. Chtěli zde vytvořit netradiční kulturní a vzdělávací centrum, lidové dílny (kovárna, košíkárna, tkalcovnu apod.), centrum tvořivosti a přiblížit tak prostý životní styl našich předků širší veřejnosti. Ta by byla od počátku projektu zapojená do jeho realizace, podílela by se na rekonstrukci obydlí a nejrůznějším způsobem by přispívala k autentičnosti historické podoby domků. Měl být vytvořen „dům kouzel a tajemství“, který by sloužil jako ateliér pro výtvarnou, hudební a pohybovou tvorbu. Součástí by byl i koutek pro malé děti a odborná knihovna. Využitá měla být i přilehlá zahrádka a počítalo se s organizováním interaktivních seminářů. Druhá vilka měla být nazvána „dům soudobé tvorby“ a měla být jakýmsi prostorem pro prezentaci soudobých začínajících umělců. Nejvíce se počítalo s divadelní činností, ale plánovaly se i divadelní, pantomimické a pohybové workshopy pro veřejnost. Podporována byla autorská čtení, filmové kluby, historické a naučné přednášky, diskuse a plánovala se i výstavby kavárny pro seniory. Mělo být vytvořeno „dokumentační centrum venkovské architektury“. Specializací tohoto centra mělo být shromažďování informací o historických enklávách obklopených novou výstavbou měst v České republice. Získané informace měly být návštěvníkům zpřístupňovány ve zdejší knihovně, plánoval se tisk brožur a zvláštní pozornost by se věnovala starým Střešovicím. Provoz by byl financován částečně i z provozu dobročinného obchodu, který měl být v této vile umístěn.

Byl vytvořen ještě druhý projekt s názvem **Staré Střešovice – součást kulturního dědictví**. Předmětem byl zájem o zachování kulturně-historických hodnot určitých budov, jejich ochrana a renovace. Plánovala se památková ochrana budov (snaha o zapsání

vybraných budov do seznamu kulturních památek) a dokumentační činnost (občanské sdružení fotograficky a písemně dokumentuje nejrůznější objekty).

Medáci se snažili od začátku svého pobytu ve Střešovicích svůj pobyt zde zlegalizovat. Navázali spojení s představiteli Prahy 6, pod jejíž správou byly domy obývané squattery převedeny, ale v polovině roku 2003 došlo k exekuci a následnému vystěhování obyvatelů vil. Medákům se podařilo získat poměrně široké pole sympatizantů a byli mezi nimi i členové státních institucí či Národního památkového ústavu, ovšem k plné realizaci jejich projektů nikdy nedošlo. Vítězstvím pro ně alespoň bylo prohlášení části starých Střešovic za památkovou zónu v roce 2003, o kterou se usilovalo zhruba 10 let, tedy i před obsazením některých vil squattery. Bohužel než-li se podařilo Medákům i památkovému úřadu tuto bitvu vyhrát, došlo k rozsáhlé demolici a chátrání velké části starých Střešovic, které byly unikátním dokumentem urbanizace z 19. století.

Zenklovka (1997 – 1998)

Dva roky žili squatteři v Zenklovce, než ji po domluvě s majitelem vyklidili. Nacházela se v činžovním domě, který nebyl již mnoho let obýván a stejně tak po vyklizení squatu zůstal bez dalšího využití. Probíhali zde výstavy a přednášky a provozovala se zde kavárna. Po vystěhování se část lidí odstěhovala do squatu Ladronka, jiní odešli na Miladu. Někteří z nich pořádali dodatečné protestní akce (např. obsazení haly Hlavního nádraží v Praze, kde rozdávali jídlo bezdomovcům). Proti šesticí ilegálních obyvatel bylo zahájeno trestní řízení a dva z nich byli podmíněčně odsouzení.

Šafránka (2002)

Přívrženci pražské anarchistické scény obsadili památkově chráněný statek Šafránka, který vlastnil Magistrát hl. m. Prahy. Budova byla již v roce 1998 nabízena původním squatterům z Ladronky, ale tehdy byla budova ještě obývána, tudíž ke vzniku squatu došlo až o pár let později. Anarchisté se zde opět pokoušeli o prosazení projektu kulturně-sociálního centra a za velkého zájmu sdělovacích prostředků se snažili o komunikaci s příslušnými orgány státní správy. Policie i radnice ponechávala squattery svému osudu za relativně klidných podmínek (na rozdíl od razií v jiných squatech). Budova byla ještě téhož roku opuštěna, když došlo k jejímu odprodání soukromé firmě.

Milada (1998 – dodnes)

Milada je v současné době nejen nejdéle existujícím squatem u nás, ale zároveň je v současnosti jediným aktivním squatem v České republice. Nejen z těchto důvodů se tomuto squatu budeme věnovat v samostatné kapitole.

Prase (1998 – dodnes)

Malá vila nesoucí název Miluška je nazývána satelitem sousedícího squatu Milada. Vzdálenost mezi oběma squaty je sotva pár desítek metrů a bydlí zde průměrně 2-4 lidí. Obyvatelé obou vil mezi sebou chovají přátelské vztahy a vzájemně se navštěvují. Vzhledem k velikosti Prasete je ovšem většina organizačních věcí řešena na Miladě.

LADRONKA (3.9. 1993 – 9. 11. 2000)¹⁰

Jednalo se o statek, dříve barokní usedlost, v chráněné památkové rezervaci, která je majetkem Magistrátu hlavního města. Budova se nachází na Praze 6 v parku nedaleko Břevnovského kláštera a je odsud krásná vyhlídka na Prahu, kterou si prý již oblíbil sám Karel IV, který zde nechal pěstovat vinnou révu.

Dům byl postaven v 17. století a hovoří se o tom, že ho nechal postavit italský hrabě Filip Ferdinand de la Crone, od jehož jména se odvodil současný název Ladronka. Další legendou je, že statek nechal vystavět rytíř Lagrone, který byl známý svým loupeživým stylem života. Poslední pověst praví, že statek obsadili španělští kočovníci a lupiči (španělské slovo „ladrón“ znamená zloděj, kapsář, loupčák, lotr). Ať již je pravdou kterákoliv verze, faktem zůstává, že budova ze 17. století se skládala ze dvou obytných budov ve tvaru písmene L a blízké stáje s konírnou. Barokní budova byla využívána jako zájezdní hostinec a byla oblíbeným místem k odpočinku pro poutníky navštěvující nedalekou hradčanskou Loretu.

Počátkem 18. století v okolí vypukl mor a okolí usedlosti, která v té době patřila řádu Maltézských rytířů, byla využíváno jako pohřebiště pro oběti epidemie, jelikož břevnovský hřbitov kapacitně nepostačoval.

Další ránu budově zasadila 1. světová válka a o usedlost, kolem které již od 19. století nevedla hlavní silnice pro návštěvníky Prahy v důsledku výstavby ulice Bělohorská, začala chátrat. V roce 1922 přešla Ladronka do majetku hlavního města a byla využívána jako skromné obydlí, které rozšiřovalo blízkou chudinskou čtvrť obydlí zejména nezaměstnanými. Koncem 70. let byl objekt, který se již nedal obývat, využíván jako

¹⁰ Příloha č.3 – Ladronka dříve a dnes (fotografie z dnešní Ladronky); autorka: Martina Lebedová (původní fotografie, zdroj: detaily neuvedeny; www.sestka.cz.)

skladovací prostor Správou veřejných sadů Strahov, podniku Sady, lesy, zahradnictví, ale i ten neměl dlouhého trvání. Usedlost byla opuštěná až do září roku 1993, kdy ji obsadili squatteři. Jejím obsazení předcházelo úřední oznámení v roce 1992 o záměru pronájmu budovy, o které následně projevily zájem společnosti Art Production K a. s., kulturní nadace Panok, TJ Břevnov, Spolek přátel obce křesťanů, Zdravotnický ústav speciálních služeb aj. Žádný projekt ovšem nebyl odsouhlasen a tak Ladronka zůstala volná.

První obyvatelé Ladronky, kteří se v září 1993 do budovy nastěhovali, byli lidé z Anarchistické federace a lidé pohybující se kolem časopisu Autonomie. Zároveň v listopadu 1993 podepsal příslušný orgán hlavního města smlouvu s účinností od 1. 1. 1994, kde se zavázal, že Ladronka bude svěřena společnosti Trade Centre Praha a. s. (mimořádně v této společnosti měl magistrát majoritní podíl). Ještě téhož roku si squatteři založili Nadaci Ladronka a nechali ji registrovat u OÚ Prahy 2.

Brzy po vzniku squatu byl předložen Magistrátu hlavního města první návrh na vybudování sociálně-kulturního centra. Státní instituce ovšem nejevila žádný zájem o projednávání. Obyvatelé squatu proto zorganizovali koncem roku Den otevřených dveří, aby seznámili širší veřejnost o svých záměrech a zároveň si chtěli získat jejich sympatie. Je nutné podotknout, že squatteři se od začátku sami aktivně zajímali o spolupráci s úřady a chtěli svůj pobyt zde legalizovat.

Na jaře 1994 bylo nařízeno vyklizení budovy, které navrhl Odbor obecného majetku magistrátu s ředitelem Městské policie k březnu 1993. Během února ovšem jednala Nadace se společností TCP a. s. o možnosti vybudování kulturně-autonomního centra a ultimátum k vyklizení bylo staženo. Výsledkem jednání bylo podepsání smlouvy v červnu 1994, kde se vymezila činnosti Nadace v rozsahu nezbytném pro vypracování projektu na rekonstrukci a další využití. Nadace měla vyhotovit detailní architektonickou studii a podrobně propracovat projekt na využití budovy. Smlouva vylučovala jakékoliv jiné využívání jako např. vstup neoprávněných osob do budovy apod. Společnost TCP a. s. na své náklady nechala vypracovat znalecký posudek z oblasti statistiky staveb a na jeho základě nechala provést základní opravy a zabezpečení, které mělo odvrátit případné nebezpečí vyplývající ze špatné statistiky budovy. Zároveň vyhlásila veřejnou soutěž na získání budoucího provozovatele objektu, který měl nahradit squatteři v případě úspěšnosti v soutěži.

Během roku 1994 ovšem společnost TCP a. s. nenachází vhodného adepta na provozování objektu a squatteři předkládají svůj další, propracovanější návrh na zřízení

kulturně-sociálního centra. Ovšem i tento návrh zůstává bez odezvy a TCP a. s. jedná s dalšími zájemci o budovu.

Prvním vážnějším zájemcem byla firma Terminal Club s. r. o., která podala návrh na vystavění hotelu místo budovy bývalého statku. Společnost se zabývala hotelnickou a hostinskou činností a chtěla zde vybudovat luxusní hotel pro návštěvníky Prahy. Během té doby, kdy střídavě docházelo k policejním razím, neustálému jednání s úřady, si ovšem Ladronka získala široké spektrum příznivců nejen z řad účastníků různých kulturních akcí, koncertů, výstav a přednášek, ale i z řad známých osobností a sympatizantů některých občanských iniciativ. Byly organizované demonstrace a benefiční koncerty se snahou o záchranu Ladronky, které byli podporováni zejména anarchistickou mládeží a dalšími squatterry nejen z Čech, ale i ze zahraničí. V cizině si postupně squat vybudoval známé postavení zejména jako centrum české antifašistické a anarchisticky založené mládeže.

Je jasné, že Ladronce a jejím obyvatelům nebylo souzeno žít si spokojeným způsobem života, což zřejmě ani sami účastníci nečekali. Po prvním oznámení ultimáta pro opuštění budovy ovšem squatteři zůstávají v budově, nadále konají nejrůznější akce a snaží se o vypracování projektu kulturně-sociálního centra. Je až s podivem, kolik úředních rozhodnutí o vystěhování a policejních prohlídek squat ustál bez větších problémů či větších konfliktů se zákonem.

Jedna z největších policejních razí byla uskutečněna počátkem roku 1995 a účastnila se jí jak městská a státní policie, tak i útvar protiextremistického oddělení. Několik squatterů bylo zadrženo a odvedeno k výslechu. Celá záležitost měla dohru v podobě stížnosti na způsob provedení zásahu podaná na Ministerstvo vnitra Nadací Tolerance. Zároveň krátce po incidentu dochází k vypovězení smlouvy se společností TCP a. s. a oznámení, že usedlost byla pronajata firmě Terminal Club s. r. o.. Brzy nato začíná kampaň za záchranu Ladronky, kterou podporují mj. Nadace Tolerance, Děti země, Hnutí duha, Jazzová sekce - Artforum atd., organizují se protestní akce nejen v Čechách, ale i v zahraničí (Polsko), je svolána tisková konference, jsou vystavovány petice. Dochází k setkání zástupců Magistrátu, společnosti TCP a. s. a zástupců Ladronky a vychází najevo, že smlouva o pronájmu sepsaná s firmou Terminal Club s. r. o. je neplatná, jelikož v době podpisu tato firma právně neexistovala (ta vznikla až 2. 1. 1995, tzn. zhruba měsíc po podepsání smlouvy o provozu usedlosti Ladronka). Důvodem rychlého sepsání smlouvy byla zřejmě nadcházející novela zákona o využívání městského majetku pouze po vypsání veřejného konkursního řízení.

Druhým vážným zájemcem o usedlost Ladronka byla společnost Santé s. r. o. Ta Magistrátu hlavního města předložila návrh na vybudování nestátního zdravotnického centra a plánovala vytvořit zhruba 8 různých zdravotních oddělení a poskytovat celou škálu zdravotních a volnočasových aktivit. Projekt se zdál v té době příliš megalomanskou představou a tak k jeho uskutečnění nakonec nedošlo.

Během prvních dvou let své existence se na Ladronce konaly desítky koncertů, výstav, divadelních představení a přednášek. Hostovaly zde hudební skupiny a alternativní divadelní soubory z různých zemí včetně např. Finska, USA, Anglie, Ruska aj. Byly zde pořádány výstavy začínajících autorů, fotografů i mentálně postižených dětí. Sami squatteři se snažili o komunikaci s médii, pořádali tiskové konference a poskytovali rozhovory. Byla to určitá forma odboje a získávání sympatizantů nejen pro podpisy petic.

Samotná budova usedlosti byla v počátku osídlení squatterů ve špatném stavu. Po jejich nastěhování byly započaty opravy střechy, došlo k vysoušení podlah a zdí, byl zde obnoven rozvod elektřiny. Tento zdroj byl ovšem již během prvního roku odpojen a squatteři si sami nakonec opatřili generátor. Voda zde tekla z přípojky z rozvodové sítě a fungovaly i provizorní toalety. Většina obyvatel ale řešila důkladnější hygienu na blízkých strahovských kolejích. „Musíme zde topit v kamnech, vaříme na plynových vařičích, jedinou toaletu splachujeme kýblem. Jinak to tu jde.“¹¹ vyjádřil se tehdejší squatter D. Novák pro *Večerník Praha* v roce 1998. V zimě se topilo dřevem, které po dohodě squatterům dávaly samotné stavební firmy (dokonce dřevo dovážely přímo na Ladronku), které tímto způsobem ušetřily za jinou formu likvidace.

První patro sloužilo k bydlení, v přízemí pak byla kuchyň a společenská místnost. Bývalá stáj byla upravena jako provizorní sál s barem, kde se následně konaly koncerty, výstavy atd. Všichni obyvatelé přispívali k rekonstrukci objektu, ke které sice nebyli nuceni, ale na druhou stranu nebyla tolerována úplná nečinnost.

V průběhu své existence měla Ladronka v průměru kolem 12 stálých obyvatel, z nichž zhruba čtvrtinu tvořily ženy. Početnější osazenstvo mívala v průběhu léta, kdy sem ze sousedních zemí jezdili lidé ze spřátelených squatů v Evropě, ale i řada lidí ze vzdálenějších koutů světa. Existoval tzv. squat travelling, kdy squatteři migrovali po různých zemích a

¹¹ Redakce VP; Squatteři se nedají. *Večerník Praha*, 1998, roč. VIII, č. 11; str. 5

snažili se využít pohostinnosti u svých soukmenovců z jiných končin. Je nutné podotknout, že ne všechny návštěvy byly vítané a samozřejmě docházelo i ke konfliktům. Během léta bydlelo na Ladronce i více než 30 lidí a jak samotní squatteréři vzpomínají, často nebylo lehké se s některými rozloučit. Navazovali se přátelství, která přetrvávají dodnes, ale zároveň docházelo k tomu, že „návštěva“ nechtěla budovu opustit ani po několika měsících a docházelo k roztržkám, kdy bylo hostům naznačeno, že je na čase odejít.

Ve squatu se konala pravidelná setkání, na kterých se řešila problematika pořádání různých kulturních či protestních akcí, plán na vytvoření kulturně-sociálního centra, způsob obstarávání peněz, přispívání do společného fondu, vztahy ve squatu, přijímání či odchod squatterů a návštěv atd. Pro někoho může být překvapivé, jak v domě panovala nastavená pravidla, vedly se debaty na nejrůznější témata, kdy každý mohl vyjádřit svůj názor a ten byl okolím plnohodnotně přijat a zvažován. Chtěl-li někdo pozvat na delší návštěvu své přátele, musel požádat o souhlas další spoluobyvatele. V domě obecně fungoval princip svobodné dohody, ale rámcová pravidla byla pevně nastavená. Dle samotných účastníků se např. řešil zákaz tvrdých drog, nebylo povolené bezúčelné využívání budovy pouze k obydlení, každý se musel alespoň nějakým způsobem zapojit, relativně přísně bylo řešeno přijímání nových členů a návštěvy měly svůj řád. Samozřejmě docházelo i ke konfliktům uvnitř komunity a někteří členové byli nuceni odejít. Během prvních dvou let se ale osazenstvo poměrně ustálilo a k velkým obměnám nedocházelo.

Většina squatterů, kteří na Ladronce pobývali, měla stálou práci, studovali či měli alespoň příležitostné brigády. Nečinnost a přizívování se na komunitě se netolerovalo. Každý disponoval svými penězi a do společné kasy se přispívalo vždy pouze za konkrétním účelem. Kulturní akce se provozovaly za nízké poplatky, které měly přilákat širší spektrum zájemců, studentů a mladých lidí. Bar, sklepní vinárna, čajovna a občerstvení pak fungovaly za normální ceny.

Projekt autonomního kulturně-sociálního centra

Od počátku osídlení Ladronky squattery se pracovalo na projektu vytvoření autonomního kulturně-sociálního centra. Došlo k několika předložením tohoto návrhu na příslušné státní orgány, ale projekt nebyl nikdy příliš brán v potaz.

Projekt autonomního centra si kladl za cíl vytvořit kulturně-sociální centrum, v jehož středu by stálo cca. 15 lidí, kteří by obývali obytnou část usedlosti a spolupodíleli se na rekonstrukci budovy a chodu centra.

Infocafé mělo být středem celého dění a jednalo se o vytvoření prostoru pro bar a kavárnu a zároveň by zde fungovalo informační centrum a čítárna.

Stodola měla být z části využívána z důvodu své velikosti jako koncertní sál, kde by se pořádala i divadelní představení, výstavy, promítání filmů apod. Druhá část stodoly měla sloužit jako restaurace převážně s vegetariánskou kuchyní, prodejem piva a s částí určenou pro čajovnu Plachý tygr. Pro mnohé je možná překvapivou zprávou, že squatteři neplánovali prodávat tvrdý alkohol ani cigarety a konzumace tvrdých drog byla přísně zakázána.

Konírna měla být využívána jako ateliér a zkušebna pro mladé umělce, popř. jako prostor pro pořádání výstav, a zároveň sloužila jako skladovací prostor. První patro mělo poskytovat přístřeší hostujícím umělcům či návštěvy stálých obyvatel.

V přístavku se počítalo s vybudováním prodejny časopisů, desek či knih. V patře měla být vystavěna učebna pro přednášky na nejrůznější témata (zejména se počítalo s jazykovými kurzy, psychologii, ekologií a dalšími přednáškami přibližující veřejnosti různé alternativní přístupy k životu).

Zároveň se plánovala výstavba dílny pro umělecké a řemeslné aktivity (keramika, recyklace papíru, pořádání rukodělných kursů aj.). Vedle měla být vybudována kancelář jak pro provozní personál, tak pro redakci časopisu Autonomie a ženskou skupinu Luna.

Celý projekt byl koncipován spíše pro mládež (a je nutné podotknout, že pro mládež s podobným alternativním smýšlením), ale i zde platil princip svobody a každý, kdo by měl o účast na nějaké akci zájem (ať již jako účinkující či jako návštěvník) by byl vítaný. Ceny měly být nízké a přilákat tak zejména studenty a mladé lidi z celé metropole.

Současnost

Projekt autonomního centra nebyl nikdy uskutečněn. Státní úředníci neměli o jeho realizaci zájem a i když si jeho iniciátoři získali relativně velkou přízeň veřejnosti, tak se jim nikdy nepodařilo instituce přesvědčit o nutnosti jeho uskutečnění.

Squatteři byli nakonec vystěhováni koncem roku 2000. Část odešla bydlet do nedaleké vily v Sultysově ulici na Břevnově, ale i tento prostor museli brzy opustit. Část se odstěhovala do jiných pražských squatů a zbytek lidí odjel do zahraničí. Po jejich odchodu začala budova

opět chátrat a nic se nedělo až do září roku 2002, kdy městská část Praha 6 začala za pomoci hlavního města s její rekonstrukcí a obnovou přilehlého parku.

V listopadu roku 2001 vybrala rada Magistrátu firmu IB Holding s. r. o., tato společnost ale následně předala štafetu společnosti Ladronka s. r. o., která s provozem centra pokračuje dodnes.

V roce 2004 byla dokončena rekonstrukce, která přišla zhruba na 80 milionů korun a brzy na to zde bylo otevřeno multifunkční kulturně-společenské centrum, které má na starosti zmiňovaná společnost Ladronka s. r. o.. Ta se zabývá pořádáním kulturních akcí, zábav a provozováním zařízení sloužících k zábavě. Zajímavostí je, že tato společnost byla v průběhu času vytvořena z firmy Terminal Club s. r. o., a tak se bývalí squatteři mohou cítit ex post poraženi. Společnost vyhrála soutěž zejména z důvodu nabízeného nájemného překračující 4 miliony korun ročně a celkově propracovaným projektem. V současnosti v objektu funguje restaurace, bar, zahradní restaurace, vinný sklep, půjčovna kolečkových bruslí, bowling aj. V těsné blízkosti je pak vybudováno dětské hřiště. Ladronka slouží jako časté místo pro pořádání kulturních, společenských i sportovních akcí a v její blízkosti vznikly dráhy pro cyklisty a bruslaře. Vzhledem ke své poloze, krásnému výhledu na hlavní město a udržovanosti slouží jako oblíbené místo pro vycházky, různé sportovní aktivity a pikniky.

Zajímavostí je, že bývalý squatteři, z nichž jsou dnes již pětatřicátníci se zde čas od času scházejí a pořádají zde nejrůznější, zejména sportovní akce. Zřejmě je sem přitahuje určitá nostalgie, ale zároveň i atraktivita okolí je nepopiratelná.

MILADA (1.5. 1998 – současnost)¹²

Jak již jsme předeslali v předchozí části, squatu Milada se budeme věnovat v samostatné kapitole. Důvodů se nabízí hned několik. Jednak se jedná o nejdéle fungující squat u nás a jednak se s jeho obyvateli setkáme ještě v druhé, tj. empirické části této práce.

Squat se nachází v Praze 8 v Tróji nedaleko vysokoškolských kolejí. Cesta ke kolejím vede přes Most barikádníků a nejlépe dostupné jsou z autobusové zastávky Pelc Tyrolka. Hned z dálky nás upoutají tři nezvykle vysoké budovy v nichž jsou ubytováni studenti. Zaostříme-li o něco blíže, uvidíme secesní vilu, jejíž prosvítající obrysy jsou tušitelné přes husté křoví a větve.

¹² Příloha č. 4 – fotografie z posledního pražského squatu Milada; autorka: Martina Lebedová, Martin Tejkal

Ve známost Milada vešla i díky svým nestandardním majetkoprávním vztahům. Dle územního zápisu na katastrálním úřadě je pozemek, kde squat stojí, evidován jako staveniště. Vila měla být již před léty stržena, ale k tomu fakticky nikdy nedošlo. Objekt byl pouze vymazán z katastru nemovitostí a tudíž úředně neexistuje. Pozemek patří blízkým vysokoškolským kolejím, které do nynější doby více či méně squattery tolerovali.

Tento dům obsadili většinou původní obyvatelé squatu Zenklovka, o němž jsme se již zmiňovali, a hned na začátku vznikla ústní domluva mezi zástupci občanského sdružení Kořeny (o. s. Kořeny bylo pověřeno squattery o jejich zastupování ve věci obývání domu) a zástupci Ústavu pro výzkum informací o jejich pobytu zde. Podmínkou bylo minimální zasahování do chodu kolejí (ticho, pořádek) a nulová kriminální činnost. Ovšem hned od počátku se obyvatelé Milady setkávali s průběžnými policejními raziiemi, z nichž první byla uskutečněná hned měsíc po obsazení vily a prozatím poslední razie pak proběhla v říjnu 2008.

Během častých razii zde squatteři a jejich sympatizanté bojují (nejvíce ústně) jak s městskou, tak i státní policií, byly zde i členové protiextrémistického a protidrogového útvaru a skoro vždy policii asistuje ještě najatá soukromá bezpečnostní služba s ozbrojenými posilami. Na obranu squatterů se již pořádaly nejrůznější protestní akce, byly vypisovány petice a téměř každému dlouhodobějšímu policejnímu nátlaku (i několik dní přebývají squatteři na střeších vily) přihlíží či aktivně squattery podporují i desítky mladých lidí, zejména pak anarchistů. Média často připomínají situaci z roku 1998, kdy bylo z výškové budovy vysokoškolských kolejí spuštěno lano a na střechu squatu přichází posila v podobě několika anarchistů, kteří přinesli protestujícím potraviny a spacáky.

Milada je dnes v podstatě jediným oficiálně známým squat. Samozřejmě že existuje i určité množství jiných, nelegálně obývaných domů, ale ty s ohledem na předchozí definice a absenci inovačních tendencí nelze nazvat squattingem.

Podívejme se tedy na dnešní obyvatele a jejich životní styl o něco blíže. Současné osazenstvo čítá zhruba 15 squatterů, kteří sem z velké části přišli v září roku 2007 z jiných zrušených pražských squatů. Během roku se sestava ustálila a mají tu na stálo i squattery ze sousedního Slovenska. Jak může být z přílohy č. 4 patrné, jedná se o velikou prvorepublikovou vilu, jejíž vchod „zdobí“ graffiti a omítka již není v dobrém stavu. Vejdeme-li dovnitř, první co návštěvníka zarazí je neopomenutelný zápach, který se však časem rozplyne. Někteří squatteři obývají místnost sami, jiní se dělí o pokoj s jinými, zároveň je zde několik místností, které se používají jako společný prostor pro schůzky, vaření apod.

Každá místnost je oblepena nejrůznějšími plakáty a je patrná snaha o pestrobarevnou výzdobu (často propagující anarchii, punk, ekologii, nesouhlas s rasismem) nejrůznějšího druhu. Elektřina ani rozvod vody zde již nefunguje, proto se na svícení používají nejčastěji svíčky, ale squatteři si pořídili i malý generátor či využívají energii z nejrůznějších baterií. Většina obyvatel má nárazové brigády, někteří z nich mají stálou práci (barman) a někteří nepracují vůbec (práci si hledají). Podíváme-li se na zevnějšek zdejších obyvatel, vidíme povětšinou běžně oblečené mladé lidi (mladý styl, patrné znaky punku jako např. červeno-černá kombinace, okované opasky, vysoké šněrovací boty apod.). Pouze někteří se vzhledově liší od většinové populace (účes punk, piercing – propichování kůže v obličejové části i na různých částech těla, tetování, breeding – vypalování nejčastěji nějakého znaku či symbolu do kůže, roztrhané oblečení aj.). Jak se dozvíme v druhé části této práce, většina z obyvatel nepopírá konzumaci alkoholu, cigaret či lehkých drog. Konzumaci tvrdých drog až na výjimky ovšem zamítají. Zeptáme-li se na ústřední důvod jejich inklinace ke squattingu, shodují se, že tato alternativa se jim jevila jako nejschůdnější vzhledem k jejich nesouhlasu se současným *statem quo*. Hlásí se k freeganství, anarchii, odmítají přijímat většinu principů tržní ekonomiky, údajnou demokracii, rasismus, násilí, utlačování, diskriminaci apod. Naopak se snaží o vytvoření fungující komunity spolupracujících lidí se stejným pohledem na současné dění.

K dalším detailům se vrátíme až při hodnocení dotazníku v další části této práce. Zároveň si představíme i rozhovory s některými obyvateli Milady

Pražské squaty závěr

Výše uvedené squaty představují přehled pražských budov a domů, které se s menším či větším úspěchem podařilo squatterům obsadit a začít v nich budovat někdy pouze své bydlení a v jiných případech i něco společensky prospěšného. Samotní příslušníci těchto komunit jsou často v úzkém kontaktu, vzájemně se navštěvují a organizují společné akce či plánují další kroky. Jedním z častých diskusních témat je i hledání nových prostor vhodných pro vybudování dalšího squatu či kulturně-společenských prostor. V minulosti byly navrhované např. tyto objekty: továrenský objekt v Křižíkově ulici (Praha 8), bývalá čistička odpadních vod (Praha 6, nyní budova Ekotechnického muzea), bývalé kino Ďáblice (Praha 8), bývalá židovská synagoga (Praha 5), bývalá restaurace - Neptunova jeskyně (Praha 2), bývalá restaurace U lanové dráhy (Praha 5), bývalý hotel v Národním domě (Praha 3) a mnoho dalších. Některé z těchto budov byly funkční (synagoga), ale její majitelé či provozovatelé neměli konkrétní plány na její utilizaci, v jiných případech byly objekty v dezolátním stavu a vyžadovaly by nemalé prostředky na rekonstrukci a vytvoření kulturních či sociálních center.

Realizace některých plánů se uskutečnila, v jiných případech zůstalo pouze u slov a návrhů, v nichž se většinou počítalo s finančním přispěním státu, orgánů místní správy, různých nadací a fondů a v neposlední řadě i s komerčními zdroji a samofinancováním.

2.5. ČESKÁ REPUBLIKA A MIMOPRAŽSKÉ SQUATY

Pravděpodobně nejvyšší počet squatů se po listopadové revoluci objevil ve Východních Čechách. Mnoho těchto iniciativ ovšem skončilo dříve, než-li se stali centrem alternativní mládeže a než-li se jim podařilo seznámit veřejnost se svými plány či myšlenkami.

Teplice

Squat v Revoluční ulici (1992)

Aktivisté z Teplické autonomní skupiny hlásící se k Anarchistické federaci obsadili opuštěný dům v Teplicích. Tamní policie ale neměla pro nezvané návštěvníky pochopení a tak po dvou razích byl squat zrušen a bylo zabaveno množství anarchistických materiálů (časopisy, korespondence aj.).

Trutnov

Varšava (1993)

Bývalý hotel Varšava se zalíbil Trutnovské autonomní skupině, která zde počátkem 90. let chtěla vybudovat základnu pro autonomní hnutí ve Východočeském kraji. Squat vydržel necelé dva měsíce a jeho existenci zpečetila třetí policejní razie, která donutila zhruba 15 squatterů k vyklizení prostoru a některé z nich i zadržela.

Zelená louka (1993)

Původní osazenstvo zrušeného squatu Varšava se na krátkou dobu uchýlilo nedaleko sídliště Nová louka, ale ani zde jejich pobyt neměl dlouhého trvání a již druhá policejní razie byla úspěšná a squatterry donutila chátrající dům opustit. Někteří původní squatteři z Trutnova se pak přestěhovali na pražskou Ladronku.

Debrné (1994)

V 50. letech 20. století zanikla vesnice nedaleko Trutnova, jejíž osud byl zpečetěn odpady z tepelné elektrárny Trutnov – Poříčí. Po jejím zániku zde zůstalo několik

polorozpadlých budov, z nichž jednu obsadilo zhruba 5 squatterů. Vzhledem k neatraktivitě prostředí jejich přítomnost nikoho nezneklidňovala a squat poklidně zanikl až při stržení budovy, po kterém měla následovat rekultivace poničeného prostředí. Pro squat byl uspořádán benefiční koncert a udržoval dobré vztahy s anarchistickou scénou na východu země.

Karlovy Vary

Nad vřídlem (1996)

Stejně krátkou dobu existence měl i karlovarský pokus o squatting či lépe řečeno o manifest tamní mládeže, kdy skupina zhruba dvanácti mladých lidí obsadila několik let opuštěný dům v rámci uspořádaného workshopu na téma sociální a kulturní situace mládeže. Celá akce trvající jen pár dní měla relativně širokou škálu podpůrců nejen z řad alternativní mládeže, ale i ze strany tisku a dalších obyvatel města.

Dvůr Králové

Hájenka (1994 – 1995)

Dům bývalé hájovny patřící Lesní správě si vybralo zhruba 5 squatterů pro svůj projekt infocafé. Squat neměl výraznější problémy se svým okolím, ale nestál o velkou publicitu. Jeho činnost ukončila policejní razie zhruba po půl roce jeho fungování.

Málkův statek (1996 – 1997)

Část skupiny původních squatterů z Hájenky se přestěhovala do Málkova statku, kde měli ústní domluvu s majitelem, že zde mohou za určitých podmínek pobývat. Squat žil celkem čínorodým společenským životem, pořádal kulturní i sportovní akce a postupně si získával pověst mezi squatterry. Na druhé straně se stával terčem útoků neonacistické mládeže. Jeho činnost ukončila policejní razie, která byla navíc posílena písemným souhlasem majitele o ukončení pobytu squatterů zde.

Mlýn Valcha (2000 – 2001)

Bývalý mlýn sloužil zhruba půl roku jako útočiště 12 squatterů, kteří se pokouše-li, jako většina jejich soukmenovců, zrealizovat projekt kulturně-sociálního centra. Se svým okolím i s původními nájemníky mlýna (koncem 90. let opustil mlýn jeho poslední nájemníci, ale stále s budovou udržovali kontakt) měli relativně dobrý stav. Horší situace byla s policií, kdy opět docházelo v určitých intervalech k raziím a žádostem o vyklizení ze strany vlastníka

objektu. Squat se stal terčem útoku neonacistů. Konec byl předznamenán poslední razíí v březnu 2001, kdy policisté obsadili dům s cílem najít narkotika (ta nebyla nalezena).

Žireč

13náctka (1995)

Opuštěná budova v obci Žireč nacházející se nedaleko Dvora Králové se stala na krátkou dobu útočištěm squatterů, jejíž přítomnost zamezila policejní razie spolu s příslušníky kriminálky a protidrogového oddělení.

Brno

Husovice nebo též. „Francouzská“ (squat se nacházel ve Fransouzské ul.) (1994)

Brněnští anarchisté se původně scházeli v prostorách Hnutí Duha, ale následně byli donuceni prostory uvolnit a tak obsadili jeden z prázdných bytů ve čtvrti Husovice. V tomto romském ghettu chtěli zprovoznit infocafé a pořádat pravidelné schůzky Anarchistické federace. Tento squat byl prvním vážným squatterským počinem na území Brna.

Tuřany (1994)

Bývalá budova kina v Tuřanech byla dalším brněnským squatterským pokusem. Ačkoliv zde squatteři vydrželi necelý měsíc, podařilo se jim zorganizovat hudební akci s funkčním barem.

Pisárky (1994)

Jiní brněnští squatteři měli štěstí na budovu, která na rozdíl od předešlých byla v dobrém stavu. Činnost squatu zde přerušila první razie Městské policie.

Nová zahrada (1997)

Projekt vybudování ekologického a kulturně-sociálního centra vypracovala skupina squatterů obývajících squat v Židenicích. Krátce po obsazení dlouhou dobu neobývaného domu vzniklo občanské sdružení Nová zahrada, jehož představitelé se zapojovali do jednání s úřady a státními institucemi se snahou o spuštění projektu. Squatteři ze začátku spolupracovali se Stranou Zelených, která byla původním nájemcem domu a se

zasquatováním souhlasila. Pořádaly se zde kulturní akce, ale i přes relativně velkou podporu sympatizujících byl squat násilně vyklizen.

Bohumín

Bohumín – bývalý mlýn (1994)

Opuštěný objekt bývalého mlýna si vyhlédla skupina asi 5 squatterů, kteří na příslušném úřadě podali návrh na vytvoření kulturně-sociálního centra. Projekt se nesetkal se souhlasem státních institucí, a tak byl squat po pár dnech násilně vyklizen.

Plzeň

Galerie Exist (1998)

Kolektiv umělců nazývaný Underground 777 obsadil budovu v centru Plzně a zřídil zde galerii. Tento počín byl i počátkem diskuse mezi umělci a radními, kteří nakonec umělcům přislíbili přidělení prostoru.

V Čechách a na Moravě došlo v 90. letech ještě k mnoha dalším pokusům o squatting, ale ani jeden z nich nedosáhl takového významu jako pražské či brněnské squaty. Mezi nejznámější místa patřily již výše zmiňované squaty či ty, nacházející se v Teplicích nad Metují, Pardubicích, Hradci Králové a v Jaroměři.

2.6. ZAHRANIČNÍ SQUATTING V SOUČASNOSTI

Česká republika není jediným státem, kde do současnosti je patrné sledovat všeobecně již upadající squatterskou subkulturu. Pojdme se nyní krátce seznámit s některými z nejznámějších evropských squatů a jejich vývojem a současností.

2.6.1. FRANCIE

Ve Francii se squatting rozšířil během 20. století už v jeho první polovině. Nejednalo se o squattery ve smyslu definice užití v této práci, ale pouze o obsazení volných domů a bytů v důsledku neuspokojivé sociální situace zejména po druhé světové válce. Problém bytové nouze byl následně vyřešen masivní výstavbou panelových bytů v 50. a 60. letech. Následně mohl začít vznikat squatting jako subkultura v 70. letech. Francouzské squaty v těchto letech

jsou řešením spíše bytové situace či obcházením placení vysokých nájmů zejména v multikulturní Paříži, ale postupně přibývá i squatu na pozadí politických ideologií či kulturní a ekonomické alternativy. Mladí Francouzi inklinují jako většina squatterů ze začátku k hnutí hippies, později pak anarchistům, komunistům, hnutí punk či pouze chtějí experimentovat a vytvořit alternativní životní podmínky na sklonku 20. století. Je nutno i zmínit, že relativně vysoké procento squatterů pochází z řad přistěhovalců zejména ze severní Afriky.

V Paříži se zdá být dominující ty squaty, které nebojují proti establishmentu, ale ty, které se snaží právě o vytvoření alternativního životního stylu v souladu s francouzskou demokracií a hledají prostory pro naplnění ideálu komunitního života a alternativní umělecké tvorby. Tyto squaty se prvoplánově nesnaží o vyvolávání konfliktů s představiteli státní správy, ale naopak se snaží většinou svůj pobyt zlegalizovat, získat granty na obnovu prostor a vytvoření a podporu zájmových či uměleckých skupin. V četných případech se to také ve Francii podařilo a byly podepsány smlouvy o dočasném užívání opuštěných budov za podmínek jejich rekonstrukce apod. Vzniká tak kolektiv „Obyvatelé – Renovátoři“¹³ (skupina propaguje právě alternativní formu squattingu, která je částečně v rozporu s ideou francouzské autonomní scény v důsledku snahy o legalizaci squattingu formou např. placení nízkého nájemného, uzavření smlouvy, spolupráce s úřady apod.).

Squat v Rue des Caves v Sevres (okrajová čtvrť Paříže) (druhá polovina 60. let 20. století)

Stejně jako apolitické squaty zmíněné výše vznikají ve Francii i squaty politické, nespokojené se současným politickým vývojem a bojující proti stávajícímu establishmentu. Na okraji Paříže se spojí několik stovek obyvatel chudinské čtvrti a vytvoří si komunitu, která se postupem času snaží vytvořit jakýsi model moderní komunistické komuny. Soukromé vlastnictví je úplně odstraněno jako výdobytek zotročování kapitálem a všechny věci jsou společným vlastnictvím příslušníků komuny. Dochází k demonstrativnímu vyhazování klíčů na důkaz otevřenosti všech bytů pro všechny. Tato situace trvá až do roku 1974, kdy dochází ke zhoršení vztahů jak v rámci komunity, tak k ochlazení jejich vztahu s okolím. Jsou evidovány četné násilné a loupežné činy a idea komunismu zde selhává, dochází k návratu

¹³ Sborník textů o squattingu; Experimentální Sokolík č. 1, únor 2005; překlad studie „Autonomní hnutí ve Francii v letech 1976 – 1984“ (Univerzita Paříž X, Nanterre, Soudobá historie a politická sociologie, 2004), autor: Sebastien Schifres

k osobní formě vlastnictví. Někteří příslušníci této komuny se začínají přiklánět k alternativní formě squattingu reprezentovanou apolitickými postoji.

Během 70. a 80. let vzniklo ve Francii ještě velké množství jak autonomních (členové skupiny Marge), tak alternativních squatů. Někteří squatteři žili v jedné budově společně, jiní obývali jednotlivé byty či garsonky, ale přesto zde byly patrné znaky komunitního života. Většina squatů se nacházela ve 14. pařížském okrsku, který byl určen pro renovaci, tudíž zde bylo k dispozici velké množství opuštěných bytů. Některé squaty neměly žádnou návaznost na autonomní scéna, ani se nesnažily o vytvoření nějaké sociální či kulturní alternativy, ale sloužily i jako útočiště pro sociálně slabé či kriminálníky, narkomany a jiné ztracence. Zejména tyto byly pak v průběhu několika let vyklizeny v důsledku narůstající kriminality, násilných činů, agresivity mezi členy gangů a drogovými dealery.

Další squaty vznikaly ve 20. a pak v 18. okrsku, který byl útočištěm spíše pro dělnické přistěhovalce. Je zde zřízena skupina Action Directe (Přímá akce), která podporuje snahu o vznik squatu s tureckými imigranty, podporovanými maoistickými aktivisty.

Paříž zůstává místem, kde se proti sobě postavily obě skupiny squatterů, jedni reprezentující odboj proti soudobé politické situaci, přiklání se k anarchistům či komunistům a chtějí žít bez práce (vykořisťování kapitalismem), neplatit nájem a mít společné vlastnictví, zatímco druzí spolupracují s úřady, snaží se o legalitu obývání zasquatovaných budov, vytváří alternativní prostory zejména pro mladé umělce a rekonstruuji obsazené objekty (lidé sympatizující se skupinou „Obyvatelé – Renovátoři“ obývající zejména squaty v 19. okrsku). Docházelo k četným slovním potyčkám, ale i k násilným konfliktům mezi reprezentanty těchto dvou skupin, kteří v podstatě činili totéž, ovšem z jiných pohnutek.

Opusťme nyní složitý počátek vzniku squatterské subkultury a podívejme se na aktuální situaci. Ve Francii, jakožto známém sociálním státě, plným nejrůznějších stávek a složité multikulturní situace, doposud existuje relativně velké množství squatů, jak politických, tak těch klanících se k alternativní kultuře. Podívejme se nyní na jeden z nejznámějších příkladů, tj. dijonské Les Tanneries.

Les Tanneries v Dijonu (1998 – dodnes)

Tanneries je doposud centrem alternativního politického, sociálního a kulturního života ve francouzském Dijonu. V minulé dekádě tyto administrativní budovy po jejich

opuštění městským úřadem obsadili sympatizanté alternativní dijonské scény. Toto autonomní centrum se řídí heslem „vlastnictví na základě užívání (propriete d'usage)¹⁴ a vystupují tím proti základnímu trendu dnešní doby, tj. nabývání majetku týkající se pouze omezeného počtu stále stejných lidí. Tvrdí, že vlastnictví by mělo být výsadou všech v závislosti na jeho vhodném využívání.

Vyjmenujme si nyní některé základní myšlenky, na nichž Tanneries postavil svou působnost. Hlavní myšlenkou bylo poskytnutí času a prostoru pro nezávislou tvorbu. Vyjadřuje se tím jednak nesouhlas s masovou kulturou a zábavou a jednak se tím podporují alternativní umělecké scény. Byla patrná snaha o sloučení i marginální kultury s každodenním životem v jakémkoliv sociálním či politickém kontextu. Tato iniciativa byla logickou reflexí nastalou po vzniku masové zábavy zbavující diváka posledních pozůstatků vkusnosti¹⁵.

Dalším znakem, který si pro svou relativní ojedinělost zaslouží pozornost byla snaha o propojení angažovanosti aktivistů s jejich každodenním životem. Jak již bylo výše naznačeno, kladl se důraz na komunitu a její blízké okolí (tzn. zapojování širší veřejnosti do chodu autonomního centra a zejména pak jeho kulturních aktivit), ale zároveň bylo důležité, aby nezůstalo pouze u slov, ale přecházelo se k činům. Na jedné straně existuje hrozba reálného naplnění některých levicových principů na druhé straně je patrná snaha o realizaci nápadů přínosných i pro širší veřejnost.

Pilířem deklarující levicové smýšlení sympatizantů Tanneries byl pak nesouhlas s placenou prací, kterou vidí jako hlavní příčinu odcizení vnucené kapitalismem. Ve squattingu, který sám o sobě popírá placení nájmu jakožto špatného tržního principu, vidí alternativní řešení, jak spolu sdílet čas a prostor, které odstraňuje nepřirozené bariéry ve společnosti.

Pojmy jako komunita, solidarita, skupinová dynamika, vzdělávání, manuální zručnost, rozvíjení kompetencí atd. se zde snažili s větším či menším úspěchem uvést z teorie do praxe. Vzniklo bezpočet výrobků, uměleckých počinů, workshopů, opravených věcí, které demonstrují, že obchodní principy se sympatizantům Tanneries nezdály být tím správným řešením.

¹⁴ Sborník textů o squattingu; Experimentální Sokolík č. 1, únor 2005 (část věnovaná Tanneries Dijon)

¹⁵ Není možné opomenout situaci v České republice v roce 2008. Množství televizních pořadů přinášejících údajně kulturní pořady produkující množství známých osobností začíná překračovat únosnou míru. Lidé jsou dobrovolnými diváky cizích osudů substituující v mnoha případech jejich vlastní neuskutečněný život, prahnou-li po kultuře dostává se jim panoptikum nekvalitní masové zábavy, programů zvláštním způsobem zacházejícím s násilím a brutalitou či tzv. reality show, které si agresivní formou pohrávají jednak se samotnými aktéry na scéně a na druhé straně i s divákem. Přímá úměrnost s nárůstem trestných činů, osamělých lidí a úpadek současného umění se pak již samo nabízí.

Tanneries je zkrátka místem, kde nebylo daleko od slov k činům. Zároveň si squatterři uvědomovali, že není na místě vytvářet jakési separované alternativní centrum, které je zcela izolované od života majoritní společnosti. Jak sami říkají, nesnaží se být revolucí, ale spíše ukazovat možný směr budoucího vývoje společnosti. Nebrání se diskusi jak s nejširší veřejností, tak i s médii a místními správními orgány. Centrum funguje jako autonomní samospráva, na jejímž chodu se podílí všichni na pravidelných schůzkách, na kterých se řeší program centra, chod dílen, zkušeben, zahrady aj.

Po dobu své mnohaleté existence docházelo pochopitelně i ke konfliktům s místní správou a k policejním raziím. Vedl se dlouhodobý dialog, který vyústil v podpis povolující pobyt squatterů. Průběžně docházelo k rekonstrukci budovy (požár v roce 2000 většinu budovy poničil), která byla využívána i jako prostor pro konání koncertů a jiných kulturních akcí. Samotní účastníci projektu byli hrdí zejména na samochod a nezávislost centra bez nutnosti vnějších finančních subvencí a množství kulturních akcí, které se zde podařilo uspořádat.

Jedním z posledních počínů, díky kterému se o Tanneries opět mluvilo bylo zřízení kolektivu PRINT, který se zabývá problematikou svobodných softwarů a alternativní informační technologií. Dodnes se zde pořádají koncerty, různé představení, přednášky, debaty, výstavy a centrum blízce spolupracuje s přílehlou oblastí.

2.6.2. HOLANDSKO

Holandsko patří mezi země, kde se subkultura squattingu začala v Evropě nejrychleji šířit a zároveň se jejím stoupcům podařilo získat určité ústupky v legislativě. Ta jim v současné době umožňuje za jistých podmínek obývat prázdné domy. Reálná situace je taková, že státní správa zastoupená místními úřady povoluje obsazení prázdné budovy, jejíž majitelé ji minimálně rok neobývají a je v katastru daného úřadu. Podmínkou je nekonfliktnost se zákonem po dobu obývání domu a jeho určitá vybavenost (nábytek) a vhodnost k obývání. Zároveň začaly fungovat instituce, jež tyto domy mohou od majitelů (nejčastěji stát) za nízké částky odkoupit. Tyto byty jsou pak pronajímány squatterům (již ne squatterům v pravém slova smyslu; neplacení nájmu je jednou z definicí squattingu) za relativně nízkou cenu v porovnání s tržními nájmy. Za získané peníze tyto organizace

zajišťují opravy a celkovou správu budov. Předpokládá se i budoucí převedení vlastnictví na současné nájemníky za velmi nízké ceny. Holandsko tuto iniciativu chápe jako jednu z možností zajištění bydlení zejména pro mládež a mladé rodiny s dětmi.

Odhaduje se, že počátkem 80. let bylo v Amsterdamu zasquatováno až několik tisíc domů. Squatterům se za podpory místních komunit podařilo odvrátit či dočasně pozdržet výstavbu některých staveb, které by výrazně ovlivnily místní infrastrukturu (silnice, hotely apod.). V současné době je počet ve větších městech relativně ustálený, nedochází k výrazným neshodám jak v okolí zasquatovaných domů, tak ani v řadách správy. Squatterři mohou být z nemovitosti vystěhováni pouze v případě, že je úřadům majitelem či investorem předložen řádný plán na rekonstrukci budovy či vytvoření nových prostor, doložen dostatečným množstvím finančních prostředků. Vystěhování se pak provádí na základě soudního příkazu a většinou se obejde bez výraznějších konfliktů.

Kalenderpanden

Squat Kalenderpanden nacházející se v Entrepotdok nedaleko Amsterdamu býval jedním ze známých zasquatovaných domů v Holandsku. Jeho obyvatelé zde zprovoznili malý promítací sál, rozhlasovou stanici pro komunitní vysílání, bar, infocafé, taneční a koncertní sál a pořádali zde výstavy moderního umění. Dům byl obsazen v roce 1996, ale již kolem roku 2000 měl problém s udržení své existence.

2.6.3. NĚMECKO¹⁶

Tacheles

Zřejmě nejznámějším a nejdiskutovanějším německým squatem je berlínský Tacheles. Vznikl krátce po pádu Berlínské zdi, a to na jaře roku 1990. Squat se nachází kousek od židovské Nové Synagogy a brzy po jeho vzniku se stal nejznámějším výstavním místem pro mladé umělce nejen z Berlína. Podařilo se i získat grant pro projekt provozu galerie od radnice města. Počátkem 90. let komplex a jeho přilehlé okolí odkoupila investiční společnost Fundus Group, která se v roce 1998 se squatterry dohodla na desetiletém pronájmu. Nájemné činilo symbolickou 1 německou marku, později pak 1 Euro ročně. Již o pět let později ale společnost změnila své plány a naplánovala si velkolepý projekt zahrnující síť restaurací, luxusní hotel a apartmenty. Nepodařilo se je ovšem zrealizovat, jelikož firmě se nepodařilo

¹⁶ Příloha č. 5: Fotografie z berlínských squatů z roku 2005, autorka: Martina Lebedová

sehnat potřebný obnos. V současné době se v objektu nachází přes 30 ateliérů, restaurace, bar, kino, divadlo a k dispozici je i přilehlá zahrada. Squat je volně přístupný pro zájemce i turisty, nevybírání se vstupné, pouze je nutné respektovat některé „zavřené“ dveře. Smlouva squatterům vyprší na konci roku 2008 a její obnova se neplánuje. Nicméně teprve budoucnost ukáže, zda-li se plány investorů uskuteční, protože současní obyvatelé prostoru jsou odhodláni za Tacheles bojovat.

Nutné ještě podotknout, že mezi squatterskou mezinárodní komunitou je Tacheles přijímán s rozpaky. Je to způsobené zejména vysokou dotací v počátku působnosti squatu, kterou poskytla berlínská radnice na podporu vybudování galerie a ateliérů. Tento záměr se sice podařilo zrealizovat, ale squatteři v tom spatřují přílišnou dávku komercializace.

2.6.4. VELKÁ BRITÁNIE

Velká Británie patří k zemím s nejsilnější podporou hnutí punk a přívrženců anarchistů. Odhaduje se, že v anglických squatech žije několik desítek tisíc lidí. Koncem 70. let 20. století došlo k jakémusi konsensu mezi angažovanou mládeží a vládou Labour Party, kdy bylo možné opuštěné domy obývat. Tato situace ovšem netrvala dlouho a brzy přišla represe v podobě snahy o postavení squattingu mimo zákon. Vznikla dobrovolnická skupina na podporu squattingu s názvem Squatters Action for Secure Homes (S.Q.U.A.S.H.), která existuje dodnes a pomáhá zejména mladým lidem bez přístřeší, sociálně slabým, svobodným matkám a cestovatelům při řešení zejména právních otázek při osidlování cizí nemovitosti ve Velké Británii. Skupina funguje dodnes a aktivně se zapojuje do diskusí s představiteli úřadů. V současné době britská legislativa doslovně squatting nezakazuje, ale bojuje proti němu městskými vyhláškami a tzv. systémem PIO (protected intending occupier), který určitým způsobem rozšiřuje trestní zákoník z roku 1977¹⁷. Jedná se o systém ochrany uživatelů nemovitosti i po dobu jejich nepřítomnosti. Vystavuje je úřad a překročení tohoto ochranného systému je označeno jako trestný čin.

V současné době patří Anglie mezi země s nejvyšším počtem squatů a aktivních squatterů na zemi. Tradičně existuje velké množství dobrovolnických organizací na podporu squattingu (Hyson Green Squatters Support Group, Squatters Action for Secure Homes), organizují se protestní akce, koncerty, vydávají se časopisy apod. Existuje velký počet squatů jak v hlavním městě (Londýn se může pochlubit svou čtvrtí Camden town, kde lze subkulturu

¹⁷ Zdroj: Criminal Justice and Public Order Act 1994 (c. 33): 72/2 (1A); http://www.opsi.gov.uk/ACTS/acts1994/ukpga_19940033_en_9

squatterů a alternativní životní způsob vidět na každém kroku), tak i v menších studentských městech (Brighton) či naopak v bohatých průmyslových oblastech s velkým počtem prázdných bytů (Birmingham).

2.6.5. ŠVÝCARSKO

Ve Švýcarsku existuje společnost OSL (Organisation Socialiste Libertaire), která sdružuje příznivce squattingu. Jde o sdružení, které vzniklo v Bernu v 60. letech 20. století, ale v současné době má větší podporu v jižní (francouzské) části země. Původně byli jeho přívrženci z řad studentů, intelektuálů a umělců, později se organizace zradikalizovala a v současné době sdružuje spíše anarchisty a liberály. Počet jeho přívrženců však nikdy nebyl vysoký a činnost se orientovala spíše na menší protestní akce, pořádání koncertů a právě i částečnou podporu squatterů.

Švýcarsko obecně nemá širokou základnu squatterů. V každém větším městě sice existují squaty, které jsou zaměřeny spíše kulturně, společensky či cestovatelsky, než-li politicky, ale jejich působnost a medializace zůstávají spíše lokální záležitostí. Je nutno podotknout, že vzhledem k dobré ekonomické situaci země jsou obývané objekty ve velmi dobrém vztahu, často s pozitivní podporou veřejnosti (často ani nelze poznat, že daný objekt, např. hudební klub či malá galerie, je vlastně dílem squatterů, př. squat Artamis v Ženevě). Provozování hostelů a levného ubytování nebývá výjimkou. Ještě donedávna platilo, že squatteři byli nuceni opustit budovu až v případě, že právoplatný majitel objektu prokázal úřadům, že má plán a dostatek financí na rekonstrukci budovy. V poslední době se ovšem pravidla pro ilegální využívání cizího objektu či pozemku zpřísnila a squatteři mohou být vykázáni de facto ihned (v závislosti na vyhláškách v jednotlivých kantonech). Na druhou stranu jim prakticky nehrozí žádný postih.

2.6.6. DÁNSKO

Nelze hovořit o squattingu a nezmínit zřejmě nejznámější počín squatterů, tj. Christiania (česky Christiánie). Než-li ji čtenářům představíme, uvedme, že squatting je v Dánsku ilegální a může vést až k uvěznění.

CHRISTIANIA

V nedávné době o sobě dali obyvatelé dánské Christianie opět slyšet v souvislosti s probíhajícím soudním sporem ohledně kolektivního užívacího práva, které jak tvrdili členové komunity, je nevypověditelné. Stát nepopírá, že Christianie měla jistá práva k užívání oblasti, ale zamítá, že by se jednalo o nevypověditelnou smlouvu. Existuje dokonce zákon z roku 1989 o Christianii, která upravuje vztahy mezi státem a komunitou. Oblast by měla náležet do dnešního dne Ministerstvu obrany, které členům komunity umožňuje prostory obývat a toleruje jejich nově vytvořené stavby na základě prodlužované smlouvy. Tato smlouva měla ukončit svou platnost v roce 2004 podle informací dostupných v době zpracování této práce.

A co je tedy Christiania nebo-li Volné město Christianie (dánsky Fristaden Christiania)? Jedná se o největší squatterskou a hippie iniciativu na starém kontinentě. Tato komunita vznikla počátkem 70. let 20. století (1971) vyhlášením jakéhosi státu ve státě. Poprvé se o něm v roce 1971 zmiňuje dánský novinář a aktivista Jacob Ludvigsen, který oblast nazývá „Zakázané město armády“. V současné době zde žije něco mezi 8 a 9 sty stálých obyvatel (bývalo jich i přes tisíc), pokrývá oblast o rozloze 34 hektarů (včetně jezera) a nachází se nedaleko dánského hlavního města Copenhagen (Kodaň). Komunita je z části autonomní (ve smyslu sebesprávy) a má jakýsi pololegální statut nezávislosti (Dánsko přiznává Christianii oblastní samosprávu, ale zákonodárná, výkonná a soudní moc je i nadále v rukou království). Oblast čítající komplex 175 budov dříve sloužila jako prostor ubytovny a domy pro vojáky, vojenské skladiště, dílny a laboratoře (dnešní vlastník je Ministerstvo obrany, jak jsme již zmínili). V roce 2007 byly některé budovy označeny za národní dědictví (vyhlášeno Agenturou pro národní dědictví), jako např. budova bývalé jízdárny dnes sloužící jako největší koncertní plocha v Christianii. O misi samotného projektu nejlépe hovoří právě J. Ludvigsen:

„The objective of Christiania is to create a self-governing society whereby each and every individual holds themselves responsible over the wellbeing of the entire community. Our society is to be economically self-sustaining and, as such, our aspiration is to be steadfast in our conviction that psychological and physical destitution can be averted.¹⁸”

“Cílem Christianie je vytvořit samosprávnou společnost kde každý je zodpovědný za blahobyt celé komunity. Naše společnost má být ekonomicky nezávislá a stejně tak naši aspirací je vytrvat v našem přesvědčení, že psychologické a fyzické strádání a bída mohou být odvrácené.”

¹⁸ Zdroj: http://en.wikipedia.org/wiki/Freetown_Christiania

Pololegálnost Christianii dovoluje stanovovat si pravidla na společných jednáních a workshopech. Těch se účastnil pokud možno co nejvyšší počet obyvatel komunity a řešila se zde nejrůznější témata týkající se chodu celé lokality. V současné době např. existují přísná pravidla pro přijetí nového člena komunity. Panuje zde myšlenka dát co nejvíce svobody a moci jednotlivci. I z tohoto důvodu velká shromáždění pomalu ustupují a správa jednotlivých oblastí se začíná koncentrovat do zainteresovaných skupin (Rada pro obchod, Bytové fórum, Hospodářská rada...).

Zamyslíme-li se nad tímto jevem, je vidět, že prapůvodní myšlenka svobody a bezvládní začíná být nahrazována standardními demokratickými prvky a principy.

Vlajka Christianie:

Pilíř základních myšlenek tedy tvoří ideologie hippies, kolektivismu a anarchismu. Místo bylo také zajímavým pokusem o integraci drogově závislých, kteří již nebyli schopni života v normální společnosti. Tento počín ale neměl valného úspěchu a tak došlo ke snaze o eliminaci narkomanů v komunitě. Místo toho se upřednostňovaly tzv. lehké drogy. Kontroverzní a v roce 2004 zakázanou aktivitou byl otevřený obchod (na ulici Pusher Street) marihuanou a marihuanovými produkty. V současné době jsou tedy tzv. tvrdé drogy zakázané stejně tak jako krádeže, násilí, zbraně (i nože) atd.

Zajímavou kapitolou jsou auta. I když pravidla Christianie jejich provoz na daném území neumožňuje, více než 100 aut je vlastněno obyvateli komunity.

Jedním z prvků, který není tradiční pro subkulturu squattingu je placení nájemného. Obyvatelé Christianie odvádí nájemné zhruba ve výši CZK 5000,- za využívání bytových kapacit.

Po dobu své letité existence představitelé a právní zástupci Christianie bojovali proti dánskému parlamentu a policii. Od roku 1971 se objevují nejrůznější spekulace o zákazu celé komunity, o neoprávněnosti používání dané oblasti, o kriminalitě aj. Nicméně i nyní slouží rezervace nejčastěji jako útočiště pro svobodné matky, homosexuály, tuláky, cestovatele, nezaměstnané, bezdomovce, ale i pro většinovou populaci jako jsou studenti, obchodníci, umělci aj. Obyvatelé se často rozdělují do následujících skupin: podnikatelé uvnitř komunity (i přesto, že Christianie vyjadřuje patrné znaky nesouhlasu s tržní ekonomikou, sama funguje do určité míry kapitalisticky), lidé pracující mimo Christianii, námezdní dělníci pracující uvnitř komunity, zbytek pak tvoří ekonomicky neaktivní obyvatelstvo jako např. zmiňovaní nezaměstnaní, studenti apod. Dnes se v Christianii objevují nejrůznější obchůdky a řemesla

jako jsou truhláři, kováři, restaurace, bary, lázně, bleší trh, květinářství, pekařství, stáj, obchody s oblečením a doplňky. Stejně tak tu funguje organizování koncertů, výstav a seminářů.

Jak to bude s Christianii nadále ukáže čas. V současné době pokračují jednání s Ministerstvem obrany a vládou o využívání prostoru, evidují se budovy a domlouvá se jejich demolice či naopak výstavby nových domů (doposud nebylo členům komunity povoleno zasahovat do stavebních propozic). Oblast je v dnešní době hojně navštěvovaná turisty a často se stává místem, kam kodaňští obyvatelé vodí své návštěvy a obchodní partnery¹⁹.

¹⁹ Příloha č. 6: Fotografie z Christianie z roku 2009, autorka: Martina Lebedová

3. SOCIÁLNĚ PATOLOGICKÉ JEVY A SQUATTING

Na makrosociální úrovni můžeme sledovat určité tendence populace, pak hovoříme o většinovém životním stylu. Ovšem stejně tak lze sledovat i jisté anomálie, pak hovoříme o společenské anomii, která může mít formu deviantního jednání. To pak vyúsťuje do sociálně-patologických jevů či kriminality. Je nutné si ovšem uvědomit, že tento jev sledujeme v kontextu statistického průměru, kterým ovšem nebere v úvahu možnost deviantnosti celého společenského systému.

Trestná činnost, zločinnost či chceme-li kriminalita byla od nepaměti doprovodným elementem téměř každé společnosti. Nejčastěji se dozvídáme o kriminalitě dospělých a mladistvých, ale poslední dobou je často slyšet i o kriminalitě dětské, zejména pak v souvislosti s hranicí trestní zodpovědnosti. Hovoříme-li ale o squattingu a kriminalitě s ní související, zaměříme se spíše na mladistvé (15 – 18 let) a na dospělé (mladí dospělí 18 – 24 let²⁰, dospělí 24 let a výše), dětí nedosahujících věku 15 let bychom pravděpodobně příliš nenalezli.

Pro přehled sociálně patologických jevů bylo vybráno to, co je nejčastěji spojováno se subkulturou squattingu laickou, ale i odbornou veřejností. Ověření těchto domněnek bude jedním z cílů empirické části této práce.

§ 249a Neoprávněný zásah do práva k domu, bytu nebo k nebytovému prostoru

Jak již bylo v předchozí části této práce řečeno, sama podstata squattingu - neoprávněném užívání či zásah do majetkových práv k bytu, domu či nebytových prostor - je de facto ilegální a tedy zákonem zakázaná činnost. Pro názornost může posloužit statistika kriminality páchané porušením trestního zákona § 249a. Bohužel z této statistiky uveřejněné ministerstvem spravedlnosti²¹ není jasné, zda-li se na výsledných číslech podíleli i příslušníci námi zkoumané subkultury.

²⁰ Příloha č. 7: Věkové složení odsouzených osob v roce 2007

²¹ Zdroj: <http://portal.justice.cz/ms/ms.aspx?j=33&o=23&k=3397&d=47145>

ROK	POČET TRESTNÝCH ČINU PROTI § 249a v ČR	POČET TRESTNÝCH ČINU PROTI § 249a v PRAZE	STÍHÁNO OSOB	STÍHÁNO MLADISTVÝCH
2008	459	59	311	2
2007	690	181	517	0
2006	699	85	476	1
2005	873	91	587	2
2004	950	118	662	3
2003	1184	105	708	6
2002	816	121	723	6

tabulka 1

Porušení zákona § 249a Neoprávněný zásah do práva k domu, bytu nebo k nebytovému prostoru

Jak je z uvedené tabulky patrné, tak počet trestných činů spáchaných porušením § 249a má klesající tendenci. Do jaké míry je ovšem tato skutečnost v souladu s poklesem počtu squatů v České republice není z přehledu jasné a data nejsou k dispozici. Je ovšem možné, že jistá souvislost by zde byla nalezena.

Kriminalita mládeže a mladých dospělých

Nyní bychom se ale rádi zaměřili na zbývající činnost a její i/legalitu. Podle zdrojů dostupných autorce v době zpracování této práce nebyla zveřejněna žádná statistika zaměřující se na zpracování kriminálních dat páchaných squatterry. Z tohoto důvodu se v naší sondě, která bude součástí následující části práce zaměříme právě i na kriminalitu squatterské subkultury. Shrňme si proto ty oblasti, na něž se budeme soustředit a které budou součástí dotazníků.

V souvislosti s kriminalitou mládeže či mladých dospělých se nejčastěji hovoří o násilí proti jednotlivci nebo skupině, opilství, výtržnictví, gamblerství, prostituci, toxikomanii, vandalismu, rozkrádání a neoprávněné užívání motorového vozidla. Vzhledem k rozsahu a cíli této práce zaměřené na squatterskou subkulturu jsme si zvolili přiblížit jen tyto vybrané oblasti:

- drogy a alkoholismus
- gamblerství

- prostituce a sexuální excesy
- násilná trestná činnost

3.1. NARKOTIKA A ALKOHOLISMUS

Zneužívání návykových látek a alkoholu patří mezi nejčastější prohřešky dnešní mladé generace v České republice. Alkohol je navíc lehce dostupný a věková hranice 18 let, která je stanovená pro možnost nákupu alkoholu. Bývá ovšem často porušována, o čemž svědčí množství reportáží, kdy bylo dokumentováno, kolik restauračních zařízení, různých zábavních podniků a prodejen neváhalo a alkohol prodalo bez větších problémů i nezletilým. Jistá míra spotřeby alkoholu je u dospělých jedinců tolerována jako neškodná konzumace, ale problém alkoholismu ukazuje, že často dochází k překročení této pomyslné hranice. Pojďme se nyní podívat na problematiku spojenou s drogami a alkoholem.

3.1.1. TOXIKOMANIE

Návykové látky, narkotika či chceme-li drogy jsou látky, které ovlivňují psychiku a chování člověka, ale nejsou doposud uznané jako léčiva. Zneužívání látek stimulující lidskou mysl či tělo je staré jako lidstvo samo. Už od starověku se používali různé přírodní drogy (byliny, opium, konopí aj.), k nimž až na přelomu 19.-20. století přibyly látky syntetické. V současné době je česká drogová scéna relativně stabilizovaná a mnoho nových druhů drog nepřibývá. Nejčastěji se setkáváme s dělením drog na měkké (konopí, kofein, alkohol, nikotin aj.) a tvrdé (opiáty, psychedelika, stimulanty aj.), zejména v důsledku úpravy zákonů ošetřující drogovou kriminalitu v ČR.

Z hlediska funkcionality a chemického složení narkotik je ovšem správnější dělení na *psychedelika nebo-li halucinogeny* (LSD, extáze aj.), které jsou v dnešní době zejména oblíbenou drogou mládeže (člověk se cítí plný energie, má mírné halucinace, má pozitivní pocity a vztahy s ostatními); *opioidy a benzodiazepiny* (heroin, morfin aj.), ty tlumí úzkost, deprese, bolest, vyvolávají apatii a patří mezi nejnávykovější drogy s nejsložitějším odvykacím procesem; *stimulanty* (kokain, metamfetamin aj.), tyto drogy stimulují fyzickou a psychickou aktivitu, vyvolávají pocity štěstí, aktivitu; *organická rozpouštědla* (toulen), tyto drogy se nejčastěji užívají vdechováním, velice rychle ničí sliznice a mozkové buňky, často jejich aplikace končí smrtí či nezvratným poškozením zdraví narkomana.

Problém narkomanů bude podobný jako u druhé skupiny závislých lidí tj. alkoholiků, se kterými se budeme blíže seznamovat v této části. Kromě jejich závislosti a jejich důsledků zdravotních či sociálních vzniká i pravděpodobnost, že závislí lidé se dřív nebo častěji dostanou do konfliktu se zákonem, aby si buď drogy opatřily a nebo pod jejich vlivem porušili zákon²². Velice často se v těchto řadách lidí setkáváme s koloběhem: experimentování – závislost – silná závislost – nedostatek financí/zadlužení – drobné krádeže – závažnější trestná činnost – trest – pokus o nápravu.

Doba po převratu s sebou přinesla i velký nárůst toxikomanie, výrobu, držení a šíření omamných a psychotropních látek. Jinými slovy s otevřením hranic jsme si otevřeli i přístup k většímu množství a druhů drog a logicky i k vyšší kriminalitě s tím související. V trestním zákoně o této problematice zejména pojednává § 187 Nedovolená výroba a držení omamných a psychotropních látek a jedů, § 187a, § 188, § 188a Šíření toxikomanie. Je logické, že v důsledku nárůstu počtu uživatelů drog, stoupá i jejich výroba a tudíž šíření toxikomanie ve smyslu § 188a.

ROK	POČET TRESTNÝCH ČINU PROTI § 187 v ČR	POČET TRESTNÝCH ČINU PROTI § 187 v PRAZE	STÍHÁNO OSOB	STÍHÁNO MLADISTVÝCH
2008	2006	270	1684	115
2007	2430	349	2008	212
2006	2662	691	1826	155
2005	2238	288	1945	252
2004	2284	540	1913	350
2003	2396	495	1603	271
2002	2618	1019	1640	231

tabulka 2

Porušení § 187 Nedovolená výroba a držení omamných a psychotropních látek a jedů

²² ŠTABLOVÁ, Renata et al. *Drogy, kriminalita a prevence*. 1. vydání. Praha: Policejní akademie české republiky v Praze, vydavatelství PA ČR v Praze, 1997. ISBN 8085981-64-5, str. 113: „Mezi trestnými činy pod vlivem drog jsou nejčastěji zastoupeny krádeže vloupáním (do obchodů, kiosků, víkendových chat apod.), krádeže ostatní (nejčastěji motorových vozidel, jízdních kol, věcí z aut) a trestné činy násilné povahy (vraždy, úmyslné ublížení na zdraví, vydírání a další). Jsou též stále častěji zaznamenávány dopravní nehody silniční, zanedbávání povinné výživy, zakládání požárů a další.“

ROK	POČET TRESTNÝCH ČINU PROTI § 188a v ČR	POČET TRESTNÝCH ČINU PROTI § 188a v PRAZE	STÍHÁNO OSOB	STÍHÁNO MLADISTVÝCH
2008	65	0	53	18
2007	109	12	85	20
2006	207	76	114	26
2005	373	7	338	70
2004	579	35	481	128
2003	623	15	410	122
2002	530	39	396	109

tabulka 3

Porušení § 188a Šíření toxikomanie

Výše uvedená tabulka poskytuje zajímavé údaje mapující situaci šíření toxikomanie za posledních 6 let. Je překvapivé, že počet trestných činů porušením tohoto zákona klesá. Otázkou ovšem zůstává, nevzrůstá-li naopak nápaditost drogových dealerů či podíl hůřeji dopadnutelných zahraničních gangů zejména ze zemí východní Evropy či z Asie. Toto potvrdí až čas a pokračující práce Národní protidrogové centrály, která spolupracuje s Útvarem organizovaného zločinu (bohužel v České republice ale tato spolupráce není podporována tak jako ve světě).

My se ve druhé části práce pokusíme o statistickou sondu do života squatterů v České republice po roce 1989 a jejich problémů souvisejících s konzumací popř. závislostí na drogách a alkoholu v souvislosti s kriminalitou.

3.1.2. ALKOHOLISMUS

Alkoholismus je onemocnění, které postihuje jak psychickou, tak fyzickou stránku člověka. Patří mezi nejčastější formy závislosti zejména pro snadnou dostupnost alkoholu v obchodní síti. Obecně lze říci, že člověk je alkoholik, začne-li mu konzumovaný alkohol škodit po tělesné či duševní stránce, či začne-li jedinec zneužívající alkohol škodit svému okolí či společnosti, ve které žije. Alkoholismus se dá léčit, ale pro úplné uzdravení je nutná následná celoživotní abstinence a silná vůle.

Příznaky a následky nadměrného dlouhodobého užívání alkoholu se mohou u různých jedinců lišit, ale většinou mají některé společné znaky: zhoršená soudnost, labilita, potíže s rovnováhou, špatná artikulace a obtíže s vyjadřováním, zamlžený pohled a samovolné pohyby očí, špatná motorika, poruchy krátkodobé paměti atd. V období, kdy člověk začíná abstinovat se dostaví další negativní symptomy, které často člověka nutí se opakovaně napít. Alkoholika trápí bolesti hlavy, třes rukou i celého těla, precitlivělost žaludku, bolesti břicha, zažívací problémy, nespavost, mohou se dostavit i halucinace nebo bludy, tělesný i duševní neklid, slabost a výjimkou nebývají ani epileptické záchvaty (ty ve většině případů odeznívají při rekonvalescenci).

Česká republika do značné míry problematiku alkoholismu podceňuje. Češi se pyšní prvenstvím v žebříčku nejvyšší spotřeby piva na osobu a jsou hrdí na množství dobrého piva, které se exportuje do celého světa. Dlouhodobě se u nás drží spotřeba kolem průměru 10 litrů čistého alkoholu na osobu za rok. Alkohol je v podstatě legální drogou, ale v důsledku jeho užívání umírá více lidí, než-li vinou tvrdých drog. V ekonomické sféře se to snaží řešit aplikací spotřebních daní a částečně i sociálním pojištěním, které zaměstnanci a firmy odvádí státu, z těchto příjmů se financují preventivní kampaně, osvěta, výzkum a v neposlední řadě i samotná léčba chorob způsobených užíváním alkoholu.

V souvislosti s alkoholem se v druhé části této práce zaměříme na dva rozdílné jevy:

- 1) alkoholismus, tzn. nadměrné pití alkoholu, squatterů
- 2) páchaní trestné činnosti pod vlivem alkoholu, popř. z důvodu zajištění si potřebného množství alkoholu (krádeže alkoholu, krádeže peněz a jiného majetku kvůli následnému zajištění nákupu alkoholu).

Stejně jako na předchozích stránkách, kde jsme se zabývali toxikomanií se i zde seznámíme se statistikou trestných činů související s alkoholem. V níže uvedené tabulce je zejména zajímavé si povšimnout, kterak poklesl vliv alkoholu na trestných činech po roce 1989. Tato výrazná změna bude zřejmě pouze statistický důsledek nárůstu trestné (zejména majetkové) činnosti, ze kterého tento průměrný údaj vychází.

Rok	Odsouzené osoby za trestné činy a přečiny spáchané pod vlivem alkoholu	% z celkového počtu odsouzených osob
1971	20636	20,9
1972	23208	25,0
1973	22827	28,8
1974	20964	24,6
1975	18516	25,4
1976	19964	24,7
1977	20016	26,3
1978	21014	28,3
1979	18758	27,0
1980	16476	27,1
1981	19487	27,2
1982	18862	24,7
1983	20908	26,1
1984	21187	25,3
1985	17531	25,8
1986	20050	25,8
1987	19397	24,6
1988	16889	24,5
1989	15308	26,5
1990	5110	27,1
1991	4969	17,8
1992	4485	14,5
1993	4311	12,3
1994	5743	11,1
1995	5539	10,1
1996	4974	8,6
1997	4778	8,0
1998	4055	7,5
1999	3429	5,5
2000	3281	5,2
2001	3166	5,3
2002	3342	5,1
2003	3400	5,1
2004	3693	5,4
2005	3601	5,3
2006	4535	6,5
2007	11168	14,7

tabulka 4

Páchání trestné činnosti a přečinů pod vlivem alkoholu

Od roku 1990 je počet odsouzených osob uváděn pouze za trestné činy,
zákon č. 150/1969 o přečinech byl zrušen zákonem č. 175/1990 Sb.

Z výše uvedených statistik lze bez pochyby říci, že drogy i alkohol se značnou měrou přičiňují při páchaní trestné činnosti²³. Po jejich požití se oslabuje či zpomaluje mysl a smysly, člověk si připadá silnější, mylně se domnívá, že má reakce stejné jako za střízliva či dokonce lepší, narůstá mu sebevědomí a v důsledku těchto pocitů se pouští na tenký led. Statistika dopravní nehodovosti, přepadení, krádeže apod. mohou hovořit za své.

Závislý člověk páchající trestnou činností se dostává do uzavřeného kruhu, kdy si porušováním zákona potřebuje obstarat svou denní dávku narkotik či alkoholu. V současné době se denní dávka narkotik u silně závislého člověka pohybuje od 700 - 2000 korun. Lidé takto závislí už nejsou schopni vykonávat každodenní práci a dříve či později o ní přichází. Následuje rozprodávání soukromého a rodinného majetku, rodiny tomuto počínání často bezbranně přihlíží. Poté, co dojde ke konfliktu v rámci rodiny, či není-li již co dále rozprodávat, začínají si závislí obstarávat peněžní prostředky drobnými krádežemi, které mohou narůstat až do rozměrů loupežného přepadení či vykrádání bytů a jiných objektů, nebo se dokonce uchylují k ještě závažnější trestné činnosti.

Ještě zvážíme hlediska, která zvyšují pravděpodobnost vzniku závislosti jako jsou *faktory na úrovni jedince* (poruchy chování, malá odolnost vůči stresu, sklony k agresivitě, pocity vydělení z majoritní společnosti, problémové vztahy s okolím, komplikované dětství či puberta aj.), *faktory na úrovni rodiny* (přísní rodiče, týrání v dětství, sexuální zneužívání, ústavní léčba, závislost v rodině, špatné ekonomické a sociální podmínky v rodině aj.), *faktory na úrovni školy či zaměstnání* (šikana, nezáměr školy o primární prevenci, špatné studijní výsledky, bullying, separace odlišných žáků/studentů aj.; podobná je situace i v zaměstnání tj. mobbing, špatné pracovní výsledky, přetíženost, nezaměstnanost, špatné pracovní vztahy, málo placená práce aj.), *faktory na úrovni vrstevníků* (problém s autoritami, revolta, party s nelegálními aktivitami, pozitivní vztah k návykovým látkám, trestání či zesměšňování odlišujících se lidí, pocit odcizení od majoritní společnosti, potřeba někam patřit atd.), *faktory na úrovni společnosti* (nedostatečná primární prevence, špatná ekonomická situace, nevyvážená sociální politika, snadná dostupnost návykových látek, špatná zdravotní péče, rasová či jiná segregace, velkoměsta, nedostatečné volnočasové možnosti atd.). Je na snadě se v souvislosti se squatterry zaměřit především na rizika vyplývající na úrovni vrstevníků. Některé z vyčtených příkladů bude pravděpodobně možné hledat ve věkových skupinách, které nejčastěji tvoří squatterry. Zvážíme-li pak samotnou

²³ NEŠPOR, Karel; DVOŘÁK, Václav. *Prevence trestné činnosti související s návykovými látkami*; str. 6: „Podle jednoho amerického odhadu bylo pod vlivem alkoholu v době činu až 87% vrahů, 37% osob, které se dopustily přepadení, 60% sexuálních delikventů, 57% mužů a 27% žen, u nichž došlo k násilnému manželskému konfliktu a 13% těch, kdo sexuálně zneužívali děti.“

podstatu squattingu, tj. revolta, pocit nesouhlasu s majoritní společností, uvědomování si odlišností, potřeba někam patřit („my jsme squatteři“) otázkou pak zůstává, nesdílejí-li i ostatní faktory z této skupiny, jako je zejména pozitivní vztah k návykovým látkám. Na tuto otázku se nám pokusí odpovědět druhá část této práce.

Alkoholismus a narkomanie ovlivňují chování lidí, oslabují sebeovládání a zhoršují zpracovávání informací a podnětů z okolí, lidé se chovají tak, jak by se normálně nechovali a odtud je už jen krůček na nezákonnou cestu²⁴. Odsouzení či potrestání závislého člověka alespoň otevírá šanci pro jeho odvykací léčbu a navrácení do běžného života.

Stav zneužívání alkoholu a návykových látek u squatterské subkultury se dozvíme na závěr empirické části, kde bude uvedeno zhodnocení provedeného šetření.

3.2. GAMLERSTVÍ

Během posledních pár let znatelně narostl počet lidí závislých na hazardu. Ať již se jedná o hráče na automatech, sportovní sázkaře (koňské dostihy, sázky na sportovní utkání apod.) či lidi, trávící svůj volný čas u rulety, karetních her či hrou v kostky. Jedná se o závislost srovnatelnou s tou na alkoholu či drogách, závislý je patologickým hráčem, kterého k opakovanému hraní nutí vidina rychlé výhry a vzrušení se hrou spojené. Člověk závislý na hazardních hrách cítí neustálé nutkání a puzení hrát, často se zadlužuje a tím se problém zacykluje (hra – prohra – zadlužení – hra – prohra). Patologičtí hráči mívají v častých případech i jiné problémy, které mohou způsobovat inklinaci k hráčství či naopak být jeho důsledkem (nesnadné sociální vztahy, rodinné či pracovní problémy, psychické problémy, pokusy o sebevraždu aj.) či závislosti (alkohol, drogy).

Hazardní hráčství samo o sobě není trestným činem, je to spíše činnost, která často vede k porušení zákona až ve svých důsledcích. Závislému člověku se rozpadá soukromý život, objevují se problémy v práci, zadlužuje se. Peníze jsou pro hazardní hry hybným

²⁴ ŠTABLOVÁ, Renata et al. *Drogy, kriminalita a prevence*; str. 111: „U drogové trestné činnosti se podílejí na páchání zejména osoby bez pracovního poměru a u mladistvých pachatelů převládají osoby připravující se na budoucí zaměstnání. Pachatelé této trestné činnosti pocházejí převážně z dělnického výchovného prostředí. V případě vzdělání pachatelů drogové kriminality, zde převládají osoby se základním vzděláním a vyučené. Na druhém místě jsou pachatelé pouze se základním vzděláním bez další kvalifikace. V roce 1996 došlo k nárůstu pachatelů se středoškolským vzděláním. Pachatelé trestných činů nedovolené výroby a držení omamných a psychotropních látek a šíření toxikomanie se rekrutují z řad svobodných. U osob ženatých a vdaných došlo ke značnému zvýšení v roce 1996.“

prostředkem, proto závislý rozprodává osobní či rodinný majetek a uchyluje se k drobným krádežím, které mohou přerůst k závažnější trestné činnosti jako krádeže velkého rozsahu, vloupání, násilná trestná činnost. Situace bývá o to horší, je-li gamblér zároveň závislý na jiných látkách (např. drogy). Potřeba peněz se zvětšuje a hazard jako prostředek jejich získání selhává.

V České republice panuje představa, že lidé, kteří nemají pravidelnou pracovní dobu či mají nevšední druh práce, si přivydělávají buď trestnou činností, podporováním šedé ekonomiky (tzv. melouchaření) či se k penězům dostávají právě např. díky různým sázkám, hazardním hrám apod. V empirické části se dozvíme, týká-li se jev gamblerství, jako způsob obstarávání obživy, i subkultury squattingu.

3.3. PROSTITUCE A SEXUÁLNÍ EXCESY

Prostitucí se rozumí poskytování sexuálních služeb za úplatu nebo jinou protihodnotu. Tato problematika by vydala na samostatnou publikaci, ale pokládám za zajímavé utvořit alespoň malou sondu na toto téma ve výzkumné části této práce, tj. v dotazníku. V době, kdy se významně hýbají sexuální konvence a sex se stává takřka věcí veřejnou bychom rádi zjistili, existuje-li nějaká relace mezi subkulturou squatterů a prostitucí. Jinými slovy, zda-li si squatteři (ať již muži či ženy) občas přivydělávají poskytováním těchto služeb. Česká republika je obecně pokládána za oblíbenou destinaci sexuálního turismu. Odhaduje se, že se zde poskytováním sexuálních služeb živí či alespoň občas přivydělá až 20 tisíc lidí.

Sexuálními excesy míníme provozování takového sexuálního stylu, který se vymyká běžným konvencím (hromadný sex, používání omamných látek při provozování sexu, nedobrovolný sex/znásilnění apod.). Zde ovšem narážíme na velmi tenkou hranici toho, co někteří jedinci či skupiny ještě považují za akceptovatelné a jiní nikoliv. Škála tolerance zde bude jistě široká, proto se opět ve výzkumné, tj. dotazníkové, části jen lehce dotkneme tohoto tématu a následně se jej pokusíme zreflektovat při analýza zjištěných dat. Předpokládejme ovšem, že si každý čtenář této práce utvoří na základě zveřejněných výsledků vlastní úsudek, právě proto, abychom nestanovovali těžce uchopitelné konvenční hranice.

Obecně lze říci, že panuje tendence negativního smýšlení širší veřejnosti o sexuálním chování členů určité subkultury či nějakým způsobem se lišící uzavřené společnosti. Otázkou ovšem zůstává, zda-li tento myšlenkový stereotyp nepramení spíše z jakési izolovanosti těchto

skupin, která bývá nezdědkakdy považována za důvod tvorby předčasných a nepodložených závěrů. O tom, zda-li je sexuální chování squatterů mimo dané konvenční hranice se dozvíme na závěr empirické části během hodnocení provedeného šetření.

3.4. NÁSILNÁ TRESTNÁ ČINNOST

Násilnou trestnou činností se rozumí přímý fyzický zásah do zdraví či života oběti násilného trestného činu (vražda, sexuální násilí, zneužívání a týraní dětí; nejčastější násilnou trestnou činností bývá v České republice trestný čin ublížení na zdraví) či hrozba tímto činem, tedy nepřímý úmysl. Za násilí je považované vykonání této činnosti jak vůči osobám, tak i vůči majetku. V současné době se násilím rozumí i uvedení jiného lší do stavu bezbrannosti; lší je zde pak myšleno vyvolání omylu nebo využití omylu u jiné osoby s úmyslem dosáhnout nějakého cíle (lší musí být osoba uvedena do stavu bezbrannosti, např. za pomoci podání omamných látek, alkoholu, hrozbou. Za bezbrannost je počítán i stav hlubokého spánku).

Tato oblast zločinné činnosti patří do nejzávažnější kategorie trestné činnosti právě kvůli přímému zásahu do života druhých, popř. do majetku druhých osob. Z tohoto důvodu pokládáme za důležité otevřít i toto téma a pokusit se vyvrátit či naopak potvrdit některé stereotypy ve vnímání širší veřejnosti vůči subkultuře squatterů. Obecně má mnoho lidí tendence tuto komunitu spojovat s násilnou trestnou činností (např. přepadení) kromě jiné, zejména pak majetkové, trestné činnosti (za důvod bývá považováno např. získávání financí pro obstarávání alkoholu a narkotik, povalečný způsob života, nezaměstnanost aj.).

4. SQUATTING A ŽIVOTNÍ STYL

Vzhledem k cílovému zaměření této diplomové práce pokládáme za důležité seznámení se složitou problematikou související s životním stylem squatterů. Jelikož se jedná o alternativní životní styl, se kterým není široká veřejnost obeznámena, představíme ideologické, sociální i kulturní pozadí této problematiky.

4.1. ŽIVOTNÍ STYL

Aspekty ovlivňující životní úroveň a životní styl

Životní úroveň a životní styl obyvatelstva lze poměřovat z mnoha různých aspektů. Vyjmenuje si některé z nich a zaměříme se na ty, které se nám objeví i v empirickém výzkumném šetření, které bude následovat na dalších stránkách²⁵. Jedním z indikátorů, který se nejčastěji spojuje se životní úrovní a stylem je *spotřeba hmotných statků obyvatelstva*, kde je nutné zmínit věci jako spotřební zboží, potraviny, oděvy, vybavení domácností aj. Z tohoto hlediska lze sledovat nejruznější trendy v rámci české společnosti. Do velké míry na to má vliv finanční situace obyvatelstva a jeho preferenční postoje (jinou spotřebu bude pravděpodobně mít rodina dělníka a kadeřnice a jinou rodina ředitele velké mezinárodní firmy).

Se spotřebou hmotných statků úzce souvisí *spotřeba (placených) služeb*. Zde můžeme zmínit cestovní ruch, restaurační zařízení, doprava, opravy, bankovní služby atd. Je nutné podotknout, že terciální sektor je momentálně nejvíce a nejrychleji se rozvíjejícím sférou. Výroba a prvovýroba pomalu ustupuje, ale západní civilizace za posledních 20 let spotřebu služeb téměř zdvojnásobila. Česká společnost se toto postupně toto učí, stále ještě nejsme zvyklí využívat placených služeb a např. se takzvaně rozmazlovat (masáže, služby bytového architekta, ušití šatů na míru aj.).

Dalším velmi důležitým bodem, který nelze v životním stylu a úrovni opomenout je *úroveň a způsob bydlení*. V této kategorii bude pravděpodobně zaznamenán největší rozdíl mezi majoritní společností a subkulturou squatterů. O bydlení a soukromém vlastnictví nemovitostí a cen pronájmu se budeme podrobněji zmiňovat ještě na konci této kapitoly.

Zaměstnanost a pracovní podmínky jsou dalším bodem v našem výčtu. Ne/zaměstnanost je jev, který by si jistě zasloužil větší pozornost a v našem dotazníku se tohoto tématu také dotkneme právě kvůli předsudkům, které jsou squatterům v tomto ohledu nezřídkakdy přiřknuty.

Úroveň školství a vzdělanost patří k dalším oblastem, na které je kladen stále větší nárok. V dotazníku se squatterů budeme ptát i na jejich ukončené vzdělání a uvidíme, má-li dosažené vzdělání nějakou korelaci se squatterý či nikoliv.

²⁵ Pro inspiraci byly využité některé elementy ovlivňující životní úroveň a styl zveřejněné v týdeníku TÝDEN č. 43/96: Jací jsme (AISA) – výzkum životního stylu.

Aktuálním tématem, které řeší každá vláda už od revoluce v roce 1989 je *zdravotnictví a úroveň zdravotní péče* a její fungování v našem státě. Každá vláda má svou koncepci fungování zdravotního sektoru, ale domnívám se, že cesta k uspokojivému stavu je ještě daleká a že pomyslný jazýček vah mezi sociálně spravedlivým a komerčním zdravotnictvím se stále hýbe.

S lékařstvím souvisí i *otázka a komplex sociálního zabezpečení*. Sociální tematika a zejména pak sociální spravedlnost je tématem, které se často objevovali v heslech squatterů, kteří volali po sociální rovnosti, odstranění genderových problémů, zamezení vítězství hmotných statků nad lidskou potřebou atd.

Rozsah volného času a podmínky jeho využití je dalším bodem, které bude součástí rozhovorů, které budou uveřejněny na dalších stránkách. Jak již bylo ze zveřejňování některých informací o jednotlivých squatech patrné, tak volnočasové aktivity jsou pro squattery jednou z priorit. V těchto aktivitách se snaží i o zapojení širší veřejnosti (pořádání workshopů, přednášek, ukázka řemesel, pořádání koncertů, výstav, divadelních představení aj.).

Úroveň životního prostředí je jedním z témat, které nabývá na důležitosti. Tato úroveň je pro nás víceméně totožná, v některých oblastech je např. kvalita ovzduší či vody zhoršená, ale rozdíly nejsou natolik markantní, abychom na ploše našeho malého státu dokázali říci, že někde mají dobré a jinde špatné životní prostředí. Tato tematika se nejednou objevila v jednotlivých squatech a zejména poslední pražský oficiální squat Milada klade velký důraz na ekologickou osvětu a ekologický způsob života (freeganství, tříděný odpad, omezování používání automobilů, recyklovatelné produkty aj.).

Výše uvedené body jsou nám všem společné a ve větší či menší míře se dotýkají každého občana České republiky. Je nutné si ovšem uvědomit i globální kontext, to, že jsme členy Evropské unie, ale že jsme spoluodpovědní i v makrorozsahu, tj. za celou planetu a měli bychom se snažit o její co nejlepší údržbu, protože ona nás živí. Zničíme-li si životní prostředí, vodu, vzduch, zabijíme tím nejen sami sebe, ale i celý živý svět na této planetě. Bohužel toto je oblast, kterou mnoho lidí vnímá stále velice krátkozrace.

Dnešní celosvětové, ale i lokální trendy začínají všude postupně získávat spotřebitelský (konzumní) charakter životního stylu. Člověk chce věci (někdy i lidi) mít pouze pro vlastní pocit, že může něco (někoho) vlastnit. Vzniká mnoho pseudopotřeb (např. vlivem reklamy či soutěže) a v důsledku toho vzniká i masová spotřeba a poptávka, která s úrovní a zejména pak kvalitou života nemá mnoho společného. Nárůstem masové spotřeby,

kdy např. žena jsou schopna 4x do roka obměnit šatník, čímž sice může zajistit život na několik dnů pro pár asijských rodin, ale zároveň přitížit životnímu prostředí (doprava, materiál, zplodiny z továren, odpad) a tím přispívat ke globálním problémům dnešního světa.

Životní styl je do jisté míry formován jak vnitřními, tak vnějšími faktory. Některé zvyklosti nám předává primární rodina, vrstevníci, užší sociální prostor, ale zároveň se do toho zapojují i naše charakterové rysy a povaha. Tyto vlivy formují bytost, která bude mít svůj konkrétní styl, který do jisté míry bude či nebude korespondovat s většinovou společností. Kromě znaků životní úrovně a stylu, které jsme si vyjmenovali výše je možné se konkrétněji zaměřit i na určité znaky životního stylu. Každý z nás vykazuje nejrůznější *činnosti* (zaměstnání, studium aj.), *hodnoty* (zde se mohou objevovat nejrůznější odchylky, ale obecné trendy jsou nejčastěji preference zdraví, rodiny, práce a volnočasové aktivity), *morálka* (morálka stejně jako volba životního stylu je ovlivněna jak vnějšími faktory tj. rodina, vrstevníci, sociální očekávání, sociální normy aj., tak vnitřními faktory - ztotožňují se vnitřně s obecnými morálními dogmaty či je dodržují pouze pod vlivem okolí?), *sociální sítě* (vztahy s okolím, mezilidské vztahy, partnerství, širší sociální skupina (město, vesnice) atd.), *chování* (otázky: jak se projevují na venek, ztotožňují se svým chováním, je v souladu s mým přesvědčením), *volný čas* (volnočasové aktivity budou pravděpodobně další oblastí, v němž se životní styl squatterů bude odlišovat od většiny; vzhledem k akcentaci sociokulturních potřeb bude patrné zaměření i na tuto oblast).

Diferenciace životního způsobu může být zkoumaná z mnoha různých hledisek. Mezi ně můžeme zařadit věk, pohlaví, typ bydliště, vzdělání, sociálního zázemí, zdravotní stav, rodinný stav. Uvidíme, do jaké míry některé tyto kategorie budou ovlivňovat životní styl squatterů. Samozřejmě mezi nejmarkantnější znaky skupiny bude patřit věk (většina squatterů se pohybují ve věku 16-27 let) a typ bydliště (squat).

Životní styl ve vztahu ke specifickým mladé generace

Každá generace má svůj specifický životní styl. Jinak žijí žáci základních škol, jinak nezaměstnaní a jinak např. lidé důchodového věku. A v čem se tedy odlišuje životní styl mladé generace? V každém případě je nutné si uvědomit, že mladí lidé prochází tzv. sociálním zráním (více ve čtvrté části této práce), kdy se teprve formuje jejich světový názor, postoje a hodnoty. V každém věku člověk plní určité životní úkoly (vzdělávání, budování

rodiny, zaměstnání atd.) a v důsledku toho má pochopitelně jiné priority v danou dobu. Každá generace v různé době má svá specifika²⁶. Mladí lidé jsou formováni určitými společenskými vztahy, proto jsou také na onu dobu a její změny nejlépe adaptabilní, ovšem zároveň nejvíce kritičtí a mají tendence se názorově odlišovat. Proto mají i jiný životní styl. Životní zvyklosti se teprve konsolidují, mladí lidé se vzdělávají a vytváří si své názory a postoje. Činnosti a sociální vztahy mladé generace jsou různorodé a mnohačetné. Teprve v průběhu času se vykrystalizují v důsledku sociálního zrání a životních podmínek.

Pro utvoření představy o životním stylu specifické mladé generace je proto nutné brát v úvahu i následující životní podmínky, tj. geografické a ekologické, biologické, demografické, sociálně politické a politické, sociálně ekonomické a ekonomické, kulturní a obecně ideové, technologické. Každá doba přináší určitý vývoj, proto se v důsledku těchto podmínek budou od sebe jednotlivé generace odlišovat.

Většinový versus alternativní životní styl

Jak jsme již zmiňovali, vedle většinového, nebo chceme-li majoritního životního stylu existuje i takzvaný alternativní životní styl. Právě tento tvoří alternativu k převažujícímu trendu a tvoří tak pluralitu a zároveň možnost pro individuální volbu. Podívejme se, jak ho definuje J. Duffková se svými kolegy ve své knize: „Alternativou obecně se rozumí možnost volby mezi dvěma nebo více způsoby řešení (zpravidla protikladnými), volitelný způsob řešení, event. v prostém významu možnost. Nutnou a nezbytnou podmínkou alternativního životního stylu je tedy především existence různých životních stylů a možnosti výběru mezi nimi. Alternativní životní styl je pak životní styl volitelný....- ovšem otázkou zůstává, v rámci čeho je volitelný, z čeho je možné si vybírat apod.“²⁷

²⁶ SAK, Petr. Proměny české mládeže; str. 245.

„Generace je formována výraznou společenskou událostí historického významu, která se promítá do změn politického systému, sociální struktury, životního stylu, společenských vztahů atd. Druhou rovinou, na níž dochází k formování generace, jsou drobné změny společenských podmínek, které se však ve svém úhrnu podílejí na změně společenského klimatu, vztaženého k politickému, sociálnímu, kulturnímu a duchovnímu životu a k modálnímu životnímu stylu. Proto můžeme hovořit o specifickém generačním společenském klimatu a o specifickém generačním životním stylu.“

²⁷ DUFFKOVÁ, Jana; URBAN, Lukáš; DUBSKÝ, Josef. *Sociologie životního stylu*; str. 83.

Alternativní životní styl můžeme v časové rovině dělit na ten, který je realizovaný (tj. ten, který je v současné době aktuální) či ten, který vnímáme jako určitý ideál či vzor do budoucna (uvažujeme o změně např. bydliště (opustím podnájem a nastěhuji se do squatu, kde nebudu nucen k placení nájemného), zaměstnání (opustím kancelářskou pozici, která vyžaduje práci 8h denně a začnu pracovat večer v baru), odstěhování na venkov, změna vizáže (chci svým zjevem upozorňovat na své odlišné životní postoje, obarvím si vlasy na zeleno, nechám si udělat obličejový piercing, začnu se alternativně oblékat, tzn. nebudu nakupovat v obchodních řetězcích apod.).

K tomu je nutné si uvědomit, že většinový životní styl nejčastěji odráží běžně známé a akceptované společenské normy. To, co nazýváme normální životní styl je ten, který upřednostňuje většina obyvatelstva či je jinak pozitivně chápáný životní styl. U nás je tento styl často chápáný tak, že člověk takzvaně „nevybočuje z řady“. I v tomto stylu je samozřejmě nutné vnímat rozdíly mezi současným a ideálním stylem, odchylky ale nejsou natolik markantní, že by jejich realizace vedla k silnějším reakcím našeho sociálního okolí.

U nás se za alternativní životní styl nejčastěji považuje např. undergroundu, právě oněch subkultur či např. romského etnika. Tyto styly bývají často označovány za nonkonformní, ale to neznamena, že jsou v rozporu se zákonem či tradicemi. Naopak některé znaky s majoritním životním stylem jsou shodné, některé naopak zcela či částečně potlačeny a některé naopak akcentované. Některé skupiny automaticky vyvolávají hlasitý nesouhlas širší společnosti (často pramenící z neznalosti či ze strachu z neznámého, např. sekty), některé jsou naopak podporovány či pasivně akceptovány (ekologičtí aktivisté).

V jakém směru jsou squatteré alternativou? Největší a pravděpodobně nejvíce diskutovaným atributem squattingu je právě ono ilegální využívání cizího majetku. Squatteré tímto demonstrují svůj nesouhlas s tržním (komerčním) zacházením s nemovitostmi a obytnými prostory v době, kdy si občas i pracující člověk nemůže dovolit slušné bydlení. Další jiný náhled nám nabízí ve svém pojetí alternativního umění (podpora nejrůznějších uměleckých aktivit, začínajících umělců, nestandardních vyjádřeních aj.). Každý strana má ovšem i svůj líc a tudíž i sebedokonalejší alternativní životní styl bude mít svá negativa. Zda-li tím negativem v případě squatterů bude ona zmiňovaná kriminalita, nezaměstnanost či jakási záměrná separace od ostatních obyvatel nám může pomoci podhalit naše dotazníková sonda a poskytnuté rozhovory.

Na závěr této části je nutné si uvědomit, že v pluralitní společnosti nutně dochází k střetu různých životních stylů. Tento stav je nutným důsledkem tam, kde paralelně existují různé alternativy. Žádoucím stavem je, aby tyto styly koexistovaly a vzájemně se obohacovaly, ideálně pak hledali co možná nejplnohodnotnější životní způsob. Pouze vzájemná spolupráce a komunikace nám může ukázat, že v některém stylu je možné nalézt alternativní řešení a naopak sociální zpětná reakce slouží jako nejlepší korektor negativ. V případě, že by neexistovala pluralita životních stylů hrozí homogenizace. To, aby všichni lidé žili šťastně, spokojeně a v míru je jistě krásná myšlenka, ale dnes už zní víceméně utopisticky a populisticky. S homogenizací společnosti nám může hrozit např. riziko totality, proto je nutné se naučit respektovat individualitu, naopak se od ní pokusit něco naučit, získat jiný úhel pohledu.

Freeganismus

Jedna z forem alternativního životního stylu v rámci subkultury squattingu je freeganství/freeganismus. Jedná se alternativní formu využívání zdrojů s jejich minimální spotřebou, založené na limitované spoluúčasti na tradiční ekonomice. Freegané se hlásí ke komunitnímu životnímu stylu, štedrosti, svobodě, kooperaci, sociálnímu cítění, ekologii a vyhraňují se vůči konformitě, zášti, soutěži, morální apatii a materiálním hodnotám. Hlasitě se ozývají proti produktům při jejichž výrobě se nedodrzovala lidská práva, došlo k hrubému narušení ekologické rovnováhy či k narušení práv zvířat. Neobviňují pouze konkrétní organizace, ale napadají celý ekonomický systém. Snaží se o bojkot systému, který profituje na neetických základech, proto se snaží o minimální obchod respektive nákup. V něm spatřují pouze možnost přesunu peněz/profitu buď k jedné či k druhé firmě s přesvědčením, že dobrých organizací je velice málo, proto nechtějí investovat do zisku žádné z nich (či minimálně). Většina sympatizantů tohoto životního stylu se přiklání k anarchismu či k hnutí punk, proto zároveň ve většině zemí bojují proti establishmentu.

Slovo pochází z anglického „free“ (volný, svobodný) a „vegan“ (člověk vyhýbající se konzumaci jakýchkoliv živočišných produktů či bojkotující testování na zvířatech). Freegané chápou masovou výrobu jako zlo ohrožující lidi, zvířata i planetu, proto jí nechtějí žádným způsobem podporovat. Konkrétněji se zabývají znečišťováním vzduchu a vody, dětským otroctvím, testováním na zvířatech, ničením deštných pralesů, globálním oteplováním, vykořisťováním původních obyvatel, přetvářením divoké přírody na zemědělské plochy, lidskými právy, ropným průmyslem, diktátorskými režimy atd.

K freeganismu se v současnosti hlásí většina squatterů z posledního oficiálního pražského squatu Milada. Proto se snaží o využívání odpadu pocházející od společnosti „plývačů“ (throwaway culture), potraviny získávají z kontejnerů velkých potravinových řetězců či se snaží o vypěstování vlastních zemědělských produktů, oblečení si pořizují tzv. z druhé ruky, třídí odpad a snaží se o organizování veřejných osvětových workshopů.

Otázkou zůstává, zda-li je tento způsob života pro zbytek společnosti akceptovatelný, jelikož někde je např. vybírání popelnic či kontejnerů pokládáno za přešůpek. Na druhou stranu je nutné si uvědomit, že freegani konzumují to, co jiní vyhodili, tzn. uznali to za nepotřebné. Nicméně tento životní styl lze praktikovat z lehce si představitelných důvodů pouze v rámci malé sociální skupiny. Kdyby nebylo majoritní společnosti, nebylo by ani odpadu, nemluvě o dalších, převážně etických hlediskách tohoto využívání zdrojů.

4.2. SQUATTING V KONTEXTU SOCIÁLNÍHO ZRÁNÍ

Sociálním zráním rozumíme stav, kdy „ve vědomí člověka dochází k individualizaci společenského a k zobecnění a k socializaci individuálních zkušeností, k syntéze společností předaných obsahů s výsledky vlastní empirie zpracované vlastními myšlenkovými postupy.“²⁸ Člověk si ve vědomí utváří určitou strukturu, která mu dodá identitu, jedinečnost a jeho chování a jednání určitou jednotnost a řád. Podle P. Saka patří mezi nejdůležitější pilíře sociálního zrání *světový názor, hodnotová orientace a společenské postoje*. Podívejme se na tyto body podrobněji z hlediska squatterů.

Světový názor je jakýsi podklad, či chceme-li nosná opora základních myšlenek a poznatků, skrze něž jedinec vnímá svět kolem sebe, jeho samotnou existenci a existence jeho, jako individua, v tomto světě. Na tomto základě pak dále staví další poznatky a chápání reality. Budování světónázoru začíná už od chvíle, co se člověk narodí a končí jeho smrtí. Široce můžeme světónázoru chápat jako společnou myšlenkovou základnu lidí a národů, ale určité menší variance lze vnímat i na bázi individua (jedná se o jakousi podskupinu světónázoru, která je v korelaci se světónázorem většího počtu lidí, např. národa). Každopádně absence světónázoru byla vždy chápána jako velké ohrožení stability

²⁸ SAK, Petr. *Proměny české mládeže*; str. 36.

společnosti, možná příčina deviantního stavu, anomie či porucha funkčnosti velké sociální skupiny.

Český světonázor zaznamenal za uplynulých 20 let velkou změnu. Pád komunistického režimu dal lidem více svobody, o to větší je však nárok na jejich odpovědnost. Vyrůstali jsme v (židovsko)-křesťanské morálce, ať už jsme si to uvědomovali či nikoliv. Na piedestal se po roce 1989 dostal konzumní styl života, proklamace svobody a v posledních letech euroobčanství. Squatterři principiálně odmítají komercializaci či zjednodušeně konzum. Sama podstata squattingu staví společenskou přínosnost nad diktát peněz. Diskutabilní by mohl být vstup ČR do Evropské unie. Squatterři sice proklamují lidská práva, potírají rasismus, chválí pluralitu, ale členství v EU je nesporným znakem globalizace, potírání kulturních a národních tradic, což většina squatterů chápe jako negativní jev. Jedna z věcí, na kterých se však shodnou pravděpodobně všichni občané ČR bude chápání svobody jako základu svobodného lidského bytí.

Lidé si vytváří společenské a individuální *hodnotové systémy*. Ty se opírají jak o duchovní, tak materiální podmínky života. Je žádoucí, aby oba tyto systémy – jak společenský, tak individuální – byly v symbióze. Vzájemný vztah tak přispívá k socializaci jedince, ale zároveň k jeho jedinečnosti. Hodnotové žebříčky se mohou v různém času a prostoru měnit, podléhat chvilkovým výkyvům a přizpůsobovat se změnám. Na hodnotové postoje má velký vliv sociální skupina (rodina, parta, komunita), ve které se jedinec nachází.

Křesťansky založené země (i ty, z nich vycházející) dlouhodobě preferují takové hodnoty, jež vedou k tzv. plnohodnotnému životu a kladou důraz na momentální prožitek, než-li např. východní země inklinující k buddhismu nebo hinduismu. Mezi nejčastěji uplatňované hodnoty v pomyslném žebříčku tak klademe zdraví, rodinu, práci, záliby, sociální vazby. V tomto se většina squatterů markantně odlišovat nebude, pouze jejich představa o práci jako prodeji lidského času, či chceme-li vykořisťování kapitálem, se slučovat nebude. Jak může být z výzkumné části i z přehledu squatu patrné, i squatterři jsou si vědomi nutnosti zdravého životního stylu (ekologický akcent je u nich na vysoké úrovni, jeví zájem o sport, o aktivní odpočinek), sociálních vazeb (komunitní spoluzití, veřejně prospěšné aktivity aj.) a i v určitém věku budují rodiny a pokračují tak v tradici.

Společenské postoje logicky uzavírají kruh sociálního zrání spolu se světonázorem a hodnotovou orientací. Většinou slycháváme o postojích, které jsou tvořené ze složek kognitivních, emotivních a konativních. Lidé zaujímají určité postoje k základním životním

problémům, ale i ke každodenním otázkám. Na postoje má velký vliv výchova a nejbližší sociální skupina (rodina, parta). Postoje nejsou neměnné a v průběhu života je lidé obměňují v závislosti na životní situaci. V průběhu sociálního zrání se však utváří jádro postojů, které určuje, do jaké míry bude jedinec konzistentní ve svých názorech a která ze tří složek bude nejvíce určovat jeho život.

Postoje bývají pluralitní a více individuální než-li světonázor a hodnoty. Mladí lidé a stejně tak i squatterři mají tendence do jisté míry podléhat nátlaku sociální skupiny (party, komunity) a přizpůsobovat tak své postoje většině. Tento jev je patrný zejména v době puberty, kdy se mladý člověk často demonstrativně názorově odpoutává od primární rodiny a schválně prosazuje odlišné postoje. V této době mu bývá oporou právě party názorově spřízněných vrstevníků. Mladí lidé jsou pod vlivem biologického dozrávání, kdy musí překonat další vývojový mezník, často řízení emotivně, kognitivní složka přichází na řadu až o něco později. V tomto období jsou pro ně důležité vrstevnické vazby, společné nadšení, společná nenávisť, první sexuální zkušenosti. Právě z hlediska postojů jsou squatterři nejvíce propojeni a tvoří tak relativně konzistentní sociální skupinu.

Z výzkumného hlediska by bylo zajímavé sestavit žebříček událostí indikující průběh sociálního zrání squatterů a porovnat ho se statisticky shodnými daty většinové populace. Mezi zkoumané body by mohly patřit např. první kulturní zážitek, první okušení alkoholu/cigarety/narkotik, první sexuální zkušenost, první samostatná cesta, první porušení pravidel (jít za školu, opisování, drobná krádež aj.), první bydlení mimo rodinu atd.

4. 3. ALTERNATIVNÍ SOCIALIZACE

Majoritní společnost je postavená na určitých strukturách, jež vytváří určité hodnotové, postojové a názorové vzorce. Vedle majoritní společnosti tu však stojí i některé další společenské celky, které mohou mít proces socializace a její základní pilíře odlišné. Nabízí se, že právě subkultury jsou místem tzv. alternativní socializace. Paralelně tak vedle sebe existují kulturně odlišné hodnotové systémy, které mohou koexistovat v souladu a vzájemně se obohacovat, ale stejně tak hrozí vznik konfliktní paralelní existence. Ve všech společenských systémech si hodnoty a normy lidé získávají v procesu enkulturace, přičemž platí, že zpětná socializace respektive resocializace je problematika velice složitá. Stejně tak to platí i o alternativní socializaci v případě společensko-patologických společenských systému, když by byla socializace do majoritní společnosti žádoucím jevem. Proces je o to

složitější, že člověk je na rozdíl od resocializace zakotven v jiném systému, který může být funkčním a zdánlivě bez chyb.

Alternativní socializací se většinou rozumí ztotožnění se s určitým hodnotovým systémem dané subkultury, přičemž se do určité sociální skupiny může jedinec narodit (romská ghetta) nebo do ní proniknout v průběhu života (squatting). Jak již jsme se na předchozích stránkách mohli dozvědět, v některých postojích, hodnotových žebříčkách a normách se squatteré ztotožňují s většinovým názorem, jinde se názory rozcházejí. Většina budoucích squatterů žije v konformní majoritní společnosti a prochází jistou socializací do věku, než-li začnou inklinovat k subkulturnímu životnímu stylu. Pak následuje odklon, respektive alternativní socializace. Naprostá většina z nich se ale do 30 respektive do 35 let vrací zpět k většinovému, tzv. „normálnímu“ životnímu stylu. Jedná se tedy o resocializaci do majoritní společnosti s dočasnou alternativní socializací do subkultury squattingu v průběhu dospívání a raného dospělého věku. Ovšem i zde je nutné si uvědomit, že se jedná o většinový, nikoliv zákonitý průběh.

4.4. KULTURA A UMĚNÍ VE VZTAHU KE SQUATTINGU

Důležitým slovem, které se prolíná celou prací, je slovo kultura. Málomocné slovo se tak běžně používá ve všech humanitních vědách a každá si zároveň nárokuje alespoň určitou souvislost mezi kulturou a předmětem svého zájmu. Kultura je především chápána jako souhrn duchovních a hmotných statků vytvořený určitou společností. Kultury se vzájemně prolínají, ovlivňují a dnes již stěží existuje kultura, která by byla úplně odtržená od jakýchkoliv vlivů. Úžeji a mylně lidé chápou pod slovem kultura spíše to, čemu se říká umění. Je velmi důležité tyto slova nezaměňovat a být si vědom jejich odlišnosti. Squatting je jevem, chceme-li subkulturou, vyskytující se v daných kulturách. S majoritní kulturou sdílí čas, prostor a v některých bodech se s ní samozřejmě prolíná. Tam, kde jsou tyto dvě kulturní pojetí v rozporu, vzniká prostor pro třetí plochy a zároveň možnost vyjádřit alternativním způsobem svůj nesouhlas. Ten může mít formu demonstrací, slovních potyček, mediálních kampaní, ale častým nástrojem vyjádření nesouhlasu bývá ve squattingu právě ono umění.

Dvacáté století dalo vzniknout novému myšlenkovému směru – postmodernismu. Tento směr vznikl jako reakce na modernu a její koncepci jediné pravdy, jediného směru, jediného cíle pohybujících se maximálně na škále pojmových dualit. Postmodernisté se snaží

deklarovat, že neexistuje jediná pravda, že je třeba hledat alternativních přístupů a řešení, a že západní civilizace není jediným garantem kvality života. V tomto novém myšlenkovém směru, kde racionální uvažování nebylo chápáno jako jediná alternativa, je možné nalézt jakousi ideologickou základnu pro nejednu subkulturu na sklonku 20. století. Bylo by troufalé tvrdit, že squatting nachází své kořeny právě v postmoderně, jelikož v některých bodech by opět docházelo k nesouladu (postmodernisté kritizují některé myšlenky levicových intelektuálů), ale právě v umění lze nalézt nejednu společný prvek. Postmodernisté, a zejména pak postmoderní umělci, se snaží nalézt paralelu k moderně a většinovému uměleckému přístupu, snaží se o srozumitelnost pro širší veřejnost (nutno podotknout, že ne vždy s pozitivními výsledky) a eliminují elitářství a jakýsi snobismus panující v umění. Stejně tak se squatteři snaží o nalezení alternativního způsobu života, který je v kontrastu s již zaběhnutým většinovým životním stylem, snaží se, aby jejich činy a myšlenky byly srozumitelné a hledají argumenty, kterými svoji volbu obhajují. Stejně jako mnoho lidí nerozumí postmoderně, tak mnoho lidí nechápe či nemá zájem pochopit squatting, byť již pouze jako myšlenkovou alternativu životního stylu.

Žijeme v době, která se nazývá komunikační dobou, dobou informací, dobou moderní apod., jisté ale je, že tzv. tradiční hodnoty začínají ztrácet svou tradici, dochází k pomalému rozkladu společnosti stavějící na židovsko-křesťanských tradicích, máme tu krizi rodiny, novodobý jev terorismu, prohlubující se samotu lidí žijících vedle sebe a je více než jasné, že moderní, či chceme-li postmoderní, člověk hledá nové hodnoty, jistotu a proto inklinuje k pluralismu názorů a snaží se nějakým způsobem adaptovat. Svět se jakoby zmenšuje pod vlivem komunikačních technologií, i dnešní noviny se nám zdají být staré. Informace máme všude kolem nás, ale lidé ztrácejí orientaci a neumějí si v nepřehledném množství vybrat ty důležité a utvořit si vlastní názor, proto používají pohodlné přebírání cizích názorů, aniž by jejich iniciativa byla hlubší. Člověk se stává apatický vůči mnoha vlivům. Toto je jednak přirozená reakce na množství podnětů, které není možné zpracovat, ale zároveň se myšlení člověka nepřírozeně oplošťuje a tím i otupuje. Mnoho lidí bojují proti stádnosti, ale svým přístupem a právě onou ochromující pluralitou podnětů a reakcí na ni se stává sám nevědomky členem stáda. Cesta z tohoto koloběhu, udržení si odstupů a nadhledu, uvědomění si vlastního „já“ začíná být pro mnoho lidí záležitostí velmi složitou.

Stejně jako v myšlení, začínáme pociťovat i nedostatek invence právě v umění. Z kultury, respektive z umění, se stala tzv. masová kultura. Dnes jsou běžná slova jako remake, replika, kopie, adaptace, revival apod., moderní člověk raději podléhá pohodlnému a

bezduchému sledování televizních pořadů, svůj volný čas raději tráví u počítače či v nákupním centru a upadá do jakési propasti, kterou současná kultura tvoří. Pokrok a vývoj je přirozený, ale uspěchanost doby zabraňuje lidem pozastavit se a zamyslet se nad tím, kam chtějí, aby jejich život směřoval. Mladí lidé žijící ve squatech svoji volbou demonstrují nesouhlas s masovou kulturou (nutno si uvědomit rozdíl mezi masovou kulturou a uměním srozumitelným pro širší veřejnost), s pokleslým uměním a s onou apatií dnešních lidí. Bylo by zbytečné říkat, že ne všechno umění (hudba, literatura, poezie, malba apod.) pocházející z dílny squatterů je kvalitní a přínosné. Ona ani neexistují žádná závazná a jediná správná měřítko pro umělecké počiny. Pravdou ovšem zůstává, že ať již ve Spojených státech, tak i v Evropě valná část oficiálních squatů nějaké umělecké vyjádření v určité míře poskytuje. Jak jsme mohli vidět v první části této práce, tak jak evropské, tak české squaty se v naprosté většině případů snažili o organizaci kulturních akcí a dávali prostor k uměleckému projevu začínajícím umělcům.

4.5. SVĚTOVÉ OBČANSTVÍ A GLOBALIZACE JAKO JEDNO Z TÉMAT ANARCHISTICKY ORIENTO VANÉ MLÁDEŽE

V posledních letech jsme byli svědky různých událostí, kdy anarchisticky orientovaná mládež např. rozbíjela výkladní skříně velkých koncernů či obchodů s rychlým občerstvením. Vyjadřovali tak svůj nesouhlas s propojeností dnešního světa, potlačováním individuality a ústupem kulturních tradic. Proto pokládáme za vhodné věnovat alespoň krátkou část této práce právě globalizaci a s ní souvisejícímu světovému občanství.

Pokládá se za to, že bipolarita světa skončila se studenou válkou v 80. letech 20. století, ale je tomu skutečně tak? Stejně tak se odstupuje od rozdělení světa na státy rozvojové a tzv. rozvinuté či pokrokové, okcidentální. V důsledku eskalace teroru a světového terorismu se v médiích více objevuje dělení světa na „muslimský“ a „zbytek světa“. Zároveň ale v době, kdy je možné obletět celou zeměkouli během několika hodin, nárůstu cestování, propojování kultur se mnoho lidí považuje za tzv. světoobčany. Tito lidé se cítí být příslušníky celého lidstva, jež tvoří jednotu. Domov mají v podstatě všude a zároveň nikde. V důsledku tohoto lze sledovat zvýšenou migraci mladých lidí po celém světě nejen za prací, propojují se kultury, způsoby myšlení, znovuobjevují se myšlenky humanismu, svět se sbližuje a zároveň jakoby zmenšuje. Na druhé straně je možné sledovat úpadek národních tradic, kultury se prolínají, stěží lze definovat kulturu jednoho národa či etnika, propojování východní filozofie

a západního životního stylu je moderním trendem (lidé touží po materiálních hodnotách a blahobytu, žijí v uspěchaném světě a dochází-li jim síly obrací se často k východním náboženstvím, meditaci, východní medicíně, kde jakoby hledají protiváhu a jakousi kompenzaci za svůj uspěchaný způsob života; tento trend lze ostatně sledovat v posledních deseti letech v celém západním světě).

Druhou dimenzí úzce související se světoobčanstvím je i často medializovaná globalizace. V podstatě se jedná o abstraktní pojem, který ovšem média skloňují v nejrůznějších kontextech a mnoho lidí tomuto jevu přikládá spíše pejorativní nádech, najdou se však i jeho zastánci. Jedná se o propojení světa v důsledku ekonomických, politických a sociokulturních změn. Jednotlivé ekonomiky a národy jsou na sobě v různých mírách závislé a v některých oblastech je již velmi těžké stanovit hranice, které v důsledku odstraňování geografických, ale právě i kulturních a komunikačních hranic, přestávají plnit svou dělící funkci a celek se tak stává homogenním. V některých oblastech toto může vést k rozporům (přistěhovalectví, averze vůči outsourcingu – tj. určitý způsob dělby práce, kdy firma využívá zpravidla zahraničních/levnějších pracovních sil a tím nahrazuje své lokální zdroje což v mnoha případech vede k navyšování odporu vůči příslušníkům národů s levnějšími pracovními zdroji), v jiných oblastech naopak k pozitivnímu vývoji (věda, medicína aj.).

Zamyslíme-li se nad světoobčanstvím a globalizací z hlediska subkultury squattingu, i zde narazíme na jakousi pluralitu či dokonce rozpory v názorech. Na jednu stranu se squatteré téměř hromadně hlásí k otevřenosti vůči etnikům a cizím kulturám, snaží se odstraňovat hranice mezi lidmi a být bez předsudků, ale na druhou stranu stěží naleznete squattera, který by podporoval myšlenku globalizace. Jak je tedy možné chtít tmelit národy, podporovat kulturu, být kosmopolitou, ale zároveň se bránit globalizaci, když je to jeden z logických důsledků moderní doby a jejích současných pilířů? Ať již zvážíme politický kontext doby, odstraňování cestovních bariér v důsledku nárůstu letecké dopravy, činnost nadnárodních organizací, je nutné si uvědomit, že světoobčanství a otevřenost vůči „světu“ jde ruku v ruce právě s onou, často zatracovanou, globalizací.

4.6. DŮVODY PRO VOLBU SQUATTINGU JAKO ŽIVOTNÍHO STYLU

1) Tržní ekonomika a její důsledky na bytovou situaci

Jedním ze společných znaků opakujících se ve většině českých squatů a objevujícím se v mnohých názorech pocházejících od našich squatterů je kritika výše cen nájmu či bytů a

nemovitostí. Pochopitelně tento argument by z největší pravděpodobnosti zazněl i z úst ostatních squatterů nejen v Evropě, jelikož výše nájmu, bytů a nemovitostí je diskutovaným tématem na celém světě. Je nutné si ale uvědomit, že vlastnictví bytů či domů nemá v Evropě tak silné zastoupení, jak se mnozí lidé u nás domnívají. Potřeba vlastnictví je pravděpodobně do určité míry ovlivněná obdobím komunistické éry a tradice, kdy byty nepodléhaly tržním principům. V současné době je u nás silně znatelná potřeba lidí po vlastnictví. Přitom M. Lux ve své knize uvádí: „Vlastnický sektor bydlení je např. velmi silně zastoupen především v Irsku, Španělsku, Finsku, Řecku (nad 70%) a dále v Itálii, Velké Británii, Portugalsku a Norsku (okolo 60%). Naopak mezi země se slabým podílem vlastnického bydlení patří Německo (38%), Švédsko (43%) či Nizozemsko (47%).....77% domácností zemí EU žije v rodinných domech (které ovšem nejsou vždy v jejich vlastnictví.)“²⁹. Česká republika patří do skupiny s nižším podílem soukromého vlastnictví bydlení, jelikož pouze necelých 50% Čechů žije ve vlastních bytech či domech. Svou roli tu hraje kupní síla obyvatelstva (odhaduje se, že za průměrný příjem si Češi pořídí necelý půlmetr obytné plochy, zatímco v jiných zemích EU je to 2-3x tolik), výše hypotečních úvěrů, nestabilita bankovního sektoru, nízká mobilita obyvatelstva a v neposlední řadě i vysoká nezaměstnanost zejména v některých regionech. Na druhou stranu vložení finančních prostředků do vlastního bydlení je stále jednou z nejlepších forem investic zejména v důsledku postupné deregulace nájmu, zvyšování cen tržních nájmu, zvyšujících se příjmů obyvatelstva a relativně dobrému udržování ceny investic.

Z výše uvedených čísel je patrné, že v průměru cca 60 - 65% obyvatel EU žije ve vlastních bytech či domech. Česká republika se pohybuje pod hranicí tohoto průměru a životní úrovni EU se přibližujeme kontinuálně, ale relativně pomalým tempem, proto i výše nájmu či vlastnického bydlení může být jedním z důvodů českých squatterů pro volbu squattingu jako životního stylu. Jako další příklad můžeme uvést sousední Německo a Holandsko, kde počty squatů jsou jedněmi z nejvyšších v Evropě. Zároveň se i tyto státy pohybují ve skupině států, kde podíl vlastnického bydlení nedosahuje evropského průměru.

2) Osud jako hybná síla pro volbu ekologického způsobu života

Původní squatteré vyjadřovali zejména nesouhlas s politickým uspořádáním, s majoritní společností či jiní naopak chtěli přispět k vytváření alternativní kultury hlavně

²⁹ LUX, Martin, et al. *Bydlení – věc veřejná: Sociální aspekty bydlení v České republice a zemích Evropské unie*; str. 19.

v oblasti umění, zejména pak podporou mladých umělců nepodléhajících většinovým nátlakům. Jak jsme ale mohli na příkladu squatu Milada vidět, dnešní squatteři mají spíše tendence hledat alternativní způsoby života, které korespondují s environmentální vnímáním světa, hledají alternativní formy obživy a získávání energie, snaží se co nejméně zasáhnout do přírody a biorytmu. Zajímavým pojednáním o lidech, kteří se zabývají ekologickým způsobem života, je kniha *Pestří a zelení* od H. Librové. Ta se kromě jiného zabývala otázkou, proč si někteří lidé zvolili tento způsob života. Ve svých úvahách vychází ze své zkušenosti a rozhovorů se sympatizanty daného životního stylu. Říká: „Rozhodnutím o životním způsobu je založeno individuálně. Vzniklo jako autentický a tvořivý výsledek duševní práce. Primárně vyplývá z vnitřního ustrojení osobnosti, je zakotveno v hlubinných psychických strukturách. Respondenti sami mají pocit, že vlastně nemají na svém rozhodnutí zásluhu. Charakteristické je jakési fatalistické vyjádření – „myslím, že je to moje cesta“.³⁰

3) Vnitřně řízený člověk a touha po individualitě

Generace dnešních českých squatterů byla vychovávána rodiči, kteří prožili téměř polovinu svého života v komunistickém režimu. Tito lidé měli mnohdy nerealizované touhy a jejich osudy byly často proti jejich vůli vedené zvenčí, tj. politickým establishmentem doby. Oproti tomu dnešní svobodnější doba skýtá širší spektrum možností pro vnitřně řízeného člověka, který touží po emancipaci jak osobní, tak společenské. Dnešní mládí lidé pokládají za nutné mít svůj vlastní život pod kontrolou a nechtějí se nechat vést. V dnešní době se klade velký důraz na individualitu, individuální cíle a hodnoty. Tato myšlenka je do bezesporu velmi důležitá, ale je zároveň nutné si uvědomit riziko populismu a možnosti vzniku sobeckosti, kdy hrozí, že mladý člověk bude natolik individuální, že bude ohrožovat koherenci skupiny, ve které žije. Přežeňme tuto myšlenku a představme si, kam by vedlo spoluzití milionu lidí, kteří by se striktně řídili pouze svými individuálními touhami. Toto by nutně vedlo k rozpadu společnosti a postupně by kolabovaly společenské celky, ekonomiky, doprava, firmy atd.

Oproti tomu i vnějškově řízený člověk, který má tendence k tomu nechat se vést názorem okolí, majoritními názory a ideálně tak splňuje předpoklad člena konzumní společnosti představuje pro lidstvo jisté riziko. Budeme-li všichni stejní, společnost jako celek ustrne na mrtvém bodě. Proto i zde se ukazuje, že je nutné mít zastoupeny obě tyto skupiny a

³⁰ LIBROVÁ, Hana. *Pestří a zelení: kapitoly o dobrovolné skromnosti*; str. 121.

že ideálním občanem je ten člověk, který si přes jistou míru individuality a vnitřního řízení uvědomuje nutnost vnějšího řízení proto, abychom všichni mohli žít vedle sebe, neškodit si, ale naopak vzájemně se obohacovat a přispívat tak nejen k lepšímu individuálnímu životu, ale i k lepší existenci celé společnosti.

Squatterská subkultura stmeluje obě tyto myšlenky s větším či menším úspěchem. V těchto skupinách je jasně zřetelný důraz na individualitu (alternativní umění, podpora sebevyjádření, nutnost demonstrace odlišnosti atd.), ale zároveň podíváme-li se na workshopy (či alespoň jejich ideje zmiňované v první části této práce), přednášky či vize některých squatů, je patrná i tendence otevírat se světu, spolupracovat s okolím, konat osvětovou činnost. Na druhé straně je nutné podotknout, že tyto myšlenky byly bližší především squatům v 90. letech min. století, kdežto dnešní squatteré mají tendence se od majoritní společnosti více distancovat.

4) Squatting jako důsledek životní situace

Předchozí odstavce hovořily o některých důvodech a aspektech volby squatterů pro svůj specifický životní styl v důsledku ekonomických, společenských či psychologických stavů. Je nutné ale brát v úvahu to, že většina squatterů jsou lidé ve věku 16-26 let. Tito lidé prochází pochopitelně svým vývojem (ať již pubertou, dospíváním či procházejí nelehkou životní situací, problémy ve škole, v práci, v rodině) a naráží na překážky, které jen stěží zvládají. Komunita lidí s podobným osudem či jen náhodné seznámení s těmito lidmi bez shodných životních zkušeností může být i únikem z neřešitelné životní situace, kterou mladý člověk není schopen řešit jiným způsobem. O bezdomoveckém squattingu jsme se již zmiňovali v předchozích kapitolách. Členem této subkultury se tedy člověk může stát i bez nějakých hlubších pohnutek a pouze v důsledku životní situace.

5. EMPIRICKÁ ČÁST

Analýza a zkoumání životního stylu má svůj původ již na přelomu 19.-20.století, kdy např. Max Weber zkoumal sociální stratifikaci či Thorsten Bunde Veblen se zabýval sociologickou teorií o zahálčivé třídě. V druhé polovině 20. století pak vznikají studie s označením VALS – Values and Lifestyles, které mapují hodnoty a postoje různých životních stylů. Množství studií zabývajícím se tímto tématem začalo narůstat po druhé světové válce, kdy vznikala přirozená potřeba po zmapování stavu a byla snaha o co nejrychlejší obnovu poválečné situace.

Po revoluci se i v České republice začalo objevovat množství průzkumů zabývajících se právě životním stylem, které vznikaly z důvodu nárůstu poptávky lidí po tomto konkrétním typu informací (např. Agentura sociálních analýz a marketingu), často jsou zveřejňovány výsledky nejrůznějších mezinárodních studií, bedlivě se sleduje růst životní úrovně obyvatelstva, začíná se v širší míře analyzovat situace marginálních skupin, národnostních menšin, ale i jiných globálních jevů spojených s českou společností (vstup do EU, otevření pracovního trhu, příliv přistěhovalců z východní Evropy a Asie aj.).

Samotná subkultura squattingu je v České republice zatím empiricky nezmapovaná. Existuje pouze malé množství prací s empirickou sondou, které vytvořili buď studenti humanitních odvětví, popř. bylo napsáno několik článků novináři, kteří se zabývají sociologickou či politologickou tematikou.

Důvodem pro zařazení empirické části do této diplomové práce bylo ověření teoretických východisek a hypotéz. Pro naše šetření byla vybrána metoda dotazníku a rozhovorů. Na následujících stránkách představíme přípravu, průběh a výsledky realizovaného výsledku.

Téma: Squatting jako součást životního stylu části mladé generace.

Problém empirického šetření: Subkultura squattingu jako jedna z alternativ životního stylu.

Cíl empirického šetření: Cílem našeho empirického šetření, které proběhne formou anonymních dotazníků (respondent se bude moci sám rozhodnout, zda-li své jméno zveřejní,

či zda-li bude vystupovat pouze pod přezdívkou) a volných rozhovorů, je získání dat, která by měla objasnit některá fakta týkající se subkultury squattingu a životního stylu squatterů na území Prahy. V dotazníku se zaměříme na kvantitativní i kvalitativní data týkajícího se životního stylu squatterů. Kvalitativní rozšíření některých témat dále rozvineme v části, kde budou zveřejněné záznamy z volných, nestrukturovaných rozhovorů s některými z bývalých či současných pražských squatterů. Ne všichni respondenti účastníci se dotazníkového šetření budou ovšem přizváni k rozhovorům (rozhovory mají sloužit pouze jako ukázka pro hlubší orientaci a porozumění squatterské subkultuře). Na konci části zabývající se empirickým šetřením budou data zhodnocena a bude-li to možné, bude vytvořen závěr z výzkumné sondy vyplývající.

Vzhledem k tomu, že empirická část logicky vyplývá z charakteru této diplomové práce, pojmový aparát bude využit stejný, jako pro zbytek práce (pojmový slovník lze nalézt v příloze č. 1).

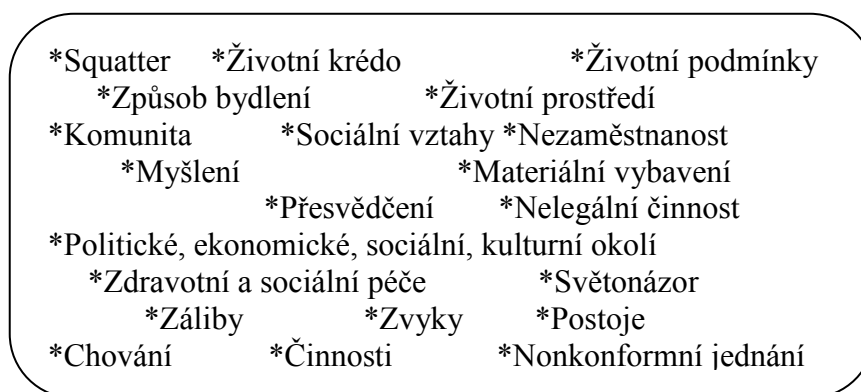
Analýza výzkumného pole: Výzkumným polem našeho dotazníku jsou pražští současní či bývalí squatteři. Vzhledem k tomu, že tato subkultura v době provádění výzkumného šetření již upadá a není možné nalézt vysoký počet respondentů, zúžili jsme si výzkumné pole a proměnné na následující parametry: výzkumným polem jsou pražští squatteři, kteří v současné době provozují aktivní životní styl squatting po dobu nejméně půl roku anebo v posledních 10 letech strávili minimálně 6 měsíců v některém z pražských squatů. Dotazníky budou podstoupeny respondentům bez rozdílu věku, pohlaví či národnosti.

Proměnnou, na kterou se zaměříme nejvíce je životní styl. Ten může být ovlivňován množstvím různých činitelů, vyjmenujme si proto ty nejzákladnější:

- squater (osoba samotného squattera, jeho charakter, návyky, životní postoje, rodinné zázemí, politické smýšlení, zvyky, vzdělání, záliby apod.)
- komunita squatterů (složení komunity, klima, kooperace-kompetice, sociální klima, sociální vazby, skupinová hierarchie, skupinová dynamika apod.)
- vztah jedince ke komunitě (jakou hraje jedinec roli v komunitě, jaké k ní zaujímá postoje, je komunitou akceptován, ztotožňuje se vnitřně s hlavními myšlenkami komunity apod.)
- vize a hlavní myšlenky komunity (sociální důraz, politická angažovanost, podpora alternativní kultury, ekologický způsob života apod.)
- materiální vybavení squatu (sociální zařízení, osvětlení, pitná voda, dostatečné hygienické podmínky apod.)

- okolí (sociální, politické, kulturní aj. okolí v čase a prostoru, kde se daný squat nachází, jinými slovy jak je společností squat přijímán a jaké jsou vztahy mezi touto komunitou a širší veřejností; jak na subkulturu squatterů hledí státní orgány, úřady a legislativa v daném politickém režimu; jak je kultura daného státu otevřená subkulturám apod.)
- atd.

Životní styl squatera - model

Jak již bylo řečeno, základní proměnnou našeho dotazníku je životní styl. Z výše uvedeného zjednodušeného modelu životního stylu můžeme určit vstupní proměnné a zároveň intervenující a ne/závislé proměnné pro naše výzkumné šetření. Základními intervenujícími proměnnými budou sociální vazby uvnitř komunity, světový názor, zvyky, postoje, chování, činnosti, záliby, myšlení, přesvědčení, životní krédo a osobnost samotného squatera, politické, ekonomické, sociální a kulturní okolí v časoprostoru, ve kterém se onen daný životní styl provozuje. Všechny tyto proměnné jsou zároveň závislými.

Empirického šetření

Naše šetření proběhlo v období leden – červen 2009 na území hl. města Prahy. Uvádíme základní informace o tomto šetření:

- **lidské zdroje** – výzkumníkem a tazatelem byla autorka této diplomové práce, vzhledem k tomu, že daný výzkum byl pouze sondou do problematiky squattingu, nebylo zapotřebí dalších spolupracovníků
- **výběr respondentů** – základním souborem pro danou výzkumnou sondu byli pražští squatteři, jež v současné době jsou aktivními squattery či za uplynulých 10 let strávili alespoň 6 měsíců v některém pražském squatu; pro výzkumnou část nebyl stanoven žádný věkový limit; výběr respondentů nemohl být nahodilý vzhledem ke složitosti přístupu

k této komunitě

- **finanční rozpočet** – pro výzkumné šetření použila autorka svých finančních a materiálních zdrojů (cestovné, diktafon, fotoaparát, papíry atd.)
- **časový harmonogram** – výzkumné šetření probíhalo v období roku 2009; na vyplnění jednoho dotazníku (včetně krátkého představení výzkumné sondy a uvedení do problematiky) se počítalo s 30-45 minutami
- **příprava dotazníku** – dotazník byl zvolen jako výzkumná metoda pro svou relativní jednoduchost a přehlednost; na počátku dotazníku bylo vytvořeno pár pomocných otázek, respektive identifikačních, které nám poskytly základní informace o respondentovi (pohlaví, věk, vzdělání aj.); samotný dotazník pak byl zkoncipován jako soubor otázek, na něž respondenti odpovídali formou jednoduchých odpovědí (tj. ANO - NE), některé otázky byly otevřené (respondent mohl vyjádřit svůj názor slovy), další řada otázek byla zodpovídána výběrem z uvedených alternativních, již navržených odpovědí (tyto otázky byly polouzavřené, tzn. respondenti mohli využít možnosti se k některé z alternativ vyjádřit)

5.1. DOTAZNÍK

Pro dotazník bylo po úvaze vybráno 17 otázek, které by měly podat obrázek o současném životním stylu mladých squatterů. Zároveň se dotkneme tématu kriminality, obstarávání obživy, politických postojů aj³¹.

Předvýzkum, který by určil vhodnost zvolených otázek v dotazníku nebyl autorce umožněný z důvodu velmi omezeného počtu respondentů a z důvodu, že se jedná o jakousi empirickou sondu do dané problematiky, nikoliv o obsáhlý výzkum. Vzhledem k faktu, že subkultura squattingu v České republice v posledních letech téměř vymizela a nebylo proto možné oslovit větší počet respondentů a data získaná touto sondou byla použita pro samotné empirické šetření.

Vzhledem k tomu, že dotazníky byly vyplňované za přítomnosti autorky práce, tj. řešitele problému, nepředpokládaly se problémy s návratností dotazníků. Respondenti byli před samotným dotazováním kontaktováni a stručně informováni o tématu dotazníku, proto se

³¹ Příloha č. 8 – Dotazník v původním znění

nepředpokládala nenávratnost.

Hypotézy

H I. Existuje souvislost mezi životním stylem pražských squatterů a kriminalitou.

H1 – Pražští squatteré konzumují tzv. měkké drogy (marihuana, hašiš aj.)

H1 – Pražští squatteré konzumují tzv. tvrdé drogy (pervitin, hašiš aj.)

H3 – Pražští squatteré se věnují gamblingu

H4 – Pražští squatteré poskytují sexuální služby za úplatu

H5 – Pražští squatteré páchají drobné krádeže

H6 – Pražští squatteré se věnují jiné kriminální činnosti

H7 – Pražští squatteré nemají čistý trestní rejstřík

H II. Pražští squatteré jsou si vědomi ilegálnosti pobývaní v cizím domě, bytě či na cizím pozemku.

H III. Pražští squatteré získávají obživu jinak, než prací na plný nebo částečný úvazek.

H IV. Většina pražských squatterů sympatizuje s hnutím anarchistů.

H V. Většina pražských squatterů má nápadný zevnějšek (jinak upravené vlasy, oděv aj.)

5.2. VOLNÝ NESTRUKTUROVANÝ ROZHOVOR

Jedná se o rozhovor s respondenty, který vyplývá z dané situace, dialogu a reakce či asociací přirozeně vznikajících v průběhu výzkumné sondy. Tázající má k dispozici klíčové body, na které se v průběhu rozhovoru může vracet, ale zároveň není pečlivě dopředu připravován. Smyslem volného rozhovoru je především navázání užšího kontaktu s respondenty, dozvědět se informace, na které mohl přivést pozornost dotazník, a které by se jinak získávaly pouze obtížně. Naše rozhovory budou mít převážně doplňující, ale zároveň rozšiřující charakter, jelikož bude navazovat a rozvádět myšlenky z dotazníků. Tyto rozhovory mohou např. objasnit souvislosti, proč konkrétní respondent má konkrétní odpovědi či proč se ve velké míře jeho odpovědi liší od ostatních.

Základní údaje pro výzkumnou část (výzkumné pole, hypotézy, lidské zdroje, finanční rozpočet, výběr respondentů, časový harmonogram atd.) zůstanou pro dotazník i volný rozhovor stejné, proto se jimi již nebudeme konkrétně zabývat.

Zpráva z empirického šetření

- zpracování dotazníku
- zveřejnění rozhovorů

5.3. VÝSLEDKY EMPIRICKÉHO ŠETŘENÍ

Během naší výzkumné sondy se nám podařilo oslovit celkem ?? současných či bývalých squatterů. Smyslem celého empirického šetření bylo zjištění základních údajů o pražských současných či bývalých squatterech, jejich životním stylu a zjištění případné korelace mezi squattingem, drobnou kriminalitou a některými aspekty nezdravého životního stylu (užívání návykových látek, gambling, prostituce atd.). Šetření si nekladlo za cíl zjišťování dat, jelikož pro uskutečněný průzkum bylo vzhledem k současné situaci možno oslovit pouze velmi malý vzorek. Z tohoto důvodu nebylo možné provést ani propočty a určit přesné hodnoty, které jinak bývají pro podobné dotazníky možné.

Životním stylem squatterů se doposavad příliš autorů nezabývalo. Jednou z mála oficiálních publikací, které vydalo nakladatelství Triton Praha/Kroměříž v roce 2007, je Squaty a jejich revoluční tendence od Vlastimila Růžičky. Autor přibližuje politickou ideologii hnutí, sympatizanty squattingy, manifesty přívrženců této subkultury, postoje státních orgánů. Součástí práce jsou taktéž rozhovory se squatterey a v závěru práce autor představuje squatterské komunity na území České republiky. Na problematiku životního stylu častokrát naráží (z pohledu životních postojů, bydlení, komunitního životního stylu, kultury apod.), ale podrobněji tyto aspekty nerozebírá, věnuje se především politické ideologii squattingu.

Výzkumnými východisky jsme se zabývali na počátku této kapitoly. Stejně tak jsme představili podrobnou přípravu výzkumného šetření, analýzu výzkumného pole, hypotézy a použité metody, proto již další podrobné rozpracování nepokládáme za důležité. Základní údaje o respondentech je možné nalézt v příloze na konci práce.³² Pro přehlednost si výsledky rozdělíme do několika následujících skupin:

- Životní styl
- Kriminalita a negativní aspekty životního stylu
- Obstarávání obživy
- Osobní názory a postoje
- Politické postoje
- Budoucnost

³² Příloha č. 9 - Přehled respondentů včetně jejich základních identifikačních údajů

Cílem dotazníků bylo zmapování několika oblastí ze squatterské subkultury. O jejich výsledcích se dočteme v následujících odstavcích, kde představíme výsledkové tabulky s komentáři, kde je možné vyčíst sumární přehled odpovědí i jejich četnosti v případech, že se odpovědi opakovaly. Otázky z dotazníku nejsou uvedené doslova. Přesné znění lze nalézt na konci této práce jako přílohu č. 8. Na závěr bude uvedeno, zda-li došlo k potvrzení či vyvrácení hypotéz použitých pro toto šetření.

1) Životní styl squatterů

(otázky: 1, 2, 3, 4, 5, 16)

OTÁZKY	ANO	NE	POZNÁMKY/TEXTOVÉ ODPOVĚDI
Považujete/považoval jste v době pobytu ve squatu se za squattera?	9x	1x	squatterem nedobrovolně, proto se neztotožňuji
Co Vás vedlo k volbě tohoto životního stylu? Uveďte důvody.	-	-	3x kamarádi; 3x alternativní kultura (hudba – HC, punk, grunge, crust); bytová situace; 2x rodinná situace; politické přesvědčení; 2x ztracenost; odchod od rodičů; názory; nespokojenost se životem
Vyjmenujte výhody, které spatřujete na životním stylu squatterů?	-	-	Žádné; 3x kontakt s lidmi místo střetávání mladých lidí; 2x škola života; pohled na realitu; upevňování vlastních názorů; 4x komunitní způsob života/soužití; nebýt kontrolován; nekomerční prostory; rozvoj umění a hudby; nezávislost na rodině; distanc od projeje bydlení
Vyjmenujte nevýhody, které spatřujete na životním stylu squatterů?	-	-	7x špatné sociální podmínky (hygienické podmínky, zima, problémy s vodou/elektrikou/plynem atd.); 3x spory s úřady/lidmi; 3x policejní razie; 2x neustálá hrozba násilného vystěhování; špatné vztahy v rámci komunity; špatné vztahy se sousedy
Jak byste popsal/a- Váš životní styl v době aktivního squattingu? Prosim vyjmenujte 3 základní znaky Vašeho životního stylu (zaměřte se na volný čas, práci, studium, způsob obživy, módu, politické postoje, přesvědčení atd.)	-	-	hledání sebe sama; hledání sebevědomí; 2x odpoutání se od rodičů; 3x komunikace s lidmi/ navazování kontaktů; žít jinak/dělat si věci po svém; 2x postavení se na odpor proti stavu věcí; komunita; pospolitost; politický boj, mládí/zábava/party; nezávislost; alternativní prostředí/ muzika; dospívání; parta; poukázat na plýtvání dnešní společnosti
Prosim, vyjádřete se k následujícímu (nezapomeňte, že se ptáme na dobu Vašeho pobytu ve squatu, nikoliv na současnou dobu, pokud již ve squatu nebydlíte):			
- piercing, tetování, branding či jiné úpravy na kůži	6x	4x	-
- účes ve stylu punk, dredy, barvené vlasy v nestandardních barvách (modrá, zelená, červená), copánky či jiné neobvyklé úpravy vlasů	7x	3x	-
- řetězy, kované boty, roztrhané či výstřední oblečení	3x	7x	-
- výrazné líčení	0x	10x	-
- jiné neobvyklé úpravy zevnějšku (rozveďte do poznámek)	1x	0x	- neuváděno

tabulka 5

Výsledky dotazníkové části empirického výzkumu zaměřené na životní styl squatterů

V dotazníkové části zabývajícím se životním stylem jsme zjistili, že všichni dotazovaní se považují či považovali v době aktivního squattingu za squatterry. Toto zjištění naznačuje, že se dotyční cítí být členy alternativní subkultury a ztotožňují se s ostatními členy této společenské skupiny. Zároveň je možné, že toto zařazení mohou vnímat jako jakýsi distanc (např. názorová odlišnost) od většinové společnosti.

Oproti tomu v otázce důvodu volby tohoto životního stylu se většina odpovědí rozchází. Není tedy možné určit většinový motiv pro tuto volbu.

Co se týče výhod squattingu, tady se respondenti shodují ve většině bodů. Převládá akcentace alternativního způsobu života a jakési uvědomění si vlastního dozrávání a dospívání v sociálním kontextu (je nutné si uvědomit, že průměrný věk squatterů je 18-25 let).

Zcela výjimečně se squatterři shodují i v otázkách nevýhod squattingu. Téměř všichni zmiňují špatné sociální podmínky a minimální komfort bydlení. Tato nevýhoda ovšem neznamená automatickou volbu jiného (pohodlnějšího) životního stylu.

Stejně tak se většina respondentů shoduje při popisu jejich životního stylu. Častá je akcentace sociálních vazeb a komunikace s podobně smýšlejícími vrstevníky. Toto potvrzuje jeden ze základních pilířů komunitního způsobu života.

Téměř vyvážené jsou odpovědi i na otázky vzhledu v době squatování. Dotazník nenaznačil, že by se squatterři ve velkém měřítku snažili odlišit svůj vzhled od zbytku populace. Je pravděpodobné, že se ve svých odpovědích nebudou lišit od ostatních vrstevníků z majoritní společnosti. Toto tvrzení by ovšem vyvrátil či potvrdil výzkum zaměřený na vizáž a odívání příslušníků stejné generace ve stejné době. Nicméně jistý odklon od konvenčního odívání je pro většinu mládeže typický ve všech západních kulturách.

2) Kriminalita a negativní aspekty životního stylu squatterů

(otázky: 6, 7, 8, 9)

OTÁZKY	ANO	NE	JAK ČASTO ³³	POZNÁMKY/TEXTOVÉ ODPOVĚDI
<p>Zaškrtněte vhodné pole, zda-li konzumujete či provozujete uvedené věci a činnosti (nezapomeňte, že se ptáme na dobu Vašeho pobytu ve squatu, nikoliv na současnou dobu, pokud již ve squatu nebydlíte):</p> <p>- alkohol</p> <p>- lehké drogy (marihuana, hašiš...)</p> <p>- tvrdé drogy (pervitin, heroin...)</p> <p>- gambling</p> <p>- vysoký počet sex. partnerů v komunitě (více jak 3)</p> <p>- prostituce</p> <p>- drobné krádeže</p> <p>- jiná kriminální činnost (rozveďte do poznámky)</p> <p>- čistý trestní rejstřík (zvažte pouze trestné činy spáchané po dobu Vašeho pobytu ve squatu)</p>	<p>6x</p> <p>4x</p> <p>0x</p> <p>1x</p> <p>0x</p> <p>0x</p> <p>0x</p> <p>0x</p> <p>10x</p>	<p>4x</p> <p>6x</p> <p>10x</p> <p>9x</p> <p>5x</p> <p>10x</p> <p>10x</p> <p>10x</p> <p>0x</p>	<p>2x denně, 3x několikrát týdně</p> <p>2x několikrát měsíčně</p> <p>-</p> <p>-</p>	<p>2x pivo; alkohol nepiji</p> <p>marihuana, hašiš, vodní dýmka; nekouřím</p> <p>kdysi jsem to zkusil, ale ve squatu jsem v té době nebydlel</p> <p>hrací automaty z důvodu dluh</p> <p>-</p> <p>-</p> <p>-</p> <p>vzetí prken ze stavby nepovažuji za krádež</p> <p>zakázané demonstrace</p> <p>v době squattování ano, pak podmíněčně odsouzen</p>
Jste si/byl jste si vědom/-a ilegálnosti pobývání v cizím bytě/domě/pozemku?	9x	1x	-	oficiálně nahlášené trvalé bydliště (Sochorka); až po první policejní razii
Vadí/vadila Vám skutečnost, že squatting je ve většině případů ilegální?	4x	6x	-	ano vadilo, nesouhlasím se naším zákonem
Byl jste/jste si vědom možných následků za porušení tohoto zákona?	8x	2x	-	-

³³ Ve sloupci označeném „jak často“ vyberte některou z následujících odpovědí a do poznámky uveďte případně druh alkoholu, drogy, které jste konzumovali, či jinak okomentujte svou odpověď, chcete-li.

- denně (ke konzumaci alkoholu/drog či vykonávání dané činnosti dochází/-elo denně)
- několikrát týdně (ke konzumaci alkoholu/drog či vykonávání dané činnosti dochází/-elo několikrát během týdne)
- několikrát měsíčně (ke konzumaci alkoholu/drog či vykonávání dané činnosti dochází/-elo párkrát za měsíc)
- zřídka (ke konzumaci alkoholu/drog či vykonávání dané činnosti dochází/-elo pouze ojedinele)

tabulka 6

Výsledky dotazníkové části empirického výzkumu zaměřené na kriminalitu a negativní aspekty životního stylu squatterů

V oblasti zabývající se kriminalitou je zřetelné, že z uvedených hledisek se squatteři hlásí pouze k užívání lehkých drog (pozoruhodný je ovšem nízký počet uživatelů z celkového počtu respondentů) a konzumaci alkoholu.

Většina squatterů si byla vědoma ilegálnosti squattingu a možných následků z toho vyplývajících. Nicméně ani znalost těchto důsledků neovlivnila jejich rozhodnutí stát se aktivním squatterem a nést možné následky.

3) Obstarávání obživy squatterů

(otázky: 10)

OTÁZKY	ANO	POZNÁMKY/TEXTOVÉ ODPOVĚDI
Kde si obstaráváte/jste si obstarával/-a peníze na obživu po dobu Vašeho života ve squatu? Zaškrtněte správnou odpověď, je možné uvést i více odpovědí.		
- mám/měl jsem práci	4x	-
- mívám/měl jsem krátkodobé brigády	6x	-
- od rodičů, kamarádů, partnera/-ky, cizích lidí	2x	2x občas mi vypomohl partner/partnerka
- co jsem kde našel (sběr železa, potraviny z košů či kontejnerů aj.)	1x	vyhozené potraviny u supermarketu
- občas jsem i něco ukradl	0x	-
- jiné (rozveďte)	0x	-

tabulka 7

Výsledky dotazníkové části empirického výzkumu zaměřené na obstarávání obživy squatterů

Více jak polovina respondentů uvedla, že v době aktivního squattování měla buď práci či docházela na různé brigády. Toto zjištění by mohlo zpochybnit smýšlení většinové populace o kriminálním způsobu opatrování obživy squatterů. Pouze malé množství squatterů se nechávalo živit jinými lidmi ze svého okolí a pouze jeden respondent uvedl, že se živil sběrem (vyhozené potraviny u velkých potravinových řetězců).

4) Osobní názory a postoje squatterů

(otázky: 11, 12, 13)

OTÁZKY	ANO	NE	POZNÁMKY/TEXTOVÉ ODPOVĚDI
Za jakého squattera se považujete/jste se považoval? Prosím, zařaďte sám sebe do jedné z níže uvedených oblastí squattingu.			

<ul style="list-style-type: none"> - kulturně-sociální - politický - alternativní/duchovní/ekologický - bezdomovecký - jiný (rozved'te) 	<p>6x 2x 3x 0x 1x</p>	<ul style="list-style-type: none"> - - - - - 	<ul style="list-style-type: none"> - - považuji se za ekologického a sociálního squattera - nelze určit
V čem spatřujete největší přínos squattingu pro Vás osobně?	-	-	bytová situace; 3x blízkost k alternativní kultuře; 3x komunita stejně smýšlících lidí; zocelení sama sebe; 2x uvědomění si, co ne/chci; seznámení se s životními kamarády; škola života; 2x žádný; 2x vytvoření přátel
V čem spatřujete největší problém či újmu squattingu pro Vás osobně?	-	-	špatné životní období; 2x žádné; 2x ztráta iluzí; ztráta soukromí; nemožnost realizace společných cílů (vyplývající z bariér české společnosti); nesmyslnost byrokracie

tabulka 8

Výsledky dotazníkové části empirického výzkumu zaměřené na osobní názory a postoje squatterů

V otázkách zabývajících se osobními názory a postoji squatterů většina z respondentů uvedla, že se cítí být kulturně-sociálním squatterem. Pouze pár squatterů uvedlo, že se cítí být politickými squatterem. Podrobnější šetření by nás pravděpodobně seznámilo s tím, které squaty sdružovaly politické a které kulturně-sociální squatterem.

V osobních přínosech squattingu je často zmiňována sociální stránka komunitního způsobu života a zdůrazňované jsou i dlouhodobé sociální vazby. Stejně tak je patrné i uvědomění si osobního dozrávání.

5) Politické postoje squatterů

(otázky: 14, 15)

OTÁZKY	ANO	NE	POZNÁMKY/TEXTOVÉ ODPOVĚDI
Většina squatterů sympatizuje alespoň částečně s anarchisty. Je to i Váš případ?	6x	4x	-
S jakým jiným hnutím kromě anarchistů sympatizujete či jaký politický postoj zastáváte/jste zástával v době squatování? Pokud nesympatizujete/jste nesympatizoval s žádným hnutím či jste neměl konkrétní politický postoj otázku proškrtněte.	-	-	snažím se o syntézu většiny politických názorů a vybrat si to, co se mi zdá rozumné; antifašismus; komunismus; 2x ekologické hnutí; buddhismus; práva zvířat; o politiku se nezajímám

tabulka 9

Výsledky dotazníkové části empirického výzkumu zaměřené na politické postoje squatterů

V otázkách politických postojů dle předpokládání převládá inklinace k anarchismu. Často zdůrazňovaný byl důrazný nesouhlas s ultrapravicovými hnutími. Zajímavé je zmínění práv zvířat.

6) Budoucnost bývalých či současných squatterů

(otázky: 17A, 18A, 17B, 18B)

PRO SOUČASNÉ SQUATTERY (tabulka 10a)

OTÁZKY	ANO	NE	POZNÁMKY/TEXTOVÉ ODPOVĚDI
Jak vidíte sám sebe do budoucnosti? Rozved'te. (zaměřte se na Vaši představu získávání obživy, bydlení, životní styl apod.)	-	-	najít si práci, cestovat, 2x dělat něco pro přírodu
Toužíte po změně životního stylu? Pokud ano, rozved'te. (zaměřte se na popsání Vámi preferovaného životního stylu).	0x	2x	nechci nic měnit, teď mi to vyhovuje

PRO BÝVALÉ SQUATERY (tabulka 10b)

OTÁZKY	ANO	NE	POZNÁMKY/TEXTOVÉ ODPOVĚDI
Jaké byly Vaše následující kroky po opuštění squatu? (zaměřte se na způsob získávání obživy, bydlení, životní styl apod.)	-	-	civilní služba; 4x nalezení práce; dlouhodobá nemoc; 3x nalezení si podnájmu; životní styl nezměněn; dokončení SŠ studia; urovnání vztahů s rodiči; brigády; cestování
Myslíte si, že Vám současný životní styl vyhovuje více než squatting? Rozved'te. (zaměřte se na bilancování „pro a proti“ Vašeho současného životního stylu a squattingu)	6x	2x	Šel bych do toho znova, kdyby se upravila legislativa

tabulka 10a a 10b

Výsledky dotazníkové části empirického výzkumu zaměřené na budoucnost bývalých či současných squatterů

Budoucnost současných squatterů je dle očekávání nejasná. Samotní respondenti (nutno podotknout, že se jedná pouze o dva jedince) si nedokáží představit svou budoucnost v delším časovém horizontu. Přejít na konvenční životní styl odmítají. Pouze další empirické šetření v budoucnosti by nám ukázalo, kam směřovaly jejich kroky.

Co se týká budoucích kroků bývalých squatterů, tak většina z nich se zařadila po opuštění komunitního způsobu života zpět do běžného způsobu života (práce, podnájem atd.), i když většina respondentů zdůrazňovala zachování původních názorů a životních postojů.

Stejně tak je většina z respondentů více spokojena s aktuálním životním stylem. Zajímavý je případ, kdy jeden z respondentů uvedl, že by si tento životní způsob zvolil v aktuální době znova – je nutné podotknout, že tento respondent je v současné době podnikatelem, který vlastní firmu s 360 zaměstnanci.

Ověření hypotéz vyplývajících z dotazníkového šetření

H I. Existuje souvislost mezi životním stylem pražských squatterů a kriminalitou.

Hypotéza H I. nebyla potvrzena. Nebyla zjištěna žádná závažná korelace mezi životním stylem squatterů a kriminalitou.

- H1 – Pražští squatteré konzumují tzv. měkké drogy (marihuana, hašiš aj.)

Čtyři z deseti respondentů uvedli, že konzumují měkké drogy. Abychom mohli utvořit závěr, zda-li se jedná o nestandardní jev v české společnosti u stejné věkové skupiny, bylo by nutné utvořit širší empirické šetření. Nicméně fakt, že téměř polovina dotázaných uvedla konzumaci měkkých drog, je znepokojující. Hypotéza H1 nemůže být zcela potvrzena, i když téměř polovina respondentů tyto drogy zneužívá, proto řekněme, že hypotéza byla potvrzena částečně.

- H1 – Pražští squatteré tzv. tvrdé drogy (pervitin, hašiš aj.)

Žádný z 10 respondentů nepotvrdil, že by užíval tvrdé drogy. Potvrzení teoretických předpokladů v H1 se tedy nepotvrdilo.

- H3 – Pražští squatteré se věnují gamblingu

Hypotéza H3 nemůže být též potvrzena, jelikož gamblingu (hraní na výherních automatech) se věnoval pouze 1 respondent z 10. Náznak většinového chování nemůže být potvrzen.

- H4 – Pražští squatteré poskytují sexuální služby za úplatu

Žádný z respondentů nepotvrdil, že by se věnoval prostituci. Hypotéza H4 nemůže být proto potvrzena.

- H5 – Pražští squatteré páchají drobné krádeže

Ani hypotéza H5 nemůže být potvrzena, žádný z 10 respondentů neuvedl, že by spáchal drobné krádeže.

- H6 – Pražští squatteři se věnují jiné kriminální činnosti

Hypotézu H6 taktéž nepotvrzujeme, žádní respondenti neuvedli páchaní kriminální činnosti.

- H7 – Pražští squatteři nemají čistý trestní rejstřík

Hypotézu H7 musíme vyvrátit, všech 10 respondentů uvedlo, že v době aktivního squattingu měli čistý trestní rejstřík.

H II. Pražští squatteři jsou si vědomi ilegálnosti pobývání v cizím domě, bytě či na cizím pozemku.

Devět respondentů z deseti uvedlo, že si byli vědomi ilegálnosti pobývání v cizím prostoru. Čtyřem z nich skutečnost, že se jedná o ilegální čin vadila a 8 z nich znalo následky za porušení zákona vyplývající z obývání cizích nemovitostí či pozemků. Z těchto důvodů můžeme hypotézu H II. pokládat za potvrzenou ve většině případů.

H III. Pražští squatteři získávají obživu jinak, než prací na plný nebo částečný úvazek.

Čtyři respondenti uvedli, že se živili běžnou prací, šest pak uvedlo, že se živili příležitostnými brigádami. Ostatní formy získávání obživy nebyly až na výjimky uvedeny. Proto hypotézu H III. můžeme pokládat za vyvrácenou.

H IV. Většina pražských squatteřů sympatizuje s hnutím anarchistů.

Nadpoloviční většina dotázaných potvrdila sympatie k anarchistům. Hypotéza IV. Náš teoretický předpoklad může být tedy potvrzen.

H V. Většina pražských squatteřů má nápadný zevnějšek (jinak upravené vlasy, oděv aj.)

Dotazník potvrdil, že nadpoloviční většina respondentů udává nestandardní úpravy vlasů (dredy, účes ve stylu punk atd.) a kůže (piercing, tetování atd.). Někteří squatteři uvedli i jiné odlišnosti od většinové společnosti (nestandardní odívání atd.). Hypotéza H V. může být tedy potvrzena. Pro detailnější přehled by bylo zapotřebí učinit empirické šetření zaměřené na zevnějšek squatteřů.

5.4. ROZHOVORY SE SQUATTERY

Nyní bychom rádi představili některé hovory, které byly natočené s respondenty krátce poté, co vyplnily náš dotazník. Tyto interview jsou nestrukturované a jejich přirozený směr se vyvíjel v průběhu samotného rozhovoru, který byl nahráván na diktafon. Všichni dotyční souhlasili se zveřejněním jejich názorů v této práci. Základní informace o respondentech můžete nalézt v příloze č. 9 v závěru této práce. Zde uvádíme pouze jméno a věk daných lidí. Cílem rozhovorové techniky bylo zjištění kvalitativních údajů o životním stylu squatterů a rozšíření dotazníkové části empirického šetření.

Šárka, 24 let

Lukáš, 35 let

Šípek, 32 let

Otázka: Proč si myslíš, že si někdo zvolí squatting jako životní styl?

Šárka: „*To je různé, někdo si to zvolí ze sociálních důvodů, na Ladronce bydlela maminka s malým dítětem prostě proto, že neměla přebytečných 8 - 10 tisíc na nájem. Dalším důvodem bývá určitý pocit sounáležitosti s komunitou. Tito lidé chtějí někam patřit a obklopovat se lidmi s podobnými názory. Dalším důvodem může být čistě kulturní vyžití. Mladí lidé se rádi baví, zajímá je hudba, zejména alternativní hudba.*“

Otázka: Jak si myslíš, že je squatting věkově omezený?

Šárka: „*Myslím, že tak 15 - 35 let, ale je to individuální.*“

Otázka: A co se stane s lidmi v těch 30 nebo 35 letech, když odejdou ze squatu? Proč pak většina odchází?

Šárka: „*Například lidé odchází proto, že plánují nebo mají rodinu, a to se squattingem dohromady nelze. Na squatu se žít se dvěma dětmi moc dobře nedá. Také pro ty děti chceš to nejlepší, např. teplou vodu, elektřinu nebo sociální vybavení. Je to normální, že pro děti chceš víc, chceš pro ně pohodlí. Je to spousta drobností, které člověk může přehlížet, když je mu 27 nebo když nemá děti, ale pak už máš povinnosti.*“

Otázka: Nepřijde ti, že ti lidé tedy potom začnou klasický konzumní život, tedy to, proti čemu většina z nich doposud bojovala?

Šárka: „*Ani ne, spousta lidí co znám a ze squatu odešla, žijí v podstatě stejným stylem života, zajímají se o kulturu, žijí freegansky, nosí odlišné oblečení. V podstatě mi připadá, že mají životní styl úplně stejný, ale platí nájem.*“

Otázka: Co si myslíš o vzezření squatterů? Mají snahu se odlišovat? Proč?

Šárka: „Mne toto připadá hloupé. Proč máme být hodnocení podle toho, co máme na hlavě? Člověk má být originální, odlišovat se. Když jedu v tramvaji a tam vidím 8 stejně ostříhaných a odbarvených holek, tak si říkám „Proč? Co je k tomu vede? Proč chtějí být jako stádo?“. Víc k tomu nemám co dodat, ať si každý nosí, co chce, v čem se cítí dobře.“

Šípek: „V té době kdy jsem squatoval se toto hodně řešilo. Pro lidi jsme byli exoti a štítily se nás, i když nebyl důvod, samozřejmě jsme hygienu dodržovali.“

Lukáš: „To je také hodně o věku. Nebo jsme to dělali na truc rodičům. Squatterři se chtěli nějak odlišit a vyjádřit tím nesouhlas s tím, co se tady děje. Dnes je to jiné, lidé i mladí mají jiné priority, chtějí mít špičkový mobil, značkové oblečení. Někdo toto nepřijímá a i dnes najdeš lidi, co to cítí a vyjadřují jinak. Je to každého věc. Já osobně nemám rád stereotyp, jak v životě, tak např. v hudbě či v oblékání. Sám se snažím vyhnout se hodnocení lidí podle toho, co mají na sobě, ale je to těžké, každý v sobě máme zakořeněný určitý stereotyp ve vnímání. Pro mne je důležité, co má člověk uvnitř, nikoliv jestli má trendové oblečení. Dnes tu převládá trend mladých, krásných, usměvavých lidí z reklam a staří jsou odstrčeni do pozadí. To mi nepřipadá správné. Hodně to dělají média. Je důležité si přebírat informace a dělat si zdravý názor.“

Otázka: Squatovala i děvčata. Jak ona snášela ty ztížené podmínky?

Šípek: „Úplně normálně, nevšiml jsem si nějakého rozdílu. I tu zimu tam zvládaly dobře. Bylo jich samozřejmě méně než kluků, ale neměly žádné odlišné podmínky. Nikdy jsem si nevšiml, že by si nějak stěžovaly nebo tam brečely.“

Otázka: V poslední době je znatelný úpadek squatterské subkultury. Která subkultura Ti připadá, že by mohla squattery vystřídat?

Šárka: „Nemyslím si, že bude nějaká subkultura, která by mohla squattery nahradit. Je tady spousta módních vln, jako třeba emo, ale to, co se teď pokládá za emo nemá s jeho původní myšlenkou nic společného. Teď je to všechno na komerční bázi, všude slyšíš „běž tam, kup si to a to, vypadej takto“, to se mi nelíbí. Podle mne žádná nová vlna, ať už to je emo nebo třeba hip-hop, nezvedla ten trend na životní styl.“

Lukáš: „Dnes je tu hodně těch technařů. To je hodně o hudbě, o těch open-air festivalech, ale také o drogách. To se mi nelíbí. Jednak ty drogy a pak i mi vadí, jak ničí ta prostranství, louky. Nedivím se, že lidé proti tomu protestují, vždyť tam ničí louku, vystraší tím psy a různé zvířata.“

Otázka: A co si myslíš, že stojí za úpadkem squatterské subkultury? Proč počet jejích příznivců klesá?

Šípek: „Myslím, že je to hlavně o lidech. Dnes mají daleko větší výběr zájmů. Spousta lidí propadla např. pohybu nebo jsou tu naopak takovým těm depresivním vlnám jako je ghotic. Kdežto po revoluci toho na výběr tolik ještě nebylo. Sám si myslím, že kdybych vyrůstal v jiné době a na jiném místě, tak bych např. nebyl tak moc politicky a levicově orientovaný. Je možné, že kdybych chodil např. někam na učňák, tak je ze mne skinhead, tj. to, s čím teď vůbec nesouhlasím. Dnes je stále spousta anarchistů nebo punkáčů, ale připadá mi, že je to spíše móda, maximálně leda sympatie k hudbě, ale s životní filozofií punku už to nemá mnoho společného. Druhá věc byl squatting na počátku 90. let min. století, kdy tu ještě nebylo právní povědomí o ochraně soukromého majetku a kdy opuštěných domů bylo více než nyní. Tehdy bylo mnoho domů, u kterých se ani nevědělo, jakého mají majitele, ale dnes už je ta právní a majetková podstata v naprosté většině případů vyřešena.“

Lukáš: „Dneska je to módní vlna. Lidé to berou jako zpestření, ale větší a z nich ty tvrdé podmínky nevydrží a tak tam většinou bydlí v létě a pak rychle do pohodlí. Dnes už také těch prázdných domů není tolik. Úřady a státní instituce už mají také jisté zkušenosti a tak razantně zakročí ještě než-li se z toho stane squat a rozroste to do nějakých větších rozměrů.“

Otázka: Většina lidí si o squatterech myslí, že jsou to buď kriminálníci nebo alespoň narkomané. Co si o tom myslíš?

Šárka: „S tím nemohu vůbec souhlasit. Většina squatterů které jsem za život poznala byla vzdělaná, dokonce někteří i vysokoškolsky vzdělaní. Kromě toho, že si někteří z nich občas dali jointa (pozn. ubalená cigareta z marihuany), tak nikdo z nich na žádných drogách závislý nebyl. Samozřejmě, že drogy mohou proniknout i sem, jak se to stalo např. na Miladě, ale to byla většinou otázka pár dnů nebo týdnů a pak byl z komunity vyloučený.“

Šípek: „Nebyl squat jako squat. My jsme byli vyloženě politicky angažovaní a s kriminalitou jsme vůbec nesouhlasili, ale samozřejmě že byla místa, co si říkala „squat“, ale podle mne se squattingem neměli nic společného. Drogy ani krádeže nebo něco podobného se u nás netolerovalo. U té starší generace je to pak o tom, že tuto problematiku znají jen povrchně a to, co neznám, tak toho se bojím a přisuzuji tomu spoustu nesmyslů. Na jednu stranu se moc těm lidem nedivím, je těžké na první pohled poznat, kdo je slušný a kdo ne.“

Lukáš: „Hodně to dělají média. Udělali z nás kriminálníky a to se pak těžké dokazuje, že to není pravda. Dnes je to také hodně o penězích. Je lehké říci, že jsme ti paraziti, co někde bydlí zadarmo a fetují, kradou apod. Nikdo se moc nesnažil pochopit ten kontext, že to tak není a že jsme chtěli poukázat na nějaké nedostatky a trhliny ve společnosti. Ty domy byly kolikrát

prázdné několik let, nikdo se o ně nezajímal, my jsme to rekonstruovali a pořádali tam veřejné akce a v tu chvíli o to vznikl mediální zájem a udělali z nás zločince.“

Otázka: Ale přeci jen ty domy patřily někomu jinému. Co když přišel právoplatný majitel a chtěl dům zpět? Byli jste ochotní se odstěhovat?

Lukáš: *„To je těžké. Ti lidé tam něco vybudovali, byl to jejich domov. Uvědomuji si, že to není správné, ale u většiny squatů co vím, se vždy před jeho osídlením zjišťoval jeho majetkovo-právní statut a to, má-li o objekt majitel zájem. To, že se po x letech k tomu majitel začal hlásit bylo těžké pro všechny a je jasné, že se nám odcházet moc nechtělo.“*

Otázka: Opravdu jste nikdy nic neukradli? Obecně je známé, že se squaty často vybavovaly věcmi ze stavenišť apod.

Šípek: *„Toto ano, to jsem ani za krádež nepovažoval, ale vlastně je to pravda. Já jsem např. koupil starý okap od jednoho chlapíka a bylo to zřejmě kradené. Ale nikdy jsme nic nevykrádali, alespoň pokud já vím.“*

Otázka: Nicméně většina squatů čelila čas od času policejním razíím ať už kvůli drogám nebo kvůli neoprávněnému užívání cizího majetku. Jak jste toto vnímali?

Šárka: *„Špatně. Ti lidé tam něco vybudovali, i když ten dům nebyl jejich, strávili jeho rekonstrukcí spousty času a chtěli tomu prostoru dát nějaký smysl. Pak přijde někdo a to, co tam udělali, jim chce vzít nebo zničit. Myslím si, že pokud nějaká budova chátrá, nikdo o ní nejeví zájem, tak by se mělo uzákonit, že za určitých podmínek ji mohou squatteři využívat. Těch nevyužitých domů je zde moc a je to plýtvání.“*

Otázka: A co rodinné vztahy? Zmiňoval si, že důvodem, proč ses odstěhoval do squatu bylo, že jsi byl vyhozen rodiči z domova těsně před maturitou. Urovnaly se vztahy poté, co ses vrátil ke klasickému způsobu života?

Šípek: *„Ano, hodně se to zlepšilo. Vztahy jsem urovnal s oběma rodiči. Je to hodně kvůli mé práci, když nyní podnikám. Zřejmě potřebovali vidět, že ve mně něco je a že jsem něco dokázal. A vlastně i tenkrát mi hodně pomohli. Já jsem se musel odstěhovat ze squatu kvůli zdravotním problémům, měl jsem nehodu a máma mě z toho vytáhla, za což jsem jí vděčný.“*

Lukáš: *„Oni tenkrát měli strach, když jsem odešel do Prahy. Obávali se, že jsem se chytil špatné party a že bych se mohl namočit do drog. Až postupem času se mi jim to podařilo vyvrátit a začali mi věřit. Je to hodně o komunikaci. Se svými dětmi bych chtěl co nejvíce komunikovat. Zákazy neplatí, to pak děti dělají pravý opak. Rád bych s nimi mluvil a naučil je mít vztah s přírodou.“*

Otázka: Přeci jen už je to více jak 10 let, co jsi žil na squatu. Vznikla tam nějaká pevná kamarádství? Vidáte se?

Šípek: „Vídáme se. Setkáváme se s lidmi ze Sochorky a z Ladronky, občas jdeme na pivo nebo si zahrajeme fotbal. Pár nejlepších kamarádů pochází z té doby. Jsou to dobří chlapi. Většina z nich má teď normální práci a žijí normální život, pár jich dělá manuálně, někteří jsou v umělecké či dokonce politické branži a jen jeden nebo dva dopadli špatně, zničily je drogy.“

Otázka: Víš co to jsou freegani?

Šárka: „Samozřejmě.“

Šípek: „Nevím, nikdy jsem to neslyšel.“

Otázka: Teď nedávno byly volby do Evropského parlamentu. Byl jsi volit? Jaké máš nyní politické vyznání?

Šípek: „Nebyl jsem volit, nevěřím parlamentní demokracii a nikdy jsem nevěřil. O politiku se už zajímám minimálně nebo, jako většina ostatních. Pro mne je dnešní politika už jenom o businessu. Ani se nedokáží zařadit, jediné, co mne drží stále je odpor k neonacismu a k fašismu.“

Lukáš: „Já jsem volit také nebyl, ale je proto, že mám trvalé bydliště velmi daleko, jinak bych volit šel. Já s politickou situací nejsem spokojený, ale neprožívám to jako dříve. Nechci se každý večer vztekat u zpráv. Každý musí začít především sám u sebe.“

Otázka: Jaký spatřuješ největší rozdíl v majetkové žebříčku majoritní společnosti a squatterů?

Lukáš: „Dneska je to hodně o úspěchu, penězích a kariéře, tak asi v tom. Pro mne je důležitá např. ekologie, práva zvířat, třídění odpadků, menšiny apod. V kariéře, penězích a majetku nic úžasného nespátřuji. Spousta bývalých squatterů, kupodivu těch nejortodoxnějších, nyní sedí ve velkých firmách a budují kariéru, jezdí drahými auty, mají obrovské hypotéky. Nechci je házet do jednoho pytle, neříkám, že každý kdo má peníze je špatný, ale je nutné také vidět jiné věci. Život utíká hrozně rychle, tak aby si při tom pachtění po penězích stačili také uvědomit jiné hodnoty.“

Otázka: A jaké ty máš teď cíle? Myslíš, že se výrazně odlišují od většiny ostatních?

Lukáš: „Nevím, asi neodlišuji. Chci zůstat hlavně sám sebou, žít za nějakých rozumných podmínek, věnovat se své práci, která mě baví (pozn. restaurování starožitného nábytku), věnovat se muzice a mít to nadále jako své hobby. Chci tu hudbu dělat od srdce a poctivě, i když vím, že se tím neuživím. Dále chci cestovat a poznávat jiné kraje a mentalitu. Časem bych chtěl i rodinu.“

Otázka: Změnil se tvůj názor na svět a vůbec na život za těch posledních deset let, co jsi pryč ze squatu?

Lukáš: „*Určitě změnil, dospěl jsem. Nejsem tak naivní, naučil jsem se víc spoléhat jen sám na sebe, dívám se na věci více realisticky a snaží se pochopit i jiné názory a náhledy na věc.*“

Otázka: Zmiňoval si sympatie k anarchistům. Opravdu si myslíš, že by takto společnost mohla fungovat?

Lukáš: „*Samozřejmě že ne, uvědomuji si, že je to pouze utopie. To může fungovat pouze v malých komunitách, třeba právě na těch squatech, ale jinak je to nereálné.*“

Tato sonda nám umožnila zjistit detailnější informace o smýšlení bývalých squatterů, jejich pohled na tuto subkulturu, na politické dění, smýšlení majoritní společnosti apod. Byla logickým uzavřením našeho malého exkurzu do jedné z mizejících subkultur. Došlo k potvrzení a rozšíření hypotéz stanovených pro dotazníkovou část šetření.

Všechny rozhovory byly uskutečněny s dnes již bývalými squatterry, přesto je patrné, že všichni z dotazovaných i nadále sympatizují se squatterským životním stylem, i když znatelně došlo k vyvrácení jejich názorů a jejich současné životní postoje zaznamenaly pozitivní vývoj.

6. ZÁVĚR

6.1. KONEC JEDNÉ SUBKULTURY V ČECHÁCH (?)

Stejně jako u nás, tak i v zemích západní Evropy má squatterská subkultura slábnoucí tendence. Důvody se nabízejí různé. Zatímco u nás zažívají subkultury (včetně hip-hopérů, travellerů, skinheadů a stoupenců graffiti či punk) celkový obecný pokles způsobený zřejmě jejich přirozenou životností a nahrazováním novými směry (emo, goth/-ic, mod aj.), tak na západě byl v mnoha zemích (Německo, Finsko, Holandsko...) učiněn posun na straně domluvy mezi squatterry a establishmentem. Zastupitelské orgány či zákonodárci byli více než-li u nás ochotní ke spolupráci a komunikaci, která v různé míře nahrává právě squatterům, kteří mohou např. v Holandsku za určitých podmínek danou budovu využívat, je-li po delší dobu čistě ze spekulativních důvodů neobývána. Tyto počiny zcela jistě vyřadily ze hry ty squatterry, kteří si zvolili tento alternativní způsob života spíše řekněme z rebelských či adrenalinových důvodů. Tam, kde squatterři dosáhli svého a podařilo se legálními způsoby či zákonem podpořenou domluvou využít nepoužívané prostory pro kulturní či jinou, společensky prospěšnou činnost, už není prostor k neoprávněnému používání cizí věci a tudíž subkultura squatterů pomalu zaniká.

Duffková ve své knize zmiňuje, že je nutné si při zamyšlení nad životním stylem uvědomit odpovědi na otázky „kdo, kdy, kde, o čem, za kolik a kam“. V otázce KDO je nutné se zamyslet nad tím, kam směřuje český národ, krátce poté, co jsme vstoupili do Evropské unie, v době ekonomické krize, stále trvajících nárůstu terorismu, splývajících kultur a globalizace. Touží Češi po tradičních hodnotách (vzdělání, práce, rodina, zdraví) či po alternativních hodnotách squatterů (alternativní kultura, ekologický způsob života, hledání alternativního politického uskupení)? Časová dimenze (KDY) se nabízí relativně krátkodobá v horizontu 10 let, protože jak jsme uvedli výše, tato subkultura je ve svém úpadku a na řadu se dostávají alternativní hnutí z New age či nově vznikající subkultury (backpackers, emo). Na otázku ZA KOLIK nám odpoví až čas. Je pravděpodobné, že freeganské „zadarmo“ asi nebude odpovědí pro většinu českého národa. Jedna z nejzásadnějších otázek je KAM. V době, kdy je za úspěch považován ten, který splňuje tzv. americký sen (krása, bohatství, sláva) je nasnadě, že většina lidí touží po pohodlném životním stylu a komfortu, který se dá bezpracně koupit. Postmoderní doba se, kromě již zmíněného, také vyznačuje fascinací přítomností a okamžitými prožitky, o čemž svědčí např. krátký život tzv. celebrit nebo rychle zevšednění novinek. Moderní společnost vkládala důvěru rozumu, revoluci, pokroku a

světskosti, oproti tomu postmoderní éra trochu, ať chceme nebo ne, propaguje sebe samu, krátkodobý prožitek a nenabízí dlouhodobé a reálné řešení pro celou společnost. Proto dochází k jakémusi zacyklení v názorové pluralitě, kdy mnohdy účel mívá prostředky a chybí všeobecně akceptovatelná doktrína. Toto je i jeden z možných důvodů, proč squatteři, názorově se blížící právě postmoderně, zanikají.

Každému člověku, který se nad současnou dobou zamyslí je jasné, že zřejmě ne vše funguje tak, jak má. Je nesmírně složité říci, jak to má fungovat a zřejmě ani neexistuje správný návod. Člověk se o svých chybách dozvídá až z historie a než-li se z chyb poučí, vytváří dál a dál jiné chyby. Miliony mrtvých v historii, globalizace světa v současnosti a nejasná budoucnost před námi. Je na snadě říci, že lidská existence na naší planetě je sousled více či méně úspěšných pokusů o tom, jak lidstvo a jeho existence na Zemi má plynout. Problém ovšem nastává, dostane-li se lidstvo na hranici, kdy je schopné zničit samo sebe, okolní přírodu, biorytmus a vlastně celou planetu. Vypadá to, že lidstvu byla dána do vínku nebezpečná hračka – lidský mozek. Každá hra musí mít svá pravidla, jinak se stává neřízenou střelou. Bude velmi těžké si nastavit přijatelná pravidla a naučit se podle nich žít. Jinak se také můžeme dočkat doby, kdy nebudeme mít zdravé životní prostředí a lidský rod začne v důsledku změn, za které je sám vinný, vymírat.

Západní civilizace která stále oplývá trochu arogantním názorem, že je garantem té „správné cesty“ začíná narážet na slabiny ve vlastních řadách. Velké demokracie se nezdají být až tak demokratické, rozdělené životadárné krajiny (státy) se stávají terčem zájmu příslušníků jiných národů, sociální stát není až tak sociální, jak se snaží proklamovat. Stáváme se členy globálních spolků na úkor našich interních problémů, využívají se populistická hesla pod rouškou solidarity a máme oblíbená rychlá řešení, jejichž důsledky předem dostatečně nezvážíme. To platí jak o řízení tak složitého celku jako je celý národ (stárnutí populace, změny na trhu práce, sociální politika státu, problematika středních vrstev aj.), tak i na menší úrovni jako je rodina (krize rodiny, plytkost mezilidských vztahů, změna osobních priorit aj.).

V důsledku výše uvedeného je jasné, že se občas objeví lidé, kteří mají opoziční názor. Skupin i lidí, kteří nesouhlasí se statem quo je nepočítaně a právě z jejich řad se rekrutují i mnozí squatteři.

Zajímavý názor lze slyšet na tn.cz, kde mladý slovenský squatter Ondřej, který v současné době žije v jediném oficiálním pražském squatu Milada říká: „Lidé prodávají svůj čas a svoji energii, aby si kupovali nazpět svoje životy a svobodu“³⁴. Mnoho z nás se nad tímto jevem doby ani nepozastaví, ale zamyslíme-li se nad tím, nezbude nám než-li souhlasit. Skutečně mnoho lidí pracuje a vydává téměř polovinu svého platu za bydlení a za zbývající peníze se snaží zpříjemnit svůj zbylý čas. Průměrný Čech stráví v práci 8-9 hodin a téměř další 2 hodiny cestováním do práce a z práce, měl by spát 8 hodin, tzn. že mu zbývá 6 hodin na rodinu, přátele a sebe sama. Většina lidí nedostatek času na vlastní život a vlastní příběhy řeší tak, že si úderem 20. hodiny pustí nějaký seriál, kde vidí jakousi simulaci běžného dne vtěsnanou do 1 hodiny. Vypadá to potom opravdu tak, že své životy prodáváme a následně si je pořizujeme zpět v televizní podobě, kde prožíváme smyšlené příběhy cizích lidí či se na večer zavíráme do svých bytů a pokojů a trávíme takzvaný volný čas na anonymních chatech, seznamkách a ve virtuálních světech.

Není ničím novým, že doba se zrychluje, zrychlují se auta, zrychluje se stravování, na všechno existují rychlokurzy, rychloopravny, rychlíky atd. Za čím se tak honíme? Ve Spojených státech vám po hodině strávené v restauraci přinesou bez vyžádání účet k zaplacení, musíte uvolnit místo dalším hostům. Jsou to nekompromisní pravidla trhu. V Čechách si ještě naštěstí můžeme povykládat s přáteli, aniž by nás z restaurace někdo vykazoval. Není v našich schopnostech říci, která politická či náboženská doktrína funguje nejlépe, ale na počátku 21. století je patrné, že ve své extrémní vyhraněnosti nemůže fungovat žádná. Jen stěží lze spekulovat, zda-li politická levice či pravice je správná volba a ani to není smyslem této práce. Je důležité, aby člověk, ať už žije v jakékoliv politické době, nezapomínal myslet, používal vlastní rozum a tvořil si vlastní názory. Bohužel to vypadá, že v dnešní době je luxus mít vlastní názor opřený o racionální a pevné argumenty, proto inklinujeme k přejímání cizích názorů či k vytváření rychlých a zbrklých závěrů. Tato doba nebezpečně nahrává k většinovému přijímání libivých populismů bez znalosti širších kontextů. Jakoby Češi po 20 letech od Sametové revoluce zapomínali na hesla, která vykřikovali na demonstracích a žádala od změny politického režimu. Abychom se za pár let nedivili, když půjdeme do restaurace s přáteli (pokud nám ještě nějakí zbudou a nevyměníme je za anonymní tváře na internetu) a po hodině nám číšník s profesionálním úsměvem na tváři předloží účet. Účet za náš život a za náš koupený volný čas.

³⁴ Zdroj: <http://tn.nova.cz/zpravy/regionalni/demonstrujici-squatter-i-maji-pifku-na-policii-jak-ziji-videoexkurze.html>

6.2. SQUATTING JAKO JEDNA Z ALTERNATIV V PRŮBĚHU DOSPÍVÁNÍ

A co říci na úplný závěr? Podle německého psychologa E. H. Eriksona má každý jedinec během svého života projít určitými vývojovými obdobími, kdy je nutné zvládnout daný úkol a vyřešit základní psychologický rozpor, aby se jedinec mohl dostat do vyššího vývojového stádia a nadále rozvíjet svou osobnost. Pro období dospívání je typické budování a vytváření osobní identity. Jedinec v této etapě (cca. do 19 let) hledá vlastní identitu a je v jakémsi konfliktu se svou vlastní nejistotou. V další etapě v rané dospělosti (do 25 let) pak člověk objevuje hranice své intimity a zpravidla začíná sdílet své emoce a někdy již i život s druhou osobou. Vzhledem k tomu, že se jedná o velmi složité vývojové mezníky v lidském životě, mladí hledají nejrůznější alternativy, často vyplývající ze vzdoru vůči autoritám (rodiče, škola, stát aj.) a nachází pak dočasné útočiště mezi podobně smýšlejícími vrstevníky. Pokud by ale nepřekonali přirozená vývojová stádia, docházelo by k stagnaci vývoje a popř. deviantnímu chování.

Jak je z našeho empirického šetření patrné, průměrný věk respondentů v době, kdy žili ve squatu, byl kolem 20 let. Taktéž všichni námi oslovení opustili squaty a začali žít většinovým způsobem života před dosažením 25 let. Je proto možné se domnívat, že ve většině případů je squatting pouze jeden z důsledků vývojového procesu jedinců, kteří mají potřebu najít svou identitu a své místo ve společnosti, popř. vyjádřit svůj nesouhlas se stavem dané doby a politickým nastavením.

AKTUALITA – ČERVENEC 2009

Pár dní před publikací této diplomové práce došlo k policejnímu vystěhování posledního pražského squatu Milada. O asistenci policie požádal majitel pozemku, který tak vyslyšel stížnosti zejména vysokoškoláků z nedalekých kolejí na hluk a nepořádek v okolí squatu. V jednání se squattery se mimo jiné angažoval i Ministr pro lidská práva M. Kocáb a velitel pražské policie M. Červíček. Došlo k dohodě se squattery, kterým bylo přislíbena další jednání. Vyklizení objektu doprovázely manifestace českých squatterů a jejich sympatizantů v ulicích hlavního města. Došlo k několika zraněním v řadách policie a jeden squatter byl obviněn z útoku na veřejného činitele. Ostatním squatterům z Milady byla přislíbena beztrestnost, vyklidí-li vilu bez dalších průtahů a celá věc bude řešena pouze jako přestupek na Magistrátu hl. města Prahy. Původním obyvatelům squatu byl neznámým majitelem nemovitosti nabídnut k užívání dům v centru města do konce roku 2009, který je určen k demolici. Squatteré budou muset platit pouze vodu a elektřinu. Zároveň původní obyvatelé Milady uvažují o podání trestního oznámení na majitele objektu pro porušení práva na bydlení.

Vypadá to tedy, že poslední squatterská iniciativa v Praze nevydržela nápor třetí policejní razii za dvanáct let své působnosti. Rok 2009 tedy můžeme nazvat rokem konce squattingu v Čechách. Jak dopadne tato alternativní subkultura na zbytku našeho území, ukáže jen čas.

České resumé

Tato diplomová práce je zaměřená na problematiku squattingu jako jednu z variant životního stylu části mladé generace. Tato subkultura v posledních letech v České republice upadá do zapomnění a počet jejích přívrženců se neustále snižuje, proto nabízíme sondu do zbytku této alternativní kultury. Vzhledem k tomu, že panují spíše negativní tendence ve smýšlení české populace o stoupcích squattingu, empirická část této práce je zaměřena na potvrzení či vyvrácení oprávněnosti tohoto vnímání. Závěr shrnuje současnou situaci squattingu u nás a zamýšlí se nad možným budoucím vývojem této životní alternativy.

English resume

The final thesis is aimed at questions on squatting as one of the options of lifestyle of young generation. This subculture has been declining in the Czech republic for the last few years and a number of its followers has significantly decreased. This is one of the reasons why we offer an empirical probe into the rest of this alternative culture. In regard of a prevailing negative perception of this subculture by Czech population, the work wants to confirm or rebut this apprehension. The final part describes the current squatting situation in the Czech republic and is trying to adumbrate a future of this alternative lifestyle.

SEZNAM POUŽITÉ LITERATURY

DUFFKOVÁ, Jana; **URBAN**, Lukáš; **DUBSKÝ**, Josef. *Sociologie životního stylu*. Praha: Policejní akademie české republiky v Praze, vydavatelství PA ČR v Praze, 2007. ISBN 978-80-7251-266-9.

DUFKOVÁ, Ivana; **ZLÁMAL**, Jiří; **UHL**, Pavel. *Policie a sociální radikalismus: Policie a multikulturní společnost*. Praha: Střední policejní škola Ministerstva vnitra v Praze, Středisko pro výchovu k lidským právům a profesní etiku, 2005. ISBN neuvedeno.

JIRÁSKOVÁ, Věra, et al. *Mezigenerační porozumění a komunikace*. 1. vydání. Praha: EUROLEX BOHEMIA, s. r. o., 2005. ISBN 80-86861-80-5.

KELLER, Jan. *Soumrak sociálního státu*. 1. vydání. Praha: Slon, 2005. ISBN 80-86429-41-5.

KLÍMA, Ivan. *Jak přežít blahobyt*. 1. vydání, Brno: DOPLNĚK, 2001. ISBN 1081-183-2001.

KOPECKÝ, Martin. *Sociální hnutí a vzdělávání dospělých*. 1. vydání, Praha: Eurolex Bohemia s.r.o., edice Andragogika, 2004. ISBN 80-86432-96-3.

LIBROVÁ, Hana. *Pestří a zelení: kapitoly o dobrovolné skromnosti*. 1. vydání, Brno: VERONICA, ekologické středisko ČSOP, Hnutí DUHA – Poslední generace, 1994. ISBN 80-85368-18-8.

LUX, Martin, et al. *Bydlení – věc veřejná: Sociální aspekty bydlení v České republice a zemích Evropské unie*. 1. vydání. Praha: Slon, 2002. ISBN 80-86429-12-1.

MATOUŠEK, Oldřich; **KROFTOVÁ**, Andrea. *Mládež a delikvence (možné příčiny, současná struktura, programy prevence kriminality mládeže)*. 1. vydání, Praha: Portál. ISBN 80-7178-226-2.

NEŠPOR, Karel; **DVOŘÁK**, Václav. *Prevence trestné činnosti související s návykovými látkami*. 1. vydání, Praha: Armex Praha, TRIVIS, Soukromá veřejnoprávní akademie s vyšší odbornou školou, spol. s r. o., 1998. ISBN 80-902283-9-9.

NOŽINA, Miroslav. *Svět drog v Čechách*. 1. vydání, Praha: Koniasch Latin Press, 1997. ISBN: 80-85917-36-X

RŮŽIČKA, Vlastimil. *Squaty a jejich revoluční tendence*. 1. vydání, Praha: Triton Praha/Kroměříž, 2007. ISBN 80-7254-859-X.

SAK, Petr. *Proměny české mládeže*. 1. vydání. Praha: Petrklíč, 2000. ISBN 80-7229-042-8.

ŠTABLOVÁ, Renata et al. *Drogy, kriminalita a prevence*. 1. vydání. Praha: Policejní akademie české republiky v Praze, vydavatelství PA ČR v Praze, 1997. ISBN 8085981-64-5.

PELIKÁN, Jiří. *Základy empirického výzkumu pedagogických jevů*. Praha: Karolinum, 1998. ISBN 80-7184-569-8.

TOMEK, Václav. *Anarchie jako idea naprosté volnosti: Manifest anarchistů českých roku 1896*. 1. vydání, Praha: Manibus Propriis, 1996. ISBN neuvedeno.

VANTUCH, Pavel. *Kriminalita mládeže a její prevence*. 1. vydání, Praha: 1984. ISBN neuvedeno.

SEZNAM POUŽITÝCH SBORNÍKŮ, BROŽUR, ROČENEK

LAUBE, R.: *Obsad' a žij*. 2. rozšířené vydání, Vydavatelství Autonomní literatury (VAL), 1999. (další detaily neuvedeny; R. Laube uveden jako zpracovatel informační brožury)

Sborník textů o squattingu. Experimentální Sokolík č. 1. 1. vydání, Bezmocnost.co, 2005 (další detaily neuvedeny)

Ročenka kriminality 2008; Zpracoval odbor dohledu Ministerstva spravedlnosti ČR na základě statistických údajů státních zastupitelství a soudů; účelová publikace; r o k 2 0 0 8

SEZNAM POUŽITÝCH ELEKTRONICKÝCH DOKUMENTŮ

Detaily neuvedeny. www.sestka.cz. 2009

Kolektiv Šafránka. [Http://safranka.zde.cz/](http://safranka.zde.cz/). 2009

Kolektiv autorů. [Www.wikipedia.es](http://www.wikipedia.es). 2009

Kolektiv autorů. <http://en.wikipedia.org>

Kolektiv autorů. Criminal Justice and Public Order Act 1994 (c. 33): 72/2 (1A); <http://www.opsi.gov.uk>. 2009

Kolektiv autorů. <http://portal.justice.cz>. 2009

Kolektiv autorů. <http://tn.nova.cz/>. 2009

Kolektiv autorů. www.flickr.com

Kolektiv autorů. <http://zpravy.idnes.cz>

SEZNAM POUŽITÝCH SERIÁLOVÝCH PUBLIKACÍ

Redakce VP; *Večerník Praha: Squateři se nedají*. 1998

Redakce časopisu; *TÝDEN* č. 43/96: *Jací jsme (AISA) – výzkum životního stylu*. 1996

SEZNAM PŘÍLOH

- Příloha č. 1 – Pojmový slovník
- Příloha č. 2 - Fotografie z pražského bezdomoveckého squattingu
- Příloha č. 3 - Ladronka dříve a dnes (fotografie z dnešní Ladronky)
- Příloha č. 4 - Fotografie z posledního pražského squatu Milada
- Příloha č. 5 - Fotografie z berlínských squatů z roku 2005
- Příloha č. 6 - Fotografie z Christianie z roku 2009
- Příloha č. 7 - Věkové složení odsouzených osob v roce 2007
- Příloha č. 8 - Dotazník v původním znění
- Příloha č. 9 - Přehled respondentů včetně jejich základních identifikačních údajů

PŘÍLOHA Č. 1

Anarchisté/autonomní anarchistická scéna – původ slova anarchie nalezneme v řečtině (anarché) a znamená bezvládu. Původně byl tento výraz používán pro dobu absence obecně uznávané autority ve státě (vladař, vláda), obvykle v důsledku válek, přírodních katastrof atd. Tento stav dává jedinci svobodu a práva, která nejsou omezována vyšší autoritou (státní orgány a jiné zplnomocněné instituce propagující práva a zájmy vládnoucí vrstvy), a která by pravděpodobně neměl v případě existence oné autority.

Současní stoupenci anarchie nevyžadují striktně absenci jakékoliv mocenské organizace, ale její existenci podmiňují její omezenou mocí, časovou i prostorovou restrikcí. Obvykle inklinují k antimilitarismu, antifašismu, antirasismu.

Čeští anarchisté vydávají časopis a-kontra (možno zakoupit v tištěné podobě i na internetu: www.a-kontra.net/), blíže spolupracují s dalšími hnutími (např. anarchofeministické, anarchokomunistické, radikálně antifašistické, anarchopunkové iniciativy).

Komuna/komunita – nižší správní jednotka s částečnou samosprávou; skupina či spolek lidí žijící pohromadě

Jeden ze squatterů definoval komunitu takto: „Komunita funguje podobně jako rodina, akorát spojuje většinou vrstevníky. Zakládá se na společných názorech a aktivitách.“³⁵

New age – nový myšlenkový proud zahrnující jednotlivce a menší skupiny, které spojuje světonázorová orientace charakteristická znaky jako např. alternativa, holismus, environmentalismus, sociální angažovanost, iracionalismus, spiritualita, léčitelství, důraz na seberealizaci, paradigmatický posun, nové vědomí, ale zároveň uvědomění si dávné moudrosti atd. Jednotlivé proudy new age nemusí mít všechny výše uvedené znaky najednou. Jde tedy o proud decentralizovaný a různorodý s patrnými prvky náboženství a filozofie života.

Subkultura – jedná se o minoritní kulturu, která je jakousi kulturní podmnožinou koexistující s majoritní kulturou. Tyto dvě entity bývají často v rozporu, ale nemusí to být pravidlem. Subkultura by se nejlépe dala charakterizovat jako skupina lidí s osobitým životním stylem,

³⁵ Redakce VP. *Večerník Praha*, 2001, roč. XI, č. 167; str. 4

odlišnou kulturou, často s odlišnými životními hodnotami a politickým smýšlením. Od většinové společnosti se často na první pohled odlišují svým vzezřením a odíváním. Lidé patřící do určité subkultury mají většinou potřebu se vůči majoritní kultuře vymezovat, často také v rámci jedné skupiny vzniká několik proudů vyznačujících se různými postoji. Tímto myšlenkovým odchýlením dokonce občas dochází k vytvoření další alternativní subkultury. Vznikne-li silný myšlenkový rozkol oproti majoritní kultuře, může dojít ke vzniku kontrakultury, která bývá v rozporu se zákonem.

Zajímavým jevem je tzv. „wannabe“ – jedná se o výraz pocházející z angličtiny (want to be) a jedná se o případného adepta, který by mohl patřit do dané subkultury. Subkultury často vyzdvihují určité hodnoty, přesvědčení a propagují vlastnosti, které se některým, zejména mladým, zájemcům nedostávají a chtějí se proto stát členem této referenční skupiny. Proto tedy „want to be“ – „chci být“.

Subkultury často vznikají jako kritická reflexe dané doby. Proto je i přirozené, že časem zanikají, formují se a vznikají nové. Jedním z nejznámějších hnutí či subkulturou bylo hippies, punk, skinheads.

Squatting – samotné slovo squatting má původ v anglickém slově „to squat“, což můžeme přeložit jako dřepět, sedět na bobku, obsadit cizí půdu. Je potom logické, že právě z posledního možného významu tj. obsadit cizí půdu či, chceme-li, pozemek, vzniklo slovo squatting v tom smyslu, v jakém ho používáme i v této práci.

Životní styl – nejjednodušeji a nejčastěji se životní styl definuje jako „způsob, jakým lidé žijí“, bohužel tato definice je poněkud vágní, proto se PhDr. J. Duffková ve své knize Sociologie životního stylu zabývala okruhem problematiky spadající do životního stylu namísto definování objektu zkoumání se proto zabývala jeho obsahem. Do kategorie životního stylu tedy řadíme: životní projevy, životní zvyklosti, formy života, tj. chování, jednání, praktiky, a ještě konkrétněji se životní styl zabývá činnostmi, vztahy. „Životní styl je systémem důležitých činností a vztahů a s nimi provázaných praktik charakteristických pro určitý subjekt v jeho každodennosti.“³⁶

NEFORMÁLNÍ POJMY

³⁶ DUFFKOVÁ, Jana; URBAN, Lukáš; DUBSKÝ, Josef. *Sociologie životního stylu*; str. 31.

Anarchoautonomie – snaha o funkční samosprávnost a samosprávu sociálního celku tvořeného sympatizanty anarchistického hnutí

Anarchoidé – neformální označení širší skupiny sympatizantů hnutí anarchistů, radikálních ekologů (Země především), sociálních anarchistů, autonomů a různých odnoží feministického hnutí. Společným znakem je odpor ke konzumnímu životnímu stylu s důrazem na masovou ignoraci k přírodě a jejím zdrojům, antirasistický postoj a většinou i sociální naladění anarchoidů.

Autonomní sociálně – kulturní centrum – samosprávná centra fungující na principu autonomie, konsensu a rovnoprávnosti, často podporována snahou o vytvoření alternativy oproti většinovému způsobu trávení volného času. V dalších částech této práce se setkáme s iniciativami jednotlivých squatů, které se snažily o realizaci a vybudování sociálně kulturních center s různými programy.

Freeganství (z anglického slova freegans) – toto poměrně nové slovo označuje alternativní životní styl založený na minimální spoluúčasti na systému tradiční ekonomie a na minimalizaci spotřeby zdrojů pro život. Tento styl se vyznačuje životem v komunitách, sociální zainteresovaností, opozičním postojem proti společnosti založené na materialismu, morální apatii a soutěživostí.

Tento trend převažuje v současné době v nejznámějším squatu v Praze tj. v budově nazývané Milada.

PŘÍLOHA Č. 2

Vlevo: bezdomovecký squat u Barrandovského mostu, Praha 2008, autor: M. Lebedová
Vpravo: bezdomovecký squat ve Střešovicích, Praha 2008, autor: M. Lebedová

Bezdomovecký squat ve Střešovicích, Praha 2008, autor: M. Lebedová

PŘÍLOHA Č. 3

Původní objekt Ladronka, zdroj: www.sestka.cz (detaily neuvedeny)

Objekt Ladronka v současnosti, Praha 2008, autor: Martina Lebedová

Objekt Ladronka – v areálu je v provozu luxusní restaurace, Praha 2008, autor: Martina Lebedová

Objekt Ladronka – v areálu funguje i půjčovna kolečkových bruslí, Praha 2008, autor: Martina Lebedová

PŘÍLOHA Č. 4

Squat Milada – interiéry (obydlené místnosti), Praha 2008, autor: Martina Lebedová, Martin Tejkal

Squat Milada – squatteři na střeše při snaze o policejní vyklizení budovy, Praha 2009, zdroj: www.flickr.com, další detaily neuvedeny

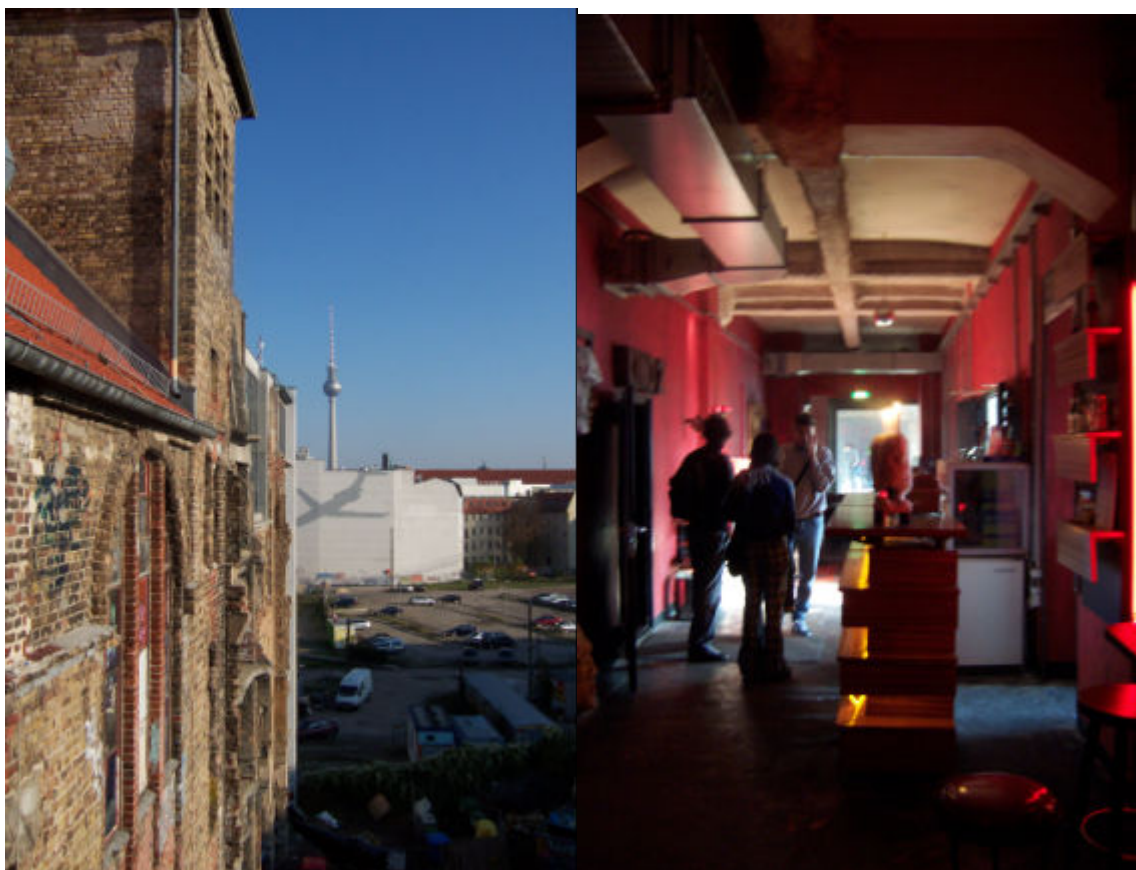
PŘÍLOHA Č. 5

Berlínský squat – obytná a ateliérová část, Berlín 2005, autor: Martina Lebedová

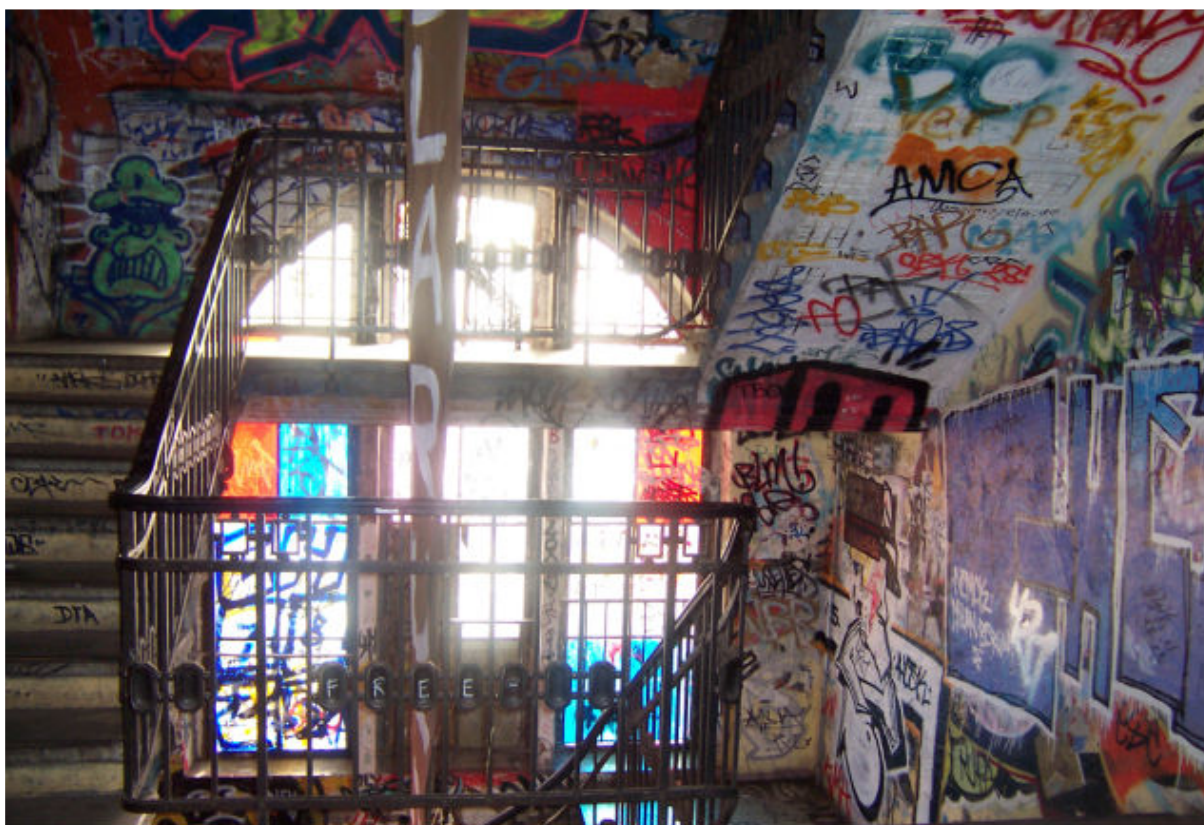

Berlínský squat - zahrada, Berlín 2005, autor: Martina Lebedová

Vlevo: berlínský squat – pohled z okna, Berlín 2005, autor: Martina Lebedová

Vpravo: berlínský squat s barem – chodba, Berlín 2005, autor: Martina Lebedová

Berlínský squat – schodiště, Berlín 2005, autor: Martina Lebedová

PŘÍLOHA Č. 6

Vstup do Christianie v současnosti, Kodaň 2009, autor: Martina Lebedová

Výstup z Christianie (vstupní brána z druhé strany s nápisem „Nyní vstupujete do EU“) v současnosti, Kodaň 2009, autor: Martina Lebedová

Ulice v Christianii, Kodaň 2009, autor: Martina Lebedová

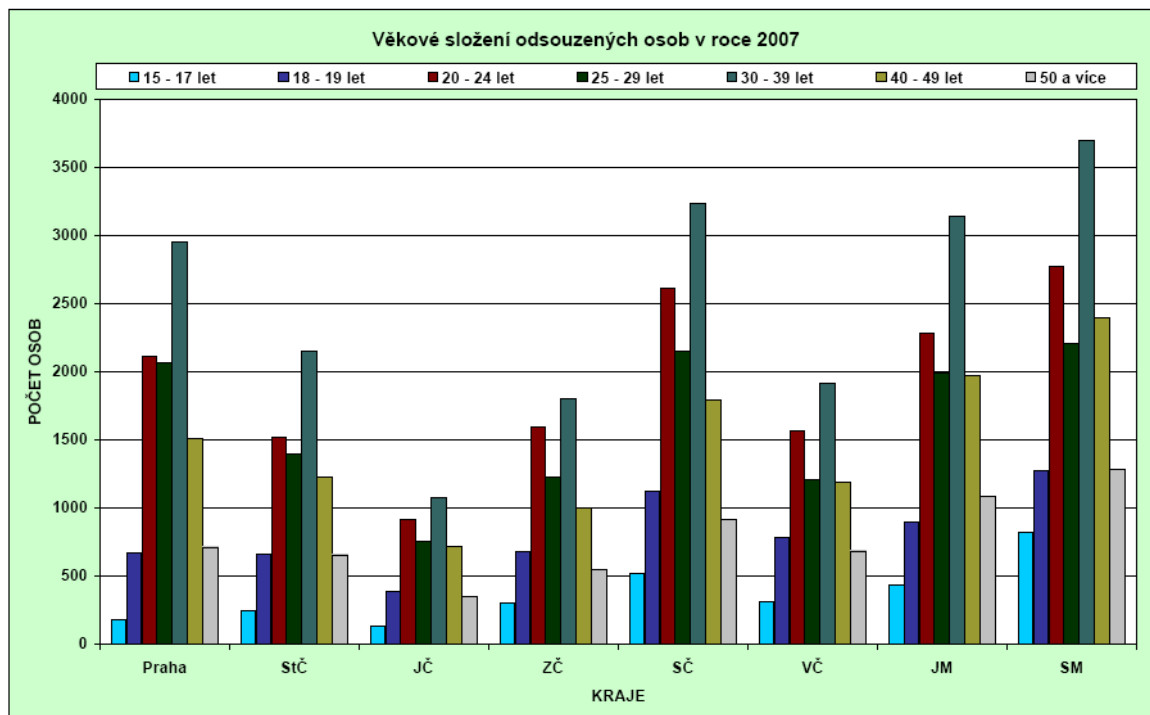

Stánek s občerstvením v Christianii, Kodaň 2009, autor: Martina Lebedová

Dům v Christianii, Kodaň 2009, autor: Martina Lebedová

PŘÍLOHA Č. 7

Věkové složení odsouzených osob v roce 2007

Z přiloženého grafu je patrné, že druhou nejpočetnější skupinou odsouzených osob v roce 2007 ve všech osmi krajích jsou mladí dospělí ve věku 20-24 let.

Zdroj: Ročenka kriminality 2008; Zpracoval odbor dohledu Ministerstva spravedlnosti ČR na základě statistických údajů státních zastupitelství a soudů; účelová publikace; r o k 2 0 0 8

PŘÍLOHA Č. 8

*Otázky: otevřené, uzavřené, polouzavřené, s možností výběru z několika variant
Respondenti byli seznámeni s informací, že se všechny otázky (nebude-li v textu otázky uvedeno jinak) týkají doby, kdy ve squatu pobývají/pobývali.*

Dobrý den,

dostává se Vám k rukou dotazník, který bude po zpracování informací využit v diplomové práci s názvem „SQUATTING JAKO SOUČÁST ŽIVOTNÍHO STYLU ČÁSTI MLADÉ GENERACE“ na FF UK na katedře pedagogiky. Pokud si nepřejete na některou otázku odpovídat, proškrtněte prostor určený k jejímu zodpovězení. Zpracované informace nebudou předány do rukou nepovolaným osobám a budou sloužit pro vytvoření určitého obrazu o pražském squattingu a životním stylu squatterů.

Během vyplňování dotazníku mějte stále na paměti, že otázky, nebude-li uvedeno jinak, se vždy vztahují k době Vašeho pobytu ve squatu.

Nebudete-li si v průběhu vyplňování vědět rady s některou z otázek, prosím obraťte se na dotazovatele, který bude výzkumu přítomen.

JMÉNO (dobrovolné):

PŘEZDÍVKA:

POHLAVÍ:

VZDĚLÁNÍ:

VĚK:

VĚK V DOBĚ POBYTU VE SQUATU (ROZMEZÍ):

SQUAT:

1) Považujete/považoval jste v době pobytu ve squatu se za squattera? Zaškrtněte vybranou odpověď.

ANO NE

2) Co Vás vedlo k volbě tohoto životního stylu? Uved'te důvody.

3) Vyjmenujte výhody, které spatřujete na životním stylu squatterů?

4) Vyjmenujte nevýhody, které spatřujete na životním stylu squatterů?

5) Jak byste popsal/a- Váš životní styl v době aktivního squattingu? Prosím vyjmenujte 3 základní znaky Vašeho životního stylu (zaměřte se na volný čas, práci, studium, způsob obživy, módu, politické postoje, přesvědčení atd.)

6) Zaškrtněte vhodné pole, zda-li konzumujete či provozujete uvedené věci a činnosti (nezapomeňte, že se ptáme na dobu Vašeho pobytu ve squatu, nikoliv na současnou dobu, pokud již ve squatu nebydlíte). V případě konzumace alkoholu a drog uveďte časový rámec viz. návod na konci stránky. Do poznámek napravo můžete své odpovědi rozvést.

OTÁZKY	ANO	NE	JAK ČASTO ³⁷	POZNÁMKY/TEXTOVÉ ODPOVĚDI
- alkohol				
- lehké drogy (marihuana, hašiš...)				
- tvrdé drogy (pervitin, heroin...)				
- gambling			-	
- prostituce			-	
- velký počet sexuálních partnerů v rámci komunity			-	
- drobné krádeže			-	
- jiná kriminální činnost (rozveďte do poznámky)			-	
- čistý trestní rejstřík (zvažte pouze trestné činy spáchané po dobu Vašeho pobytu ve squatu)			-	

³⁷ Ve sloupci označeném „jak často“ vyberte některou z následujících odpovědí a do poznámky uveďte případně druh alkoholu, drogy, které jste konzumovali, či jinak okomentujte svou odpověď, chcete-li.

- denně (ke konzumaci alkoholu/drog či vykonávání dané činnosti dochází/-elo denně)
- několikrát týdně (ke konzumaci alkoholu/drog či vykonávání dané činnosti dochází/-elo několikrát během týdne)
- několikrát měsíčně (ke konzumaci alkoholu/drog či vykonávání dané činnosti dochází/-elo párkrát za měsíc)
- zřídkakdy (ke konzumaci alkoholu/drog či vykonávání dané činnosti dochází/-elo pouze ojedinele)

7) Jste si/byl jste si vědom/-a ilegálnosti pobývání v cizím bytě/domě/pozemku? Zaškrtněte vybranou odpověď.

ANO NE

8) Vadí/vadila Vám skutečnost, že squatting je ve většině případů ilegální? Zaškrtněte vybranou odpověď.

ANO NE

9) Byl jste/jste si vědom možných následků za porušení tohoto zákona? Zaškrtněte vybranou odpověď.

ANO NE

10) Kde si obstaráváte/jste si obstarával/-a peníze na obživu po dobu Vašeho života ve squatu? Zaškrtněte správnou odpověď, je možné uvést i více odpovědí.

- mám/měl jsem práci
- mívám/měl jsem krátkodobé brigády
- od rodičů, kamarádů, partnera/-ky, cizích lidí
- co jsem kde našel (sběr železa, potraviny z košů či kontejnerů aj.)
- občas jsem i něco ukradl
- jiné (rozved'te)

11) Za jakého squattera se považujete/jste se považoval? Prosím, zařad'te sám sebe do jedné z níže uvedených oblastí squattingu. Je možná pouze jedna odpověď, tu prosím zaškrtněte.

- kulturně-sociální ano
- politický
- alternativní/duchovní/ekologický
- bezdomovecký
- jiný (rozved'te)

12) V čem spatřujete největší přínos squattingu pro Vás osobně? Vyjmenujte body, které Vás napadají.

13) V čem spatřujete největší problém či újmu squattingu pro Vás osobně? Vyjmenujte body, které Vás napadají.

14) Většina squatterů sympatizuje alespoň částečně s anarchisty. Je to i Váš případ? Zaškrtněte vybranou odpověď.

ANO NE

15) S jakým jiným hnutím kromě anarchistů sympatizujete či jaký politický postoj zastáváte/jste zastával v době squatování? Pokud nesympatizujete/jste nesympatizoval s žádným hnutím či jste neměl konkrétní politický postoj otázku proškrtněte.

16) Prosím, vyjádřete se k následujícímu (nezapomeňte, že se ptáme na dobu Vašeho pobytu ve squatu, nikoliv na současnou dobu, pokud již ve squatu nebydlíte). Zaškrtněte vybranou odpověď, je možné připojit komentáře do poznámek.

ANO NE POZNÁMKY

- piercing, tetování, branding či jiné úpravy na kůži
- účes ve stylu punk, dredy, barvené vlasy v ne-standardních barvách (modrá, zelená, červená), copánky či jiné neobvyklé úpravy vlasů
- řetězy, kované boty, roztrhané či výstřední oblečení
- výrazné líčení
- jiné neobvyklé úpravy zevnějšku (rozved'te do poznámek)

V následující části pokračujte dle toho, žijete-li v současné době ještě ve squatu (část: „Pro současné squatterry“) či žijete-li mimo squat (část: „Pro bývalé squatterry“):

PRO SOUČASNÉ SQUATTERRY

17A) Jak vidíte sám sebe do budoucnosti? Rozved'te. (zaměřte se na Vaši představu získávání obživy, bydlení, životní styl apod.)

18A) Toužíte po změně životního stylu? Pokud ano, rozved'te svou odpověď do poznámek (zaměřte se na popsání Vámi preferovaného životního stylu). Zaškrtněte vybranou odpověď.

ANO NE POZNÁMKY:

PRO BÝVALÉ SQUATTERRY

17B) Jaké byly Vaše následující kroky po opuštění squatu? Rozved'te (zaměřte se na způsob získávání obživy, bydlení, životní styl apod.).

18B) Vyhovuje Vám současný životní styl více než squatting? Pokud ano, rozved'te svou odpověď do poznámek (zaměřte se na bilancování „pro a proti“ Vašeho současného životního stylu a squattingu).

ANO NE POZNÁMKY:

PŘÍLOHA Č. 9

Respondenti:

1)

JMÉNO (dobrovolné): Š.

PŘEZDÍVKA: -

POHLAVÍ: Ž

VZDĚLÁNÍ: SŠ

VĚK: 28

VĚK V DOBĚ POBYTU VE SQUATU (ROZMEZÍ): 14 – 24 s přestávkami

SQUAT: Ladronka, Papírna, Milada, Šafránka

2)

JMÉNO (dobrovolné): Michal Bárta

PŘEZDÍVKA: Michal

POHLAVÍ: M

VZDĚLÁNÍ: vyučen

VĚK: 35

VĚK V DOBĚ POBYTU VE SQUATU (ROZMEZÍ): 18

SQUAT: Sochorka

3)

JMÉNO (dobrovolné): -

PŘEZDÍVKA: Šípek

POHLAVÍ: M

VZDĚLÁNÍ: ZÁKLADNÍ

VĚK: 32

VĚK V DOBĚ POBYTU VE SQUATU (ROZMEZÍ): 18 - 21

SQUAT: Sochorka

4)

JMÉNO (dobrovolné): Lukáš

PŘEZDÍVKA: -

POHLAVÍ: M

VZDĚLÁNÍ: SŠ

VĚK: 35

VĚK V DOBĚ POBYTU VE SQUATU (ROZMEZÍ): 21 - 24

SQUAT: Sochorka, Papírna

5)

JMÉNO (dobrovolné): -

PŘEZDÍVKA: Blackie

POHLAVÍ: M

VZDĚLÁNÍ: SŠ

VĚK: 34

VĚK V DOBĚ POBYTU VE SQUATU (ROZMEZÍ): 20

SQUAT: Papírna

6)

JMÉNO (dobrovolné): Michal

PŘEZDÍVKA: -

POHLAVÍ: M

VZDĚLÁNÍ: SŠ

VĚK: 35

VĚK V DOBĚ POBYTU VE SQUATU (ROZMEZÍ): 21 - 23

SQUAT: Papírna

7)

JMÉNO (dobrovolné): Radek

PŘEZDÍVKA: -

POHLAVÍ: M

VZDĚLÁNÍ: VOŠ

VĚK: 33

VĚK V DOBĚ POBYTU VE SQUATU (ROZMEZÍ): 19

SQUAT: Českomoravská

8)

JMÉNO (dobrovolné): Lenka

PŘEZDÍVKA: -

POHLAVÍ: Ž

VZDĚLÁNÍ: SŠ

VĚK: 30

VĚK V DOBĚ POBYTU VE SQUATU (ROZMEZÍ): 18-19

SQUAT: WHITE HOUSE (BÍLÝ DŮM)

9)

JMÉNO (dobrovolné): -

PŘEZDÍVKA: Squatter

POHLAVÍ: M

VZDĚLÁNÍ: SŠ

VĚK: 24

VĚK V DOBĚ POBYTU VE SQUATU (ROZMEZÍ): 24

SQUAT: MILADA

10)

JMÉNO (dobrovolné): Jakub

PŘEZDÍVKA: -

POHLAVÍ: M

VZDĚLÁNÍ: SŠ

VĚK: 22

VĚK V DOBĚ POBYTU VE SQUATU (ROZMEZÍ): 22

SQUAT: MILADA

Souhlasím se zapůjčováním mé diplomové práce. Kopírování, citace nebo zveřejňování této práce včetně příloh musí být doprovázené uvedením autorského zdroje.

V Praze, 17. 7. 2009

Martina Lebedová